ВІСТІ КОМБАТАНТА

3

ТОРОНТО — НЬЮ-ЙОРК 1972

ВІСТІ КОМБАТАНТА
УКРАЇНСЬКИЙ ВІЙСЬКОВИЙ ЖУРНАЛ

РЕДАКТОРИ: І. Кедрин-Рудницький, Василь Верига

ВИДАВЦІ: Головна Управа Об'єднання б. Вояків Українців в Америці, Головна Управа Братства кол. вояків 1 УД УНА

СПІВУЧАСНІ: Братство Українських Січових Стрільців, Об'єднання кол. вояків УПА, Броди-Лев, Інк., Українська Стрілецька Громада в Канаді.

VETERANS' NEWS, bimonthly, published jointly by:
United Ukrainian War Veterans in America, Brotherhood of Former Soldiers of 1 Ukrainian Division UNA in association with:
Brotherhood of Ukrainian Sichovi Striltsi, Former Members of the Ukrainian Insurgent Army, Inc., Brody-Lew, Inc., Ukrainian War Veterans' Association in Canada.

Address: **P.O. Box 279, Stn "D", Toronto 9, Ont., Canada**

Editorial office in USA:
Mr. I. Kedryn-Rudnytsky, 43-25 49th St., Long Island City, NY 11104
U. S. A.

Статті, підписані прізвищем, чи ініціялами автора не завжди відповідають поглядам Редакції.
Редакція застерігає собі право скорочувати статті і справляти мову.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ

Англія	1:10.0	0:5:0	ЗСА	6.00 дол.	1.50
Австрія	100 австр. шіл.	20	Канада	6.00 дол.	1.50
Арґентіна	670 пез.	120	Німеччина	20 н. м.	3.50

АДРЕСИ ПРЕДСТАВНИКІВ:

Арґентіна:
Fraternidad de Los Ex-Comb
de la 1a DU ENU, c. Maza 144,
Buenos Aires, Argentina.

Англія:
Mr. Wasyl Nakonechny
23 Alexandra St.
Ashton - U - Lyne, Lancs. England

Kiev Printers Ltd. — 860 Richmond St. West, Toronto 140, Ontario.

ВІСТІ КОМБАТАНТА Рік 1972 Торонто - Нью-Йорк ч. 3 (59)

ЗМІСТ

СТЕПОВИЧКА

Брови, ніби крила гайки в небі,
А під ними — полум'я о г е й.
Не з богині, з українки треба
Статуї ліпити у м у з е й!

Ні, проте. Хіба ж музейна тиша
Замінити зможе шир степів,
Де вітрець колосся хмар колише
І луна землі натхненний спів?

Мода побоялась, не торкнула
Олівцем дешево краси
Уст твоїх, які ще не забули
Пахощів ранкової роси.

В степу ти взяла відкриту душу,
А Дніпро у коси заплела.
І тебе я запитати мушу,
Чи не ти цю пісню погала,
Що громами весен вігно лине,
Рветься незагнуздано в політ?
І скажи, ги не ота хмарина,
Витирала твій священний піт?

Пахла сонцем ти, як Авродита,
(Тільки ти не з моря, а з степів).
Україно — мамо! Що за діти
В тебе виростають з дітлахів?

Данило Кулиняк

30-ТИРІЧЧЯ УПА

Розглядаючи історичні події з довшої відстані часу, маловартними стають такі подробиці, як те, де і коли докладно та подія сталася, хто був її справжнім ініціятором, як проходив її процес. З історичної перспективи залишається істотним тільки те, що дійсно становило суть справи, те, що залишилось істотним і тепер і на майбутнє. Все це стосується також Української Повстанської Армії. Подробиці можуть і повинні розглядати історики, можуть щодо них полемізувати і їх устійнювати. Істотним залишається те, що Українська Повстанська Армія була одною із ланок української збройної визвольної боротьби у 20-му сторіччі, що вона була продовжуванням тієї ідеї, виразником якої стали у 1914 році Українські Січові Стрільці, і того діла, що ним зрошували українську землю своєю кров'ю і Усусуси, і члени УГА і Армії УНР, згодом Українська Дивізія.

Найбільш істотне в усьому, що стосується УПА — це ідея збройної боротьби за державну волю України, це добровільне членство в тій військовій формації, це ідейність її вояцького складу, це їхня самопосвята. І власне через всі ті прикмети УПА всі комуністичні писання про неї сповнені ще більшою ненавистю, як писання про УГА чи Армію УНР. Нема такої погані, такого ганебного вчинку, якого не приписувано б упістам, що про них не пишеться інакше, як про «бандитів». Про принциповий антимосковський і антикомуністичний характер УПА не згадується ніколи в будькотрому московському, чи польському творі з тогочасною тематикою, — ніколи ані один польський автор не згадує про спільний фронт УПА й польської АК (Армії Крайової), бо це перечить тій засадничій лінії московської політпропаґанди і національної політики, яка оплюгавлює визвольний змаг України та постійно і послідовно нацьковує один поярмлений Москвою нарід проти другого.

Очевидно, спроби ворога знеславити УПА, мають такий сам успіх, як старання, наприклад, знеславити пам'ять Симона Петлюри та всієї української визвольної війни-революції. Безнадійна справа — зусилля викреслити, зробити неіснуючим історичний період, в якому постала і діяла УПА. Вона, очевидно, не могла звоювати й перемогти дві потуги, що розпоряджували могутніми державними арміями і велетенським військово-поліційним апаратом та його потенціялом. Коли ж УПА взагалі змогла

роками воювати і перетривати аж до переходу її решток на Захід, то вможливила це тільки єдність членів УПА і народу. Ворог знав це і жорстоко мстився на цілому народі. І мститься по нинішній день.

З сьогоднішньої перспективи — на дон-кіхотерство подобає воювання підпільно-партизанської армії проти Німеччини Гітлера й Росії Сталіна і згодом проти комуністичної Польщі. Але всесвітня історія повна таких дон-кіхотів, які своїм фанатизмом і своїм ідеалізмом переломлювали всі перешкоди і неможливе робили можливим. У роках діяння УПА, в тодішніх історичних умовинах, в тодішній політичній і мілітарній констеляції неможливо було перемогти ворожі армії. Єдине, що було можливе, це створити леґенду і перейти до історії, як та ланка української збройної боротьби за державність, яка нав'язувала до минулих ланок і нав'яже до майбутньої.

Ось минуло 30 років від заснування УПА і, здавалось би, нема ніякої реальної підстави, щоб Москва могла лякатися її спогаду. Але, видно, мариво УПА не перестає жахати московських правителів, коли по нинішній день вони мстяться на синові колишнього геройського командира УПА, тому синові, що був тоді дитиною, — і коли по нинішній день будьякий колишній зв'язок з УПА — це найсмертельніший злочин в очах советського судово-поліційного апарату.

30 років тому українська визвольна проблема переживала глибоку деконьюнктуру, яка дістала так мовити офіційний штамп у 1945 році, у Ялтинському договорі, коли Захід передав Україну в сферу впливів Москви. І сьогодні Україна переживає глибоку деконьюнктуру: на закордонному форумі «співіснування» Заходу з Москвою і на внутрішньому — русифікаторський похід та переслідування кожного незалежницького проблиску, хоч би й у межах комуністичної конституції. Але ідея й леґенда — незалежні від коньюнктури. У цьому власне їхня сила, у цьому запорука, що вони переживуть і все те, що становить матеріяльну силу, яка спутує волю народу. Тому й згадуючи про Українську Повстанську Армію в її 30-тиріччя використовуємо цю нагоду для підкреслення своєї віри в правильність її гасел і слушність її віри, що український нарід таки швидше-пізніше скине з себе окови неволі.

Петро Саварин

ГОВОРИТИ, ЧИ НЕ ГОВОРИТИ ПО-УКРАЇНСЬКИ?

(Дещо про український факт у Канаді, багатокультуність і нову еліту)

Перед національними ґрупами в Канаді на всю ширінь і глибінь стоїть питання: — Яке їхнє майбутнє у світлі королівського рапорту про двомовність і двокультурність, зокрема — яка доля культур у багатокультурній країні? Виринає це питання і перед нами, українцями. Ніде правди діти: все почалося від "тихої революції" в Квебеку. По довгих століттях — так сказати б — гри "на на другій скрипці", як свого рода другорядні громадяни, французи Канади заворушилися та стали домагатися прав на рівні з англосаксонцями. Королівська комісія на тему двомовности і двокультурности дала свої рекомендації і ми саме свідками, як заводять уряди другу офіційну мову в Канаді, французьку, де досі її і чути не було і як поволі відступають англосаксонці і дають місце французам. Іншими словами: французи перемогли.

Боротьба канадійських французів за свої права мала не тільки величезний вплив на англосаксонців, але й на інші етнічні чи національні ґрупи в Канаді, зокрема на канадійських українців. Українці теж стали домагатися своїх прав. До королівської комісії було послано ряд бріфів, деякі дуже високої якости, що вказали й на наш вклад у многогранне життя Канади, зокрема і на кривди, які нам діялися і діються в Канаді, мимо того, що ми вже в Канаді понад 80 рр. Одначе з тою різницею: коли французи майже виплили на чисті води, і точно знають чого і чому хотять, ми, українці, наразі навіть не знаємо, на яку нам ступити. Ясніше: ми наразі навіть ще не рішили, чи нам треба, чи не треба говорити по українськи, чи ще ясніше — чи можливо є зберегти культуру без збереження рідної мови.

Проголошення багатокультурности в Канаді

Дуже великої ваги була недавня заява премієра Трудо в парляменті Канади на тему багатокультурности. Премієр Трудо

проголосив багатокультурність, тобто відкинув рекомендації королівської комісії, яка схвалила двокультурність у Канаді. Згідно з його заявою — мови мають, в основному, дві функції: середники комунікації і середники збереження та плекання культури. Канада прийняла двомовність, визнала "офіційність" англійської і французької мов, але тільки як середник комунікації. Поза тим — усі мови рівні, як середники збереження і плекання національних культур, і уряд попробує всім їм помагати. Словом — немає офіційних культур у Канаді, навпаки — існує багатокультурність. Це була епохальна заява!

Питання: далі? Права є, але як бути нам в практиці, як зупинити нам асиміляцію (деякі кажуть "інтеґрацію", хоч у дійсності "інтеґрація" в англійському того слова розумінні — це тільки перша стадія асиміляції), яка, мов той поїзд, бистро женеться до злиття всіх національних груп в одну "канадійську", читай — англосоксонську? І то не тільки зупинити, але й пустити його в противному напрямі, мимо втрати двох надзвичайно важних ґенерацій?

Чи вдасться українцям зберегти себе в Канаді на довшу мету?

Реально дивлячися, український факт у Канаді не дуже то відрадний. Так довго, як довго жили піонери — не було найменших сумнівів, хто і чого ми хочемо. Але піонери вимерли, а їхні діти, на жаль, у великій більшості — стали йти іншими шляхами. Деякі змінили свої імена, свідомо перейшли до інших, у більшості — прямо стали губити свою мову і традиції, і все, що в них осталося, то хіба ще їхні українські імена. Зокрема далеко відійшли від батьківських доріг дві ґенерації після II Світової війни. У таких обставинах, що нам із того, що уряд визнав багатокультурність? І що з того, що уряд практично думає допомогти?! І тут на всю ширінь стоїть перед нашим народом у Канаді питання: чи ми хочемо зберегти себе — як національна ґрупа, чи ні?

Якщо хочемо, то мусимо в першу чергу відродити і зберегти нашу українську мову. Тільки нерозумні можуть думати, що культуру можна зберегти, затративши знання рідної мови. Немає культури без мови, і не поможуть тут ані строї, ані танці, ані писанки, ані всякого іншого рода середники культури. Мова — це серце культури, а раз воно перестане битися, гине культура, і ніщо не оживить її. Чому французи так побивалися якраз за мову? Саме тому, що вони зрозуміли, що немає

культури без мови. А що наша мова в такому невідрадному стані, тому нам треба поважно застановитися. Якщо віримо, що Канада повинна бути багатокультурною, тоді берімся до роботи: величезної роботи, яка приведе до відродження української мови в Канаді. Інакше — даремні були всі наші бріфи, даремна заява премієра Трудо про багатокультурність.

Коли прочитати уважно заяву премієра Трудо в парляменті Канади на тему багатокультурности, то стане ясно, що надіятися на допомогу уряду зможуть тільки ті національності Канади, які докажуть свою живучість і потребу допомоги. Якже тоді доказати нам нашу живучість? Нашу живучість докажемо поворотом на шляхи наших піонерів, до джерел рідної мови і культури, до відбудови її від основ. Кажемо від "основ", бо що напр. значить 2,200 учнів української мови в Едмонтоні, на 50,000 українців, з яких 12,500 є дітей в шкільному віці? А чейже референт української мови в Канаді, від КУК, п. І. Боднарчук, сконстантував не тільки дуже малу кількість учнів української мови, але й малу кількість громадських робітників, себто — свідомих українців!

Це омана — думати, що уряд збереже нам нашу рідну мову! Було б далеко краще, коли б ми взагалі не потребували допомоги уряду, щоб зберегти себе в Канаді! Всяка поміч, казали піонери, боком вилізає. І тому дарма рахувати на уряд, і вірити, що бріфи розв'яжуть складні питання нашого майбутнього в Канаді, зокрема, коли за ними не буде живих людей, живих і діючих, з вірою в те, що роблять! Так, як ніхто не дасть нам власної держави — її треба здобути кровю! — так ніхто не заґарантує нам збереження українства, якщо самі не захочемо зберегти себе. — Бога про поміч благай — але рук прикладай, казали в нас, і це свята правда. Урядову допомогу треба буде використовувати, але всі труди і всі кошти в основ ному — мусимо понести таки ми, українці. І дурить себе і других той, який думає інакше.

Ритм історії і нова еліта

Мені виглядає, що ми якось завжди позаді інших, і не відчуваємо змін, не відчуваємо — так би мовити — ритму історії. Пізно прийшла до нас була "весна народів", заскоро "революція" (нас "у вогні окрадених збудили", як писав Шевченко) і т. д. Те саме й сьогодні. В Канаді йде величезна боротьба за те, хто буде **"завтра"** керувати Канадою, за нову еліту Канади.

А керувати будуть нею ті, які знатимуть дві мови: англійську і французьку. Ось хто буде керувати Канадою. Коли йдеться про нас — то це значить, що нам треба буде знати не дві, а 3 мови, бо ж треба ще й української. А скільки з нас застановляється над тим, скільки з нас учить своїх дітей трьох мов? Звичайно, на дрібніших позиціях, на низах — навіть одної буде досить, але вище, на вершинах — треба буде 2 мови, а хто матиме три — тому відкриються всі двері. Треба при тім освідомити собі, що нам, українцям, не тільки треба буде знати, крім рідної, дві офіційні мови, але треба буде їх знати **краще** від англосаксонця чи француза. Таке життя. А що ми робимо в тому напрямі? Тому наше гасло під теперішню пору повинно бути: за три мови — англійську, французьку і українську. Одну винести з колиски, від матері і батька, ще заки дитина піде до школи, і постійно плекати в родині, а дві вивчити в школах. І то так вивчити, щоб люди дивувалися. Інакше — незадовго будемо знову нарікати: нам не дають, нас не допускають.

Відповідальність проводів супроти народу

Тут хочу сказати кілька слів на тему відповідальности проводу супроти свого народу, інтеліґенції супроти звичайного суспільства. Я не думаю, що наш провід сповняє свої завдання супроти свого суспільства. В першу чергу: наші професійні люди, інтеліґенція — не уділяються, за малими винятками, в громадській праці. Це великий прогріх! Не штука тільки присвячувати ввесь свій час професійній праці! Працювати на себе, свою рідню тільки, це ніяка заслуга, ніяка честь. Конечним є, щоб дещо приділити своїх трудів і для своєї спільноти. І не тільки трудів, але й гроша, бо хто більше спроможний давати на різні цілі, як саме наші професіоналісти? А тим часом — добрим прикладом велика більшість з них не грішить! В тому випадку (як врешті, і в багатьох інших) — нам би треба брати приклад таки з жидів! Напр., в самому Едмонтоні є доброї пів тисячі українців лікарів, адвокатів, інженерів і т. п., чимало й бизнесовців, а на Шевченківську фундацію з цілої Алберти вплинуло всього понад $30,000.00, з тим, що 10 жертводавців дало по $1,000.00. Чи це не сумно та й соромно, чи не цей факт, який вимовніше нас осуджує, як наші співгорожани? Як нам домагатися від інших, щоб нас поважали, коли ми самі себе не поважаємо? Патріотизм на словах нічого не дасть, а виглядає — що більшість з нас — саме такі. Ті, що вірять в дещо — вони

працюють, дають, помагають, вони не стоять осторонь! І ще одна увага: наші проводи, в більшості, не передають своїм дітям української мови і традицій, хоч повинні це робити! Хто ж має найкращу спроможність передати ці наші скарби, як не вони? Вони можуть дати дітям і книжки, і джерела, і посилати їх навіть на приватні лекції, і ніякого фінансового тягару не будуть відчувати. А тимчасом так виглядає, що навіть, коли деякі закликають інших до українства і зберігання ідентичности — своїх дітей залишають на призволяще. І це теж великий наш недолік. Треба не тільки закликати інших, але доглянути власних дітей, найближчих. Треба самим служити прикладом! Еліта кожного народу має свої привілеї, але й має обов'язки, а наша про свої обов'язки забуває, не поступає вперед у плеканні рідної мови, традицій, жертвенності праці для спільноти, здобуванні знання. І народ це бачить!

Бріфи, петиції — і особисті впливи

На ще один фактор слід звернути увагу, а саме — на важливість нашої особистої участи в житті Канади, і особистих впливів там, де рішається наша доля на майбутнє. Зрушені французами, ми недавно закидали уряди нашими петиціями, бріфами і т. п. Це добре. Але — чи це дасть великі осяги, таки треба сумніватися. Ми справи не продовжуємо, і далі — бріфи, петиції і т. п. — це мертві середники. Гори їх лежить на полицях і в бюрках різних урядів, і припадають порохом забуття. Нам треба особистих впливів, особистої інтервенції, і то там — де справи про нас рішаються. І тут знову лихо: нас там нема, нас скрізь дуже мало. Де наші репрезентанти на міських радах, шкільних радах, вищих урядових посадах, у леґіслятурах, у парляментах? Коли нас там нема, тоді є інші, який наш зв'язок з ними? Чи ми впливаємо на вибраних нашими голосами наших шкільних радних, наших міських радних, послів і т. п.? Чи вони знають, чого нам треба, поінформовані? І тут треба розвести руками! Правда, ми не анґажуємося в життя кругом нас, стоїмо осторонь, та у висліді — з нами не рахуються, навіть, коли вже й чули про нас. Якщо хочемо мати впливи на нашу долю, нам треба краще анґажуватися в загальне життя, бути більше активними, бути більше жертвенними. Кандидати на різні пости благають помочі — голосів і фінансів — під час виборів, вони опісля — щиро прислухаються до побажань тих, які їм допомогли вийти, та що з того, коли ми воліємо байдуже приглядатися,

а пізніше нарікати, що нас не беруть під увагу! Беруть під увагу тих, які сіють, діляться жнивом з тими, які допомагають. І стає опісля такий посол в леґіслятурі — і говорить! Говорить про те, що знає, за тих, які йому допомагали і з якими він мусить рахуватися в першу чергу, а бріфи — лежать! Те саме робить шкільний радний, те саме робить людина на всякому відповідальному пості.

Це гарно і славно, що нашими бріфами ми добилися визнання багатокультурности в теорії, але не думаймо, що нашими бріфами доб'ємося визнання багатокультурности в практиці. Теорія і практика — це два різні питання. Практика — важливіша, щоб перевести дещо в практиці — до того треба особистих впливів, особистих контактів, через своїх і через чужих, але — за щось!

Візія чи поганий сон?

Минуло оце 80 років, від коли перші українці ступили на ласкаву канадійську землю. Сьогодні вже їх немає між нами: щедро зросивши її своїм потом, вони зложили свої натруджені кости до вічного спочинку. Та осталися їхні нащадки, ми. Питання тепер — чи ми готові зберегти їхню пам'ять? Тобто — чи віримо в збереження нашої ідентичности, чи падаємо на дно, розпливаємося в чужому морі? Перед людиною, як і перед народом завжди є вибір, завжди є багато шляхів, тільки трудно деколи рішитися, на який ступити. Такі шляхи є і перед нашою спільнотою в Канаді. І нам треба глибоко застановитися, саме сьогодні, коли рішається конституція Канади на майбутнє, коли рішається і наша доля. Візія багатокультурної Канади, візія держави з різних національностей — переміниться в кошмарний сон, якщо не буде за нею нас, живих людей, нашої кольосальної віри, праці і жертвенности; чи ми готові їх дати — залежить від нас. **Нам треба сьогодні не тільки домогтися, щоб нова конституція Канади визнала багатокультурність, але й щоб ту багатокультурність з теорії перевести в практику, відродити українську мову в Канаді, відродити українську культуру і традиції та доказати, що ми ґідний народ, і зрілий, поміж іншими народами в світі.**

Макар Каплистий

МІЙ ОСТАННІЙ БІЙ В ЗИМОВОМУ ПОХОДІ

Минає вже 52 роки, як відбувся останній бій з Зимовому Поході. Про Зимовий Похід маємо вже літературу, маємо поезії і спогади поодиноких угасників, зокрема книжку про Зимовий Похід пол. О. Доценка.

Я обов'язаний подати свій спомин, що його варто було написати ще в 1921-1922 р., бо тепер вже важко пригадати той бій в подробицях.

В Зимовому Поході брав я активну угасть у багатьох більших і менших бойових сутигках, але хогу згадати про найбільший бій на Херсонщині у Вознесенську і бої в Ананеві й околицях.

Після Ананева перейшли ми аж на Поділля в околиці Джугарстви і Мясківки. Це було з 3 на 4 травня 1920 р. В той гас большевики мусіли відступити перед напором польської армії і ми вже мали відомості, що большевицька 14 армія розбита і знаходиться у відступі. Штаб Командарма ген. Омеляновига-Павленка повідомив, що мусимо бути готові прийняти бій з большевиками. Вже вранці 4 травня зауважили наші розвідгики, що большевики відступають не тільки битими шляхами, але й польовими дорогами. Наш командир сотник Ашенів послав нас переловити відступаюгий обоз, але ми не змогли його дігнати і на приказ командира мусіли відступити в район нашої сотні. Командир Ашенів наказав, щоб ми відпогивали, бо вперед нас бій.

Треба підкреслити, що день перед боєм був такий прекрасний і соняшний, що не можу його забути, тим більше, що це був останній день, коли я був ще в повному здоров'ї і силі. Ген. Омеляновиг-Павленко наказав ген. Ю. Тютюнникові, щоб він перейняв провід над боєм, а сам залишився в штабі, бо був цілком виснажений, не відпогавши ні на мить впродовж двох діб.

Сподіюгись кожної хвилини наступу большевиків, ми розсипались в лаву. Перед нами появився ген. Тютюнник і повідомив нас, що він перейняв провід. Козаки і старшини любили ген. Тютюнника і тому привітали його окликом «Слава».

Після гудового дня вегером зірвалася сильна буря. Дуже сильний вітер дув нам немилосердно в огі і помагав большевикам, які погали наступати. З погатку вони гарматнім вогнем підготовляли терен для наступу. По довшій гарматній стрілянині розпогали обстрілювати нас з кулеметів і рушниць. Під Ю. Тютюнником, який керував боєм, забили коня і тоді ми відгули це, як недобрий знак.

Большевики наближалися до нас. Вітер обернувся в хуртовину так, що большевиків ми зовсім не могли багити хог, і долітали до нас їхні голоси і ми стріляли до них наосліп. В лаві погулася передага, що з лівого крила наступають большевики, щоб нас отогити. Командир, зорієнтувавшись, що большевицькі сили знагно більші за наші, наказав нам, відстрілюючись, поволі відступати. Зближалася ніг, ми відступали, а за нами наступала большевицька лава. Коли большевики наблизилися до нас так, що ми вже виразно гули їхні голоси і до нас долітали їхні оклики «Гей Тютюнов, ви не вдірайте і не бійтеся, ми вас рубати не будемо». Але ми знали добре, що вони нас не помилують і збирали всі сили, щоб не попасти в їхні руки. В тім моменті погув я, що дістав постріл в груди. Зупинятися — це безглузда смерть, і тому я з найбільшим зусиллям поспішав, як міг, щоб не попасти большевикам у руки. Біля мене відступав мій земляк Павло Котовиг, я кликнув на нього, передав йому свою рушницю і просив, щоб він відійшов далі, не даюги большевикам доброї-великої цілі. Дуже обезсилений, я держав револьвер готовий кожної хвилини покінгити з життям, щоб не попасти большевикам у руки. У нас усіх старшин було поставлено, що ніхто не сміє піддатися живим у руки большевикам. Мої сили з кожною хвилиною меншали і хог я просив, щоб Котовиг мене залишив, він залишився і підтримував мене. Тоді від Котовига я довідався, що наш командир сот. Ашенів і стрілець Задорожний з Ананіївської сотні убиті.

На наше щастя, ніг горна була і ми під її покровом могли вже спокійніше відступати на нашу позицію. Тут зустрів нас пол. Галкін (пізніше генерал), тодішній командир бриґади, окликом: — «О, сотник Каплистий ще живий!». Побагивши, що я ранений, велів перев'язати мою рану сорогкою, бо ніяких інших медикаментів і санітарних засобів у нас не було, а Павло Котовиг десь роздобув якесь рядно і подушку і так примістили мене на возі, бо йти у мене вже не було сил. Десь коло

півногі Котовиг приніс звідкись воду, якою я згасив трохи спрагу, а тоді втратив притомність.

Коли я повернув до свідомости, зорієнтувався, що настала друга небезпека, бо був алярм. Большевицька кіннота наступала. Погався сильний рух і наші фірмани-селяни зі страху погали втікати куди, хто міг. Селянин, на возі якого я лежав, старався викинути мене з воза. Інстинкт самозбереження додав мені сили. З надлюдським зусиллям я підвівся, взяв у руки рушницю, що лежала біля мене на возі та загрозив селянинові, що коли він не поверне на дорогу, то застрілю його. І тільки під тою загрозою приневолив селянина прилугитися до нашого обозу. Десь аж під ранок большевики припинили навальний наступ і ми могли вже спокійніше відступати. Також Котовиг відшукав мене і вже безперервно на протязі готирьох діб мною опікувався, аж поки доїхали ми до міста Ямполя і відтак міста Могилева. Там вже примістили мене у тамошньому шпиталі, де я залишився до 4 гервня.

У шпиталі лікар, здається жид, надзвигайно гуманно мною заопікувався і просто не міг зрозуміти, як я у таких обставинах без лікарської перев'язки та при великій втраті крови міг пережити готири доби. Хога минуло вже 52 роки від тих подій, всеж не можу спокійно про ці регі оповідати і згадую того лікаря, що мені життя врятував.

Під гас лікування я поволі набирав сили, хог у шпиталі у той гас харгування було дуже погане. Хліб був такий гливкий і недопегений, що ми з нього робили коники і коли приїхав відвідати нас ген. О. Павленко, ми ці коники зібрали і йому показали. Але він не міг нігого зробити, бо то була вже цивільна влада, до якої він не мав права втрутатися, але просив, щоб адміністрація шпиталя дбала про здоров'я його вояків. Дуже нас врадувало, що наш командир і тут у шпиталі не забув про нас, відвідав і заопікувався нами.

Рівнож земляк Котовиг, знаюги наше положення у шпиталі, роздобував, де міг, харгі від наших селян і привозив нам до шпиталю масло, яйця, ковбасу і інш. і цим піддержував наші сили.

Як я вже трохи піддужав, то старався пізнати місто і життя в ньому. Хог це було мале повітове містегко, але зібралося там багато наших старшин і різних урядовців, які замість включитися в армію і воювати за волю, вони там прекрасно бавилися і не відгували, що таке життя ідейного воянтва на

Проф. В. Трембіцький

МІНІСТЕРСТВО ЗДОРОВ'Я В УНР

Урядово це міністерство мало назву: «Міністерство Народного Здоров'я та Опікування». На чолі його був міністер В. Ю. Любинський. Воно мало далеко ширше завдання, як санітарно-військове. Уже сама міністерська департаментальна структура та персональний склад могли вказати, яке завдання воно мало. Директорами департаментів були: медичного — д-р Б. П. Матюшенко, санітарного — проф. Корчак-Чепурківський, загального — Галаган. Були ще окремі відділи міністерства, а саме: освіти із д-ром В. П. Піснячевським, інформаційно-видавничого — шефом якого був д-р Ю. Меленевський, судової медицини — д-р Сулима, санітарно-технічного — інж. Ол. Земляніцин, демобілізаційного — д-р О. Сидоренко. Шефом Санітарного Управління збройних сил української держави був д-р Іван Совачок.

Міністерство мало ще в своєму складі, як автономну одиницю, департамент Українського Червоного Хреста, який був створений після триденних нарад 18 квітня 1918 року.

Вся праця міністерства мала, так мовити, два напрямки — внутрішньо-державний та зовнішній, пов'язаний із українськими представництвами, посольствами та особливо консулятами, які за кордоном несли опіку громадянам української держави. Це був час війни та в Україні деякої мирної передишки. В цьому часі миру, між квітнем та груднем 1918 р., а навіть і після того, через увесь 1919-20 роки, основним завданням міністерства було:

а) в співпраці із міністерством закордонних справ особливо його консулярним департаментом перевірити скільки та де живе маса українських полонених колишньої російської чи

фронті. Коли ми дістали запрошення на «Концерт-розвагу», то я не витримав до кінця імпрези й вийшов обурений такою «розвагою» під час війни.

Повернувшись на фронт, ще не зовсім вилікуваний і не маючи ще сили йти на першу лінію, я прилучався до обозу і тут поволі видужав.

Спомин цей присвячую погиблим у тому бою командирові сот. Ашеневу, погиблому в часі бою і стрільцеві Задорожному, і доброму другові пор. Павлові Котовичеві, якому завдячую своє життя та який помер на еміґрації в Мюнхені.

австро-угорської армії, щоб цих же полонених якнайшвидше повернути в Україну, дати їм змогу підлікувати надщерблене здоров'я та включити тих людей, або в українську армію, або в державницьке життя за спеціяльністю кожної людини. Врешті в особливих випадках, як організації українських збройних сил із полонених в Австрії й Німеччині «Синя» та «Сіра» дивізії 1918, чи менших одиниць сотень, куренів тощо, які самочинно організувалися на різних фронтах чи в глибокій Росії, опіка українських консульств чи створених окремих військово-санітарних та репатріяційних місій була дуже потрібна.

Тому існували окремі військово санітарно-репатріяційні місії* за Української Народної Республіки чи Української Держави Гетьманату, які мали велике завдання особливо серед полонених, які не могли швидко повернутися домів. Великі скупчення полонених були на заході: в Італії, в Австро-Угорщині, Німеччині, Румунії, в Грузії та Вірменії та навіть на Балканах: у Греції, Болгарії та Сербії. Були наші полонені в Росії на Поволжі та на півночі, в Сибірі. З Росії українське вояцтво могло чи не найшвидше повернутися в Україну (як репатріянти), зорганізоване місцевими консульськими аґенціями, або віцеконсулятами, які мали часове існування та спеціяльне завдання опіки над полоненими та вигнанцями чи воєнними біженцями із Холмщини, Волині, Галичини, Буковини та Поділля. Усі ці маси людей потребували санітарної, або лікарської опіки, правної поради та після приїзду до українських кордоних пунктів, вони мусіли зустріти нову краєву опіку від міністерства, Червоного Хреста, органів місцевої адміністрації, повітових або районних урядів, які знаходилися в прикордонні.

Коли мова про опіку, то вона була не лише для полонених, ранених чи інвалідів, але і для багатьох дітей повних або напівсиріт, хворих членів родин поворотців, які виснажені злиднями та подорожжю одержували на українському кордоні* медичну допомогу та навіть добрі харчі та одежу, яких не бачилося в Росії.

** Працювали під фірмою Товариства Українського Червоного Хреста, як автономної установи Міністерства Здоров'я та Внутрішніх Справ.*

** На залізничних станціях в: Коріневі, Хуторі Михайлівському, Гостищеві, Валуйках, Клинцях та в Мглині.*

Були тоді відомі в Україні т. зв. «українські поїзди» з окремими «пляцкартами». Їх приходило в Україну дуже багато і українські державні поліційно-фінансові та санітарні органи мусіли постійно цих людей провіряти та за пляном міністерств внутрішнього, здоров'я та військових справ відправляти в глибину вільної України. Врятовано тисячі наших людей та родин, дано опіку навіть чужинцям, які втікали з червоної Росії в Україну, Австрію, Румунію, в Німеччину та в Польщу. В таких випадках міністерство здоров'я при співпраці з міністерством закордонних справ комунікувало чужинців із консульськими бюрами або санітарними місіями в Києві, Одесі, Харкові чи Полтаві для передачі тих людей під безпосередню опіку дотичних консулятів.

Постійна мандрівка людей з півночі на південь в Україну, або через Україну на захід, постійне транспортування москалів, донців, сибіряків, грузинів, вірменів, турків в сторону російського та донського кордонів, або в Одесу для дальшого відсилання українськими, грузинськимми або румунськими кораблями до чорноморських портів приносило для України цілу низку колосальних труднощів, фінансових витрат та потребу фахового персоналу, адміністраційного, медичного та санітарно-транспортового.

В Україні розвинулися пошесті, загрожувала від сходу холера, панували то тут, то там тиф, червінка та інші недуги, для ліквідації яких треба було мати шпиталі та червоно-хресні станиці.

Відчувався теж великий брак медикаментів та медичних інструментів. Усе це приходило до кінця 1918 р. частинно шляхом товарообміну між Україною та Німеччиною й Австрією, подекуди зі Швайцарії, куди був відправлений на посольський пост у вересні 1918 р. лікар д-р Євген Лукасевич творець Товариства Українського Червоного Хреста.

Усі зусилля міністра Любинського та його найближчих співробітників д-ра Е. І. Яковенка, д-ра Б. П. Матюшенша й інших були спрямовані, в першу чергу, на боротьбу проти пошестей. Кварантанні станиці в портах Одеси, Херсону, Миколаєва та в Маріюполі були першими запорами проти напливу хворіб із Орієнту. Подібну ролю сповняли прикордонні станиці із Росією в Гостинцеві, Валуйках, Коріневі, Новобілиці, Хуторі Михайлівську та в недалеких прикордонних більших медичних центрах, як у Гомлі, Харкові, Білгороді, Куп'янці, Мо-

зирі та врешті в Києві, Одесі та інших містах із поважнішими шпитальними осередками.

Приєднано до державної активности існуючі вже від 1914 року великі лікарські інституції та допомогові червонохресні організації, змобілізовано земські та міські Союзи й товариства опіки над воєнними полоненими, зложених особливо із жіноцтва поодиноких міст.*

Осередком опіки над дітьми й вдовами були дитячі притулки, інститути або бюра, які були засновані на початку світової війни по містах та залізничних станціях.

Другим завданням міністерства здоров'я було вивінувати ввесь міністерський персонал національним елементом та ввести в ньому вповні урядування на державній мові із професійним вживанням медичних та суспільного характеру термінів. Український медичний персонал був слабий, змішаний із московським чи жидівським, для якого найближчою зрозумілою фаховою мовою була лише російська. Дня них — як обмосковщеним українським елементам, українська термінова мова була другорядною, байдужою.

Саме тому інформаційно-видавничий відділ міністерства здоров'я під головуванням д-ра Ю. Меленовського видавав друком «Вісник Міністерства Народного Здоров'я», де поміщувано всі нові закони, розпорядження та комунікати про транспортово-санітарну працю, завдання на майбутнє та стан медичного штабу в українській державі. При міністерстві працювала окрема термінологічна комісія пді проводом д-ра М. А. Галіна.

** Льокальні санітарно-гервонохрестні установи, комітети при земських управах, губерніяльних урядах мали в гасі війни між роками 1914-1917/18 суто-московський характер. В проводі цих же санітарно-гервонохрестних інституцій були московські жінки та лікарі. Доказом такого стану можуть послужити тогогасні видання допомогових, добродійних наліпок, тематикою яких є цар Петро I, московські та антантські прапори, московський герб-орел та московські пам'ятники в Полтаві. Українізація цих санітарних установ і комітетів відбулася щойно після упадку московської імперії та із установленням першої української санітарної служби при українських збройних силах 1917 року та Українському Червоному Хресті з весною 1918 року.*

Вже 1918 року комісія виготовила була «Російсько-Український Медичний Словник», одначе він вийшов друком щойно у 1920 році.

Міністром Народного Здоров'я та Опікування був В. Ю. Любинський, який сповняв свій уряд аж до упадку гетьманського правління, тобто до 26 грудня 1918 року.

За республіканського уряду; тобто Директорії У.Н.Р., міністром здоров'я був Б. Матюшенко, який урядував за уряду прем'єра В. Чехівського до 13 лютня 1919 року. З приходом на пост прем'єра У.Н.Р. Б. Мартоса (9 квітня 1919 р.), міністром народного здоров'я був короткий час М. Білоус та його замінив д-р Д. Одрина, який був міністром до приходу І. Мазепи на місце Б. Мартоса. Коли 29 квітня 1920 р. прем'єр І. Мазепа створив був новий склад уряду, пост міністра здоров'я не був обсаджений. Це сталося з приводу геройської смерти д-ра Д. Одрини (16 листопада 1919 р.), як лікаря в польовому шпиталі на тиф, який шалів у «чотирикутнику смерти»). Його позицію покищо обняв був як віце-міністер д-р К. Підбуцький. Щойно із створенням уряду В. Прокоповича 28 травня 1920 р. тему міністра здоров'я перебрав Степан Стемповський (поляк). Стемповський виконував формально свої функції міністра приблизно до Ризького договору у березні 1921 р. За його урядування привезено з Польщі, як «союзниці», в склади медикаментів досить поважну кількість ліків, які приходили до Варшави з західньої Европи, тобто від антантських держав, які постійно підпомагали Польщу, чим лише могли в її затяжній війні з Росією.

Польська підмога, хоч була не надто велика, все ж дещо підняла була здоровний стан Української Армії в часі її останнього періоду воєнних операцій.

20 листопада 1920 р., коли останні збройні сили військ УНР в силі біля 20,000 бійців перейшли р. Збруч у сторону Польщі, фактично до окупованої польськими збройними силами Галичини, із цими військовими формаціями перейшли й санітарні частини із своїми медичними запасами. Табори полонених у західній Польщі були й пристановищем медично-санітарних одиниць. Тут вони й діждалися своєї ліквідації.

МЕДИЧНЕ ПИТАННЯ В АСПЕКТІ НАУКИ

Ця ділянка праці, хоч творила для себе зовсім окрему одиницю в медичному житті української держави 1918 р., все

ж таки духом її було Міністерство Здоров'я за гетьманського уряду.

Науковий сектор був невід'ємною частиною міністерства та співтворцем української державности. На базі наукового пляну думалося в скорому часі дати змогу молодим медикам-студентам покінчити науку, дістати дипломи лікарів та включити їх в структуру медично-санітарної, шпитальної та медично-науково-дослідної праці. Іншими словами думалося категоріями державности. Лікарі-дослідники разом з істориками, економістами та літературознавцями причинилися до зорганізування цілого медичного факультету при першому Київському державному українському університеті. Він урядово був відкритий 6 жовтня 1918 р. Одначе схема Медичного факультету була затверджена урядом та ректоратом університету між 1 липня та 15 серпня 1918 р.

У проводі медичних студій стали були найвидатніші особи українського медичного світу:

1) приват-доцент університету св. Володимира доктор медицини Авксентій Корчак-Чепурківський — став звичайним професором по катедрі гігієни та в додатку деканом всього медичного факультету.

2) Звичайні професори медицини: Володимир Костянтинович та Антін Тржецієвський стали професорами, перший патольогійної анатомії, другий фармакології.

3) Приват-доцент університету д-р Марко Нещадименко та приват-доцент університету Евген Черняхівський одержали становище професорів по катедрах: перший — загальної патології з бактеріології, другий — клінічної хірургії.

4) Проф. Олександер Черняхівський та проф. Микола Вовкобой були призначені на пости: перший на катедру гістології, другий на катедру нормальної анатомії.*

Всі вищезгадані номінації складу медичного факультету були опубліковані в «Державному Віснику» ч. 45 на розпорядження міністра народньої освіти й мистецтва сенатора М. Василенка.

---

* *Дорошенко Д. Історія України 1917-1923 рр., т. ІІ. Українська Гетьманська Держава 1918 року. 2-ге вид., Ню Йорк, 1954, ст. 353-354.*

Ректором Київського Державного Українського Університету був проф. Т. Сушицький, який згодом помер на тиф в Одесі. В час відкриття університету 5 жовтня 1918 р. було присутніх 3,000 студентів, які на 99% були української національности.

Воєнний похід Росії проти Української Держави не дозволив зреалізувати відкриття університетів в Одесі, Харкові та Катеринославі. Лише в Кам'янці на Поділлі відкрито університет 22 жовтня 1918 року, однак без медичного відділу.

Було в пляні відкрити медичний факультет в Харкові та Одесі. Відкриття університету в Києві вважалося на той час великим національним святом. Тому акт відкриття відбувся з участю не лише академічного складу та студентів, але й міністра освіти М. Василенка та гетьмана Павла Скоропадського, який з цієї нагоди проголосив окрему грамоту.

> «Грамотою цією oзнаймуємо всі тим, кому це відати належить, а особливо Пану Міністру Освіти, Панам ректорові, професорам і студентам, що Ми визнали за благо для всього люду українського утворити в столиці України, місті Києві, перший Український Державний Університет в складі всіх чотирьох факультетів.* Призиваючи Боже Благословення на це нове огнище народньої освіти, бажаємо, щоб цей Університет, сприяючи широкому відродженню нашої національної культури, виявив усі** творчі сили багатого духом та здібностями українського народу».

Завданням медичного факультету Київського Університету було в першу чергу підготовити нові кадри лікарів та медиків — санітарів, які в свою чергу могли б вишколювати українських медиків. Бралося на увагу, що всі вони в майбутньому стануть народними діячами в ділянці здоров'я, гігієни та санітарної опіки серед народу, який в час першої світової війни зазнав великих злиднів з їх поганими наслідками.

---

* *В тому медичний.*

** *Дорошенко: Історія, ст. 354.*

С. Музичка

З ПОШТОЮ ДО РІМІНІ...

Кілька днів перед моїм виїздом з Риму до Ріміні, мов святий дух, з'явився в мене один з панотців.

— Чи не могли б ви перевезти дещо до табору? — запитав він тихо. Я сказав, що так і «со миром ізидем». Це була вся наша розмова. Я навіть не запитався, що везтиму, скільки і для кого. Одначе вечером я призадумався... Та хіба не папську буллю для майора Яськевича!.. Ні. Це мусить бути дещо важне для наших отців у таборі. Може часослов для о. Кордуби... Я чув, що він його загубив десь після капітуляції. Інші казали, що в поспіху до Дивізії, забув з собою взяти. — А може чашу і епітрахиль для о. Маркевича?.. Я добре пригадував о. Маркевича пригоди. Він сам про це залюбки розказував.

«— Почався наступ... Я висунув голову з бункру. Пекло!... Содома й Гомора... Не питаючися нікого, я епітрахиль на себе, чашу в руку і до окопів... А полковник за мною кричить: «Гер пфарер, зі зінд ферікт»... А я йому, ферікт, не ферікт, на мене хлопці мої чекають. Большевик, наче знавши, що я до окопів біжу... То звідси, то звідти з гранатомета. Я стаю, знову паду і «кріхен» уперед...»

І саме тоді ворожа куля поцілила його чашу. А що було і залишилося з епітрахиля, це мабуть було дещо, що нагадувало обірваний кроват!... Отож, так я думав, що зовсім певно повезу ці дорогі клейноти і матиму честь вручити їх особисто нашим панотцям. Я навіть почав фантазувати, уявляти цю сцену. Отець Маркевич стоятиме з чашею і точно покаже, як воно було... «А я епітрахиль на себе...».

Поїзд з Риму на Ріміні виїзджав пізно вечером. Щоб захопити місце в поїзді, хоч і стояче, треба було перше захопити місце на пероні. Не диво, що вже пополудні безліч пасажирів, які нетерпеливо чекали довгі години. З попереднього досвіду я знав, що мусітиму це саме зробити, тому рішився іти на двірець таки зараз по обіді. Я був готовий. У мене особисто не було жодного багажу. Кілька лірів в кишені, малий документ, так зване «соджодно». Деякі питомці, бувші ріміінці, прийшли зі мною попрощатися. Саме в той момент з'явився отець з Допомогового Комітету із двома питомцями, які притащили три великі валізи... Я аж зжахнувся. Це і було то «дещо», про яке

говорив мені панотець кілька днів тому. А отець, спокійно, тихим голосом, що і в небесах його не погули б, сказав:

— Будемо вам дуже вдягні... Це пошта до табору. Уважайте!

Я глядів на валізи і ставало мені моторошно. Я й забув, що мій рідний брат був біля мене... Та я глянув згодом на нього. З його облиггя я гитав песимізм. — Чоловіге, наге хотів мені сказати, ти не дасиш тому ради... Як же ж ти те все затащиш і довезеш? Він, багите, дивився на справу з легальної тогки зору. Що буде, коли в поїзді перевірятимуть? Що буде, коли скажуть відгинити ці валізи?.. Мав рацію. Та хіба не скажу, що я поштар!... Я глянув на п. Вівгарука (сьогодні о. др. Вівгарук). В його огах я теж не багив оптимізму. Він наге говорив: — Панове, до тих валіз треба сильного хлопа... Якщо не Голіята, то принайменше нашого Кирила Кожемяку... Для того хлопгика — завелика покута. Він багив справу під кутом практигним. Та я глянув на п. Матигака (сьогодні о. Матигак) і, здавалося мені, що гув десь поблизу пісню «Засяло сонце золоте»... У нього був оптимізм. Він горів завзяттям. Наге б і заздрив мені, ех, коби йому така місія!...

Я не сумнівався. Зовсім певно він узяв би ці валізи на плегі і не поїздом, але пішком доставив би їх до табору... І ще по дорозі тут і там зробив би пропаганду української справи... «Соно україно е квесті валіджі анке соно україні»...

А ті валізки справді були українські. Мабуть ще за княжих гасів якийсь наш предок приїхав з ними до Риму і тут їх залишив, поїхавши додому з нігим... Я дивився на них і думав. Маєш, головіге гасослов, епітрахиль і гашу в додатку!... Оптимізм п. Матигака державмене на ногах. Нігого було казати. Перед мною було одне: — Бери, головігку, валізи в руки і проси, щоб скоро благословили... Хай руки не терпнуть!

Я знав, що для стрільців у таборі, хог і не для багатьох, це буде радість незвигайна. Отці з Риму не могли гасто відвідувати табор. Хтось отже мусів цю пошту доставити. Дивлягись на ті валізи, я справді не хотів думати про труднощі, які міг би мати в дорозі, головно в самому Ріміні. Якщо б я про це був подумав... Ні, я не хотів думати. Я рішив розв'язувати проблему гастинами. Така була моя стратегія. Замкни ворога і помалу рубай... Чи дам раду до трамваю? В нормальних обставинах це не була б проблема. Взяв авто, таксі... Тоді це могла бути лише мрія. Я попрощався. Пан Матигак ще раз

дав мені до зрозуміння, що переді мною велике діло. Він піддержав мене на дусі не менше, як це зробив би був сам майор Яськевиг!... Наша справа на добрій дорозі...

Я був уже за брамою Колегії. Не переборщу, коли скажу, що я справді боровся з тими валізами. Але я себе потішав. Сяду на одну з них і думаю... Чоловіге, сонце ще високо... Крім цього ти вже не в колегії серед питомців і отців і принайменше можеш тепер щиро всіх посилати до самого дідька!... Зійшовши з Джянікольо, в одній валізі обірвалося вухо і хог тягни її за роги... Вертатися аж ніяк. Треба було іти під гору, а до трамваю вже було недалеко. Я таки добився до зупинки і з бідою вгаробився до середини трамваю. Італяшки нетерпеливяться і негодують. Якого дідька він везе в тих валізах. Хто тільки влізе до трамваю, спотикнеться і вже бурмоге «квесті валіджі! квесті валіджі»! Мені було байдуже, я тішився, що перший кусок проблеми був за вною.

З трамваєвої зупинки до двірця і до перону не було близько. Та з нову глянув вгору... Сонце ще високо! Коли змордують мене валізи, пристану, сяду на одну з них, скрипить небога. Коли вкінці поклав я їх на пероні, я знову зрадів. Ще один кусок проблеми розв'язано успішно. Лишалося лише гекати. Хох сонце справді було ще високо, в душі моїй погав лягати сумерк. Як «вломитися» до поїзду? Я знав, що коли він зупиниться і навіть перед тим заки зупиниться, маса народу його обляже... Будуть крики, буде сварка і буде бійка... Це ж Італія! Погинало вегоріти, я далі думав, як приміститися бодай на плятформі...

Нарід хмарою клубився доокола себе. Якого ж бісового сина кожний подорожує... Не краще дома сидіти. Я глянув довкруги. Біля мене кількох мужгин і кожний з них, як багага оборіг!... Маєш, головіге, місце в купе і на плятформі!... Коли мені на серці ставало зовсім темно, я завважив, досить далеко він мене, як якась пані, мабуть з догкою, теж завзято боролася з своїми валізами... Дві невелигкі валізи вилетіли їй зпід пахви і потім все інше. Ніхто не звертав на це уваги, хог народу, як на відпусті. Я вмить до тих нещасних пань. Не кажуги нігого, взяв до рук, що лише міг і сказав, щоб вони ішли за мною. Старенька пані здивувалася: стільки всяких мужгин, а тут якийсь «раґацо», хто зна, звідки з'явився і давай помагати.

Валізки незнайомої пані, було їх шість, стояли біля моїх, перев'язаних мотузками ги посторонками. Пані сгунялася і на випередки мені дякувала: — Хог один знайшовся в Італії джентельмен!

— Соно сіньйора Патареллі... Вадо а Ріміні. Мія філія Анджеля. — простягаюги руку, вона сказала.

— Йо Стефано... — Я рішив подати лише своє ім'я. Вона далі мені дякувала, її донегка, сьогоднішня Софія Льорен, лише усміхалася. Але найбільше мене врадувало те, що пані Патареллі їхала до Ріміні, догка осталася в Римі.

Чому я їй поміг? Заки поїзд приїхав, я оповів паням свою стратегію: про головіка, вовка, козу і капусту... Як їх перевезти герез ріку? Мій плян був до вподоби паням. Вони стерегтимуть валіз, це конегне; злодійгуки використовують такі замішання. А в нас валіз до дідька!... Вскогу до поїзду та посяду два місця. Згодом мене змінить Анджеля, мати буде на сторожі. Вноситиму валізи, або передаватиму їх герез вікно. Коли усе перенесу, мати змінить Анджелю...

Поїзд ще не зупинився, а я кинувся до нього, мов на звірюку... Два місця біля вікна були наші. Довкруги крики, бій завзятий. За гасок пропхалася Анджеля з маленькою валізою, за нею її мати.

Поїзд був переповнений по береги; в коридорі група італійських вояків співала.

По півногі перевірка білетів. — Білеті... Білеті... Пер фаворе. — мовив кондуктор поспішно.

Перевірив пасажирів напроти мене, взяв квиток пані Патареллі і до мене... Ні, перше глянув на полицю... Спробував рушити одну валізу... Перебив білет і... — Чиї це валізи?

— Це мої валізи...

— Що в них везете?...

— Харгі... Так. Харгі.

— Здійміть валізи і відгиніть! — погав він кригати.

— Що це за порядки?... — погала нервуватися пані Патареллі, це можливе тільки в Італії... Білети... Документи... Валізи... Не має серця! Гляньте на цього хлопгину! Який він марненький. Вам тільки білети в голові.

Кондуктор старався заспокоїти паню Патареллі.

— Ма сіньора... Пер фаворе... Сіньора...

Напроти теж збудився пасажир і гримів: Що за дідько, що не дають людині в дорозі відпогивати...

— Гармати «раґацо» везе в своїх валізах!... — з глумом сказала пані.

Кондуктор лютий, розгублений серед криків, вийшов з купе.

— Може й мав рацію кондуктор, — прийшло мені на думку, — бо недавно в поїзді до Фльоренції знайдено валізи з машиновими пістолями й ґранатами...

Пані Патареллі конечно хотіла знати, якої я національности.

— Сказати їй, що я поляк — думаю собі, хоч їх безліч під цю пору швендялося по Італії, — ніякої мені чести не принесе. До того не хотів я обріхувати стареньку, тож і за англійця не подаю себе, ану тобі дехто сипне англійщиною, а ти, мов турок у москаля на весіллю...

— За німця, то тебе таки в поїзді італіяшки на куски пороздирають...

Такі важкі думи снуючи, не стрепенувся я ще з тої глупої ситуації, наш поїзд доїзджав уже до Ріміні. Я глянув довкруги, не було нікого; треба ризикувати, пані Патареллі в поїзді мені помогла.

— Сіньора... Я вам скажу правду... —

Вона наче зі сну прокинулася...

— Соно пріжонеро де ля ґверра (я воєнно-полонений). Вона глянула на мене перелякано.

— Німець?

— Ні. Українець...

— А що в тих валізах?

— Це пошта до табору.

Тепер і я і вона гляділи довкруги. Не було нікого. Я швидко пояснив їй, що наша пошта іде до Риму до отців і звідтам приходить до нас. Чи не міг би я залишити ці валізи на часочок в її хаті?

— Чому, Стефано, ти мені про це не сказав в поїзді?

— Пані, я боявся... Було багато людей. А врештою я не знав, хто ви... Може комуністка...

— Я комуністка? Стефано! — вона перехрестилася.

Наближався тролейбус. Хата пані Патареллі була біля зупинки. Нас зустріли муж пані і друга її донечка. Вона скоро все вияснила. Почала від похвал, як це було в Римі, який то «раґацо» спритний... Якщо б не він, вона стояла б усю ніч і хто зна, чи до поїзду всіла б. Коли сказала, що я полонений, її головік перелякався. А валізи?... Що буде, як сусіди донесуть? Він щось під носом мимрив.

Щоб заспокоїти свого головіка, пані Патареллі швидко засунула обі валізи під ліжко, на третю кинула якусь плахту — нічого боятися. Нема валіз!... До старого це не дуже промовляло. Він, як у нас казали, взяв і вступився з хати. Пані мене запевнила, що зради жодної не буде. Її головік, казала вона, завжди такий: — Коли не по його, іде з хати. Вона метнулася, віднайшла великий молитовник, біблію і зі стіни стягнула ікону святого, щоб доказати мені, що вона католичка, побожна і з Богом у згоді.

Незабаром я зв'язався з моїм другом і односельчаном Петром Цимбалістим. Він був перекладачем на якійсь команді. Він повідомив табор, що є «дещо» з Риму, треба вислати авто. У нього були теж мої лахи... Я переодягнувся, Петро інформував паню про Україну. У нього терпеливість святого і говорив по-італійськи і вклюгно по-латині лише, бачите, щоб пояснити точно, хто ми!... У мене вже не було сил до цього. А він весь час, що «Україні нон сунт русі»... Вже і мапу якусь нарисував і таки пояснив...

Коли я заліз з валізами у таборове авто, сказав — Слава Тобі, Господи Боже! Хлопці зі штабу добре знали, як перехитрити варту на брамі і дідька самого перевезли б. Була майже обідова пора. Я вспів!... Віднайшов «кохґешір» і просив лише Бога, щоб була одна з тих зуп, в якій ложка стоїть на струнко!... Так, наче б і в Римі не був.

На другий день, майже в ту саму пору я бачив біля бараку пошти гурт стрільців, які шукали на листі свого прізвища... Може є лист. Я дивився і думав. Пан Католик і інші разом із своїм добрим хорунжим працювали до пізна, щоб цю листу виготовити... Я чув радісні вигуки. «Гуменюк, маєш листа... Лесіцький... Пангик...» Деякі хлопці вже виходили з бараку, відчиняли і читали. Це пан Католик звичайно видавав листи, а хор. Закаляк лише часами покажеться, стане в кутку, бо дійсно в нього була сильна рука! Тут солідно люди працювали. Ніхто на нікого не гавкне, ані оком не скривить. Приходили посилки, одні з харчами, одні з долярами...

— Друже — кликнув до мене якийсь стрілець з своїм листом в руці. — Ідіть!... Пошта прийшла!...

Але я не спішився дивитися на листу; до мене ніхто не писав. Стояв я і дивився та радів і радість моя була превелика. В душі я нею щедро ділився з панею Патареллі, завдяки якій наша пошта щасливо забрила до табору.

Маркіян Фесоловиг

НА ОБОРОНІ СТАЦІЇ ОЖИДІВ

Наш поїзд наладований гарматами Дивізіону Зенітної Артилерії (ФЛАК) скрутив у Краснім на лінію Броди. Ми вже були певні, що наша мета — відтинок Броди. Відтинок був завзято напастований большевицькими силами і вперто боронений німецькими з'єднаннями

Від часу, як ми минули Львів, втихли пісні. Надходив вечір і ми зближалися до фронтової зони. Цяпка (Станько) — високий, стрункий юнак з вусиками, що давали йому вигляд якогось героя з творів А. Дюма, — жалував за своєю гітарою, що десь у Мшані припадково повисла на телефонічних дротах. Сталося це тоді, як наш поїзд котився на схід, а Цяпка, сидячи верхи на важкій гарматі, акомпаніював на гітарі нашим пісням. А у важкій батерії були славні співаки. Наша частина у 70 відсотках складалася із студентів. Пісня майже завжди була на наших устах. Солістом у поодиноких місцях звичайно був Циган (Давосир).

Була ніч, як ми приїхали на місце. Це була стація Ожидів. Дальше поїзд не їхав. На тій стації від кількох днів виладовувалася наша дивізія. Наші зетітки і решта конвою розташовано на місцях. Від Ожидова починався засяг фронту з шумною назвою «дер фесте пляц Броди» (тверде місце Броди). Ожидів привітав нас легеньким теплим дощиком, що скоро перестав падати, але приємно зміцнив запах зелені дерев і ніжний аромат близьких рідних піль. Щдихаючи свіже повітря, ми відчували присутність дорогих нам сторін. З плятформи довгого поїзду зіскакували вояки, з левиками на рукавах, скидали боєприпаси, носили на плечах скриньки з набоями, зсували довгодулі 8,8 см зенітки, тяговики, і найважливіше — полеві кухні. Не пригадую, чи відпочили ми потім, чи ні. Думаю, що так. Вояк, у кожну хвилину відпочинку, в якім місці не був би, потрапить відразу заснути. Вистане якась скринька, чи купка якоїсь соломи-мерви, а втомлений організм уже використовує нагоду.

Світанок застав нас на ногах, а впродовж короткого часу батерія важкої зенітки була вкопана на тимчасових становищах і готова до оборони важливого пункту — стації, де виладовувалася наша дивізія й інші військові частини.

Наша важка зенітна батерія 8,8 см. мала до помочі кілька легких 2 см зеніток, які були дуже нам помічні, через їх велику рухливість і скорість вогню. Коли ворожий літак, нпр., знаходився майже вертикально над нами, вистачало кілька секунд, щоб наші важкі гармати зробили пів обороту і напрямилися знову до літака. Тоді приємно, без перерви «грала» двійка, змінюючи щораз свої 20-ґранатні рамки. Двійка також багато підержувала нашу бадьорість, коли ворожі літаки атакували нас у глибокім, «бриючім» леті. В той час важкі зенітки були безборонні.

100—150 м. від батерії стояв «командоґерет», апарат, що передавав дані про напрям літака, кут його висоти, віддаль від нас і його положження в кожну мить. Дані з «командоґерету» посилали автоматично почвірним електричним каблем, який вкопаний до 30 см ішов від цього апарату до батерії, прикінці розгалужуючись до кожної з чотирьох гармат. Обслуга «командоґерету» — всі студенти, які по можливості мали ближче відношення до математичних наук. Кожний з нас мав виконувати відповідну чинність. На алярм «ворожий літак» ми всі стрімголов кидалися до своїх становищ. Наш друг Н. (таки з Бродів), що був мірничим віддалі, потрапив мати готову віддаль літака в 20 секунд по алярмі. Віддаль мірялось подібно, як телеметром у фотоапараті (визир Ньютона), тільки, що наш «телеметр» мав віддаль від «ока до ока» 4,5 метра, а побільшував літак 32 рази. До решти належало тримати під увагою криву лету і т. п. Наші дані при гарматах покривали відповідні члени обслуги. Десятник Л. Литвин, як найстарший при «командоґереті», практично був вогневим старшиною, бо від нас у найбільш догідний момент, коли літак був «на мушці», Литвин давав до батерії короткий дзвінок — ознака «вогню». І в той час ціла батерія викидала смертоносним вогнем. Ґранати вибухали на поданій нами висоті. Наш «командоґерет» стояв замаскований в житі, близько польової дороги, а з десять метрів від нього наше шатро, прикрите бурянами і збіжжям. Довго не прийшлося чекати.

— Алярм!.. Ворожий літак з півночі! Літак РАТА — Ми всі відразу кинулися на свої місця. Наша двійка вже щебетала. Браві хлопці. «Ванька», перехиливши трохи літак, пустив кілька серій з бортової зброї. Налет був несподіваний, лет низький і важкі гармати вспіли післати тільки один комплет по хвості ворогові, але без успіху. Все ж таки ми пройшли пер-

шу вогневу пробу і були задоволені. Ми знали з оповідань, що в низькім леті можна збити літак тільки припадково. На добавок короткий і грубенький РАТА дуже поворотний (як японські Зеро), він легко змінює висоту і напрям. Легкий до обстрілу був Іл-2, мимо того, що скоріший. Ми завважили, що ніхто з нас не заложив був на голову шолома, а чейже нас могли «задрапнути», навіть відламки наших власних ґранат. Потім також ніхто з нас не закладав шоломів, можливо, щоб інший не подумав, що він боягуз. Щойно під Висоцьким (коло самих Бродів), як один з наших шоломів затримав коловий рух нашого апарату, ми, щоб шоломи не заважали на землі, почали їх закладати на голови.

Не зважаючи на близькі боєві дії, дехто з селян таки йшов працювати на полі. Переходячи коло нас, люди здоровили своїх хлопців і часто перекидались деяким словом. Цяпка до кожної дівчини мав кілька приємних слів. Литвин йому вдало секундував. Шкільник, я та інші були більш несміливі.

Я зробив кілька знимок. Того самого дня ми мали знову гостей. Прилетіло вже два ворожі літаки. Відчувалося майже подібне напруження, як при полюванні на качки. Ми забували, що ті «качки» полюють також на нас.

Ми спали в шатрі. Була гарна липнева ніч. Десь недалеко кумкали в мочилах жаби. Концерт був скромний, певно через близькість фронту. Час-до-часу над нами пролітав «тарахкало», старий тип літака, який большевики вживали до нічних розвідок. Він деколи ракетою освічував якесь місце і кидав 5-кілевий «куферок». Спалося однак добре.

В суботу вечером я з Литвином і ще котрийсь з товаришів скочили на хвилю в близьке село Ожидів. Поговорили з хлопцями і дівчатами.

В неділю дві гарні дівчини принесли нам вареників. Вареники смакували, як ніколи. За вареники ми обіцяли вечером показати дівчатам через «телескоп» місяць.

І справді. Під вечір, як тільки показався місяць, ми могли його показувати дівчатам. Цікаво було дівчатам бачити місяць 32 рази більшим. Замість звичайної величини, ніби срібна монета, він здавався величезним срібним щитом. Тому що дівчатам трохи височко було дивитися в наш заімпровізований «телескоп», ми (по черзі) підтримували їх в повітрі, але так ніжно, якби вони були крихке скло. Це ж були українські дівчата.

Павло Шавель, Англія

КРІЗЬ МОСКОВСЬКЕ ПЕКЛО

(Спомини із побуту в большевицьких таборах невільництва й II-го Польського Корпусу, 1939-1949)

Коли в 1939 році большевики окупували західно-українські землі, я проживав у хаті д-ра Дмитра Донцова у Львові при вулиці Курковій 11а, в якому тоді мешкав інж. Богдан Мацєх з дружиною. Д-р Донцов, не бажаючи зазнати всяких благ московсько-большевицького «визволення», перед приходом большевиків, подався на захід, передав свій дім у користування інж. Мацєха, який мене запросив для товариства жити разом із ним.

Із приходом большевиків праця ОУН зовсім не переривалася, але зміна влади, як і зовсім інших політичних обставин, вимагала від організації нової тактики, як також і нових політичних напрямних. У зв'язку з цим у місяці лютому 1940 р. у Львові була скликана теренова конференція ОУН. У часі нарад на конференцію наскочило НКВД й намагалося захо-

---

Большевицькі літаки навідувалися до нас кілька разів на день. Один з їх налетів був дещо численніший. Налетіло шість літаків, але ми завважили їх вчасно і ще заки машини були над нашими головами, гармати привітали їх залізними галушками. На самій стації на вагоновій плятформі було ще дві німецькі зенітки 3,5 см. Ми по сусідськи собі помагали. Не знаю, чи німці, чи ми, таки підстрілили один літак і він легко загорівшись, щез за горбом. Чи долетів до своїх? Після неточного, але можливо влучного рахунку наші дивізійні зенітки за короткий час боїв під Бродами стягнули на землю 21 ворожий літак. Під Ожидовом ми не втратили ані одного вояка, навіть ніхто з нас не був ранений. Інакше було потім. За кілька днів ми від'їхали під самі Броди і стали побіч тріянґуляційної вежі на горі коло Висоцька. Таке невідповідне місце (коло вежі) могли призначити нам з німецького штабу, або умово хворі, або московські запроданці.

З жалем ми покидали становище під Ожидовом. Нас прощав Ожидів, близьке Підлисся і Біла Гора з гордим пам'ятником, Маркіяна Шашкевича. З Висоцька нас вернулося мало. Цяпка лишився... йому вже непотрібна була гітара.

пити всіх учасників конференції, одначе вони не дозволяли себе залапати як баранів і почали оборонятися. Було кілька вбитих та ранених по обох боках. Один із членів ОУН — Ільків був ранений у вухо, але йому вдалось утекти. Про цей випадок скоро довідалися й інші члени ОУН, але через декілька тижнів усе ніби затихло.

Пропам'ятного 13-го березня 1940 року, я дещо довше задержався в моєї нареченої Богданни, в хаті її батька професора Гайдучка на Личаківській вулиці і щойно десь коло 1-ої год. по опівночі я вернувся додому.

Прийшовши до хати, я зауважив, що двері до помешкання були відхилені. Це мене насторожило. Якусь хвилину я затримався, прислухався й міркував, що могло статися, що двері незамкнені. Але скрізь панувала тиша, тож я штовхнув легко двері й увійшов до кімнати. В тому моменті двох мужчин вхопило мене за руки з двох сторін, а третій зробив світло та закрив двері. Той третій одною рукою держав інж. Мацєха, а в другій тримав звернену в мою сторону пістолю. Мене обшукали й тоді нас обох вивели з хати та вкинули до великого чорного авта, що чекало за углом хати. Нас завезли до великого дому трамваярів при вул. Пелчинській. Інж. Мацєха повели вправо, мене ж у ліво, до кімнати, в якій за столом сидів старшина НКВД в мундурі. «Садовісь!» кинув, вказуючи на крісло напроти. Я сів. «Как твоя фамілія?» «Дякую, — відповідаю, — мається добре». У відповідь на це він копнув мене в ногу, так що я аж підскочив. «Что? Нє панімаєш на русском язике? — заревів НКВДист. Тоді я крикнув на весь голос: «Цілими днями й ночами торочите про вільну Україну, а тут нема ні одного українця, щоб міг мене допитувати в моїй рідній мові». Його відповідь була коротка. «Ти, петлюрівська сволото, я дам тобі вільну Україну!» й кивнув на двох вартових, щоб відвели мене в підвал.

В кімнаті, до якої мене завели, був стіл й умивальник та три крісла, але не було зовсім вікон. Вартові НКВДисти сіли за столом, а мені казали сідати напроти них. Мені за плечима станув третій НКВД-ист. Один із них списав усі мої особисті дані та про родину, а тоді заявив: «А тепер я хочу мати точні відповіді на мої питання. Як будеш мудрий та будеш з нами співпрацювати, то тобі буде добре й житимеш на волі, коли не захочеш, то ми маємо способи отримати від тебе ба-

жані інформації» й вказав рукою на гумові палки, що лежали на столі.

— «Де Ільків?» — запитав мене енкаведист.

— Я такого не знаю! — відповів я.

Тоді старшина вхопив палицю й з цілого розмаху вперіщив нею по моїх пальцях на столі. Я підскочив і крикнув несамовито. Мене зразу вхопив той, що був за мною й посадив назад на крісло. Знов те саме питання: — «Де Ільків?» Знову моя відповідь «Не знаю». Тепер удари посипалися з обох сторін. Заслоняючися руками, я знову підскочив. Тоді той зі заду, зловив мене за вуха, встромив два пальці з нігтями за вуха й тиснув з усієї сили. Це спричинювало неймовірний біль і я почав хилитись допереду. Тоді я своїми руками зловив його за руки й шарпнув через себе; він полетів через стіл й гепнув на підлогу. Як не диво, я запримітив, що його штани на задку були зовсім протерті. Мимоволі мигнула іронічна думка: москалі з НКВД навіть неспроможні своїх служак прибрати якслід. Я відчув сильний біль в голові, перед очима затанцювали вогники й дзвони гуділи мені в ухах. Я спам'ятався, коли на мене вилляли ведро води й посадили знов на крісло. Повторилися ті самі питання й ті самі мої відповіді й повторилася процедура побоїв. Я лежав на долівці зовсім безсилий. Опісля ці два московські опришки вхопили мене за руки й за ноги й винесли на вулицю, де вже чекала «чорна Марія». За кілька хвилин я вже був на «Бриґідках». Тут мене обшукали, забрали годинник, портфель та вічну ручку. Опісля, піддержуючи мене попід руки, завели до поодинки й вкинули на долівку. Я був до безтями знасилений, навіть не ворухнувся і з місця заснув. Як довго я спав, не знаю. Прокинувся із зимна та з болю. Мабуть три дні я так пролежав. Не їв й не ворушився. Все боліло скажено. Тоді мене забрали до тюремного лікаря. Санітарі роздягнули мене та обмили. Лікар обстукав, покрутив головою та не сказав ні слова. Мене вдягнули й завели назад до тої самої келії. Але тут уже був сінник і в печі палахкотів вогонь.

Коли я збудився, відчув нестримний голод. Почав глодати пайку чорного хліба, яку кожного ранку приносив вартовий. Принесли ще горня кави й знов запалили в печі. Після тижня я настільки одужав, що міг уже рухатися. Почалися знову нічні допити. Ще раз мене побили та грозили розстрілом, одначе я далі стояв при своїх перших зізнаннях. Після

довгих усяких процедур виготовили на письмі мої зізнання й дали мені до підпису; я їх підписав. На другий день мене перевели на перший поверх до камери, де вже було ок. 60 в'язнів. Я привітався «Добрий день». Мене зразу обступили українці. Посипались питання звичайні у таких умовинах. — Коли арештований, що мені закидають, кого ще зустрічав, як проходить війна тощо.

Між в'язнями було до 45% українців, 45% поляків, решта жиди. Цілими днями велися дискусії переважно на політичні теми з поляками. Між українцями був дуже блискучий дискутант, здається Байтала, дрібної будови, середнього росту, блондин з голубими очима. Він був зразу начальником міліції, але большевики скоро привезли на його місце москаля, а Байталу замкнули «за націоналізм». Завжди усміхнений й в найгарячіших дискусіях не підносив голосу. Історичні факти були його спеціяльністю. Ми його прозивали «дипломат». Решта наших людей, це були або міські робітники та ремісники або селянські хлопці.

Між поляками: судді, адвокати, вищі урядовці, штабові офіцери та кількох поліціянтів. Між жидами був рабін. Коли його забирали від нас, він задержався при дверях і по польськи бажав нам усім скоро бути на волі між рідними; надіятись на Бога, бо він певний, що прийде день Його гніву й Він знищить всіх тих, що завдають нам й нашим рідним стільки горя. Він говорив і з його очей канули сльози. Вартівник не перешкоджав йому; а ми всі стояли мов закаменілі.

При кінці травня я отримав першу передачу з дому: білля та мило. Але вже в червні мене викликано з іншими та відведено до поїзду. Їдемо до Києва, раділи, що хоч у таких обставинах, але побачимо нашу столицю. Вночі завезли нас до спец. корпуса, посадили до камери на першому поверсі, де було два залізні ліжка із сінниками; тут нас сиділо 12 людей: 6 українців, 3 поляки, 1 москаль, 1 жид та 1 грузин. Майже всі були з високою освітою: адвокат Селезінка, суддя та студент зі Львова, яких прізвища не пам'ятаю, один агроном із Східних Земель, один управитель фабрики, Дубровін. Серед поляків був суддя, адвокат і полковник, москаль — директор споживчих крамниць у Києві, жид — адвокат, грузин — лікар.

З поляками не було клопоту, але з москалем прийшло до авантури: в дискусії він завжди називав українців хахлами. Наш агроном зажадав, щоб він відкликав свої слова, але

дикун-шовініст москаль не хотів того зробити та почав ще лаятися. Агроном тарахнув його в ухо, аж він покотився на нашу лежанку в кутку. Коли москалюга отямився, на весь голос гримав: — «Ти петлюрівський контрреволюціонер! На тебе вже шибениця жде! й я тобі поможу на неї дістатись». Від того моменту всі бойкотували того туполобого москаля.

Можна вже було діставати книжки, але лише в московській мові. Українських, мимо наших настирливих домагань, не давали.

У ХАРКОВІ

В квітні 1941 мене перевезено до Харківської тюрми. У Києві була тіснота, але тут то вже неймовірна. Тому, що лягти не було де, нас пускали спати на коридорах. На день випускали на подвіря між нашою і жіночою тюрмою. На тому подвірі було нас около 200, — половина українців, друга поляків. В скорому часі учитель Андрій Марків зорганізував хор. Вартові ставились поблажливо до наших співанок. Наші концерти завжди оплескували дівчата з жіночої тюрми. Тут навчився я ручної азбуки і нав'язав контакт з українськими дівчатами. Щоб тюремна сторожа не бачила, що я роблю, хлопці ставали довкруги мене майже замкненим колом у два або три ряди. Тоді я сідав на землю, звернений обличчям до жіночої тюрми і починав розмову, вимахуючи руками. Найчастіше розмовляв я з двома 16-ти річними дівчатами, яких НКВД забрало із середньої школи у Львові. Вони називалися Ліда Світлик та Марія Матківська й були арештовані у Львові при кінці 1940 року разом із багатьома іншими за приналежність до ОУН. Дівчата старались піддержати нас на дусі, ми теж допомагали їм чим могли й як уміли. Польських жінок не було тут зовсім.

Наші приємні хвилини скоро закінчилися; нас забирають у транспорт на схід. І справді за два дні ми вирушили. Як лише ми дізнались про транспорт, я передав цю відомість дівчатам. Ліда в імені всіх українок передала нам побажання якнайскорше повернути у Самостійну Україну та передала поздоровлення на далеку дорогу. Я подякував їй та в імені нас усіх побажав їм того ж самого.

В день транспорту нас придержано довше на подвірі. Коли стемніло, Ліда на нитці передала маленький дарунок для мене: мережана хустина з моїм моноґрамом і в середині

10 папіросів. Хустину я заховав, а папіроси роздав нашим хлопцям. І хоч із тої хустини пізніше ані ниточки не осталося, всеж — чи можна забути таких дівчат? Ці молоденькі квіти нашої землі не лиш по мужньому зносили всі тортури, не лиш з огидою відкидали всякі намови до співпраці, але ще мали стільки морального гарту, що нас підтримували на дусі та були для нас прикладом безкомпромісовости з окупантом аж до смерти. Це були безстрашні героїні нашого народу.

Пізно в ночі нас поділено на дві ґрупи. Нашу ґрупу завели до келії надто тісної, щоб помістити 100 осіб. Рано докинено до нас ще кільканадцять москалів-злодіїв. Вони зразу приступили до рабування поляків, які були добре вдягнені, тому на них кинулися москвини. Поляки зразу розгубились зовсім і не знали, що робити. Пізніше один з них підійшов до нашого гуртка та просив декого з нас на нараду, щоб зарадити тому лихові. На нараду вислано мене: — Мусимо створити спільно самооборону. — Поляки мають повні міхи, то мають що боронити. Ми ж не маємо нічого, пощо нам пхати голову у біду. Була між нами нарада. — Коли жуліки опорожнять польські міхи, заберуться до наших чобіт і кожухів.

Рішено, що треба помогти прикоротити жуліків. Поляки були між 40-50 роками, наші в'язні між 20 і 30. Вечором 5 жуліків обступили одного поляка, нас чотирьох і 5 поляків спитали, чого вони бажають собі. Вони зорієнтувались у ситуації й спокійно віддалились у свій куток.

Несподівано викликано мене до канцелярії НКВД. Тут відчитано мені вирок «тройки» за приналежність до ОУН та шпигунську діяльність на основі статті 54 і 58 присуджено мене до 3 років у поправчо-трудових лягерах Далекої Півночі. З канцелярії мене повели до іншої камери. Коли я переступив поріг, привітався «Добрий вечір!» З одного кутка підвелося двох мужчин, підійшли до мене, привітались як із старим знайомим та попросили до гурту. Келія була велика та людей ок. 30. Одні сиділи в одному куті, інші у другому. У кутку, до якого мене підпровадили, були молоді студенти київського університету. Було їх 14. Всі вони були арештовані за приналежність до підпільної організації, яка боролася за Самостійну Україну — незалежну від Москви. Був між ними один поручник чорноморської фльоти. Всі вони вперше мали змогу свобідно розмовляти із людиною із Західної України, тож ми скоро здружилися. На загальні теми, політичні та ідеологічні

— дискусії не кінчились до пізної ночі. Студенти були великі ідеалісти, але мало практичні в організаційних справах, у конспірації не визнавались ні трохи. Зате поручник фльоти говорив, що у боротьбі з москалями треба поступати так, щоб не дати себе зловити на гарячому. Тоді ми пропащі для України раз на завжди. Україна потребує борців, а не мертвих героїв!

ВОРКУТА

Довга подорож у закритих вагонах була виснажливою. Але дводенна мандрівка пішки до табору була справжньою тортурою. Наша ґрупа числила около 110 осіб, у тому половина українців і друга поляків. Запізнався я підчас маршу з д-ром Могильницьким. Це була людина дуже зрівноважена й оптимістично наставлена. Півгодинна розмова з ним зовсім мене підбадьорила й я почав вірити, що й за Полярним небом доведеться нам вижити й пережити це нещастя.

По приході на місце поляки створили свою робочу бригаду під проводом пор. Залєського. Українська група заставила мене створити таку саму українську. Зладив я список й пішов до канцелярії. За столом застав я завідуючого лягром і двох інших. Коли я сказав, чого я прийшов, завідуючий розлютився мов чорт та казав мені забратися до сто вітрів! До нашої ґрупи докинули 5 жуліків, і басараба й призначили москаля бригадиром, який безпощадно всі наші заробітки й надвишки пайків забирав собі. Праця була при будові нової залізничої лінії. Ми працювали на голодових пайках, треба було рятуватись від голоду: проміняти за хліб чоботи з подвійної шкіри, штани й шкіряну куртку.

Пор. Залєський часто заходив до нас підчас обідної перерви, щоб обмінятись відомостями та порадитись; до наших політичних стремлінь ставився позитивно. Розмови з ним були отверті. Він радо допомагав нам корисними інформаціями і практичними порадами, як зарадити нашій спільній недолі.

(Далі буде)

Михайло Островерха

"ДО ПЕРЕМОГИ", ТИЖНЕВИК ДИВІЗІЇ

(1943—1945)

(Продовження)

По двох днях кінмата редакції була звільнена й ми почали приготовляти різдвяне число. Тому, що один тиждень була перерва й надходило наше Різдво, я приготовив число знову на вісім сторінок. Врешті, на шість сторінок не могли йти, бо ми не мали іншого формату паперу, лише на чотири, або на вісім сторінок друку. Приходжу з другим числом тижневика до цензури. І Леман знову з криком: «Хто вам позволив на вісім сторінок?» — «Думаю, що на Різдво треба збільшити число; був ще тиждень перерви, на шість сторінок не можу випускати числа, бо нема такого паперу». «Та що ви ту з папером? При чому тут папір?» — гарячився Леман. «Пане шефе, — кажу, — найпростіша справа, подзвоніть до друкарні і скажіть, щоб вони друкували наш тижневик на шістьох сторінках». — Таки при мені задзвонив Леман до друкарні і його легко втихомирили, що «До Перемоги» може бути друковане на чотирьох, або на вісьмох сторінках. І так різдвяне число тижневика — з датою 7 січня 1944 — пішло на вісім сторін, наклад — 7,500 примірників.

Тижневик із кожним числом ставав кращий, змістовніший українським змістом. Але, вибухла нова суперечка з Леманом; з мого боку не була вона бурхлива, а радше легко глузлива. Полковник Йосип Мандзенко написав добру статтю про мало відомі факти з Полтавського бою 1709 року. Приніс я відбитки до цензури. Леман перегорнув сторінки і зупинився на цій статті: «Що спільного має Мазепа з Галичиною?» — «Це ж гетьман України!» — відповідаю. «Я вже вам говорив, що ми повинні займатися новою Европою, а не якимсь там гетьманом Мазепою», — втовкмачував свою пісню Леман. Я на це: «А вже ж, що так! — кажу, — Саме тепер, опираючись на нашій історії, треба виховувати наших вояків у атмосфері нової Европи!» — «А я ще раз вас запитаюся: що спільного має Мазепа з Галичиною?» — «Те, саме, що Бісмарк із Баварією!» — відповів я. Леман почервонів, вибалушив очиці на мене і заревів: «Я не позволю, аби та стаття ішла! А зі мною

не будьте вперті — не раджу вам!» — І знову вийшов я від нього, не попрощавшись із ним.

Зараз же після цього зудару з Лєманом, прийшов наступний із ним же. А саме: в січні, здається 13 або 14 дня, 1944, хтось убив полк. Романа Сушка, що жив тоді при вул. Чарнецького, напроти колиш. реставрації Швайцера. Українська преса «займала» тоді становище до цієї смерти, до цього скритовбивства. Лєман сказав мойому новому співробітникові, Дмитрові Корбутякові, що в тижневику треба написати про смерть Р. Сушка, і що він згинув із руки нашої, української, з руки тих, що постійно діють на шкоду українського народу. «Сльози» Лємана над українським народом мене не заскочили, а наїжили проти його вимоги. «Хто вбив полковника Романа Сушка? Це скаже історія завтра», — у такім змислі була написана ціла стаття. При цензурі в Лємана я ще сказав, що ця смерть не є така вже собі проста; мало сказати: «З руки ворога народу» — певне, приятель не вбиває нам нашого патріота. Лєман, на диво, при цензурі нічого, ніже слова одного не сказав — стаття пішла.

У половині січня 1944 прийшов до редакції новий співпрацівник колєґа Дмитро Корбутяк. Був це молодий чоловік, колишній начальний редактор українського часопису в Камянці Подільському, 1942/43. Передав я йому репортажі, хроніку з краю і обов'язок ходити до цензури. Говорив він добре понімецьки, мав свою тактику з цензорами, ну, й був молодший, здоровіші нерви мав до Лємана. Цензура в Лємана — це були моральні тортури: він старався понизити вас, образити, вдавати, що він до всього мусить чіпатися: чому ця стаття ось така, а ця задовга, а ця недобре зверстана. Хоч, як швидко виявилося, друкарської техніки не знав, не розумів її. Згодом, я його збагнув: не противитись йому, несуттєві справи — як заголовок, верстка — зараз зміняти, а на суттєві справи мовчати й казати, що він має повну рацію, і що вдруге зробимо так, як він хоче. І з Лєманом сяк-так наладналося.

Подам іще короткі приклади, хто і що був Лєман, як цензор. 1) Северин Левицький ходив до нього з часописом «Дорога» до цензури. Лєман приводив його до такого хвилювання, що як йому приходилось іти з новим числом до цензури, то Северко, добряга, діставав дивної нервозности. І, врешті, зрікся цієї чести: ходити до Лємана до цензури, хоч хотіли підвищити йому платню, щоб лиш до Лємана ходив. 2) Якось

треба було мені піти, і то конечно, до Лємана й показати йому, що, по його цензурі, зайшла зміна в одній статті «До Перемоги». І, вечором, іду до нього до будинку друкарні, де він тоді був. Заходжу до кімнати начального редактора «Ґазети Львовскей» — був це поляк, старший віком, знайомий мені з Риму з пресових конференцій, з років 1935-1938 — і бачу: Лєман сидить і цензорує часопис, а начальний редактор стоїть біля нього помітно схвильований. Лєман своїм стилем звертає йому ріжні уваги, а він покірно на все притакує. Виходило й тут: — Чеши дідька зрідка. Мені самому, побачивши цю сцену, було ніяково, бо ж цей редактор, поляк, у редакторських і друкарських справах був більше битий у пальцях, як Лєман у голові. 3) кось телефонує до мене секретарка Лємана, щоб я негайно, таки зараз, прийшов до шефа. Приходжу, чую, що хтось у Лємана є. Секретарка каже мені, що Лєман бажає, щоб я, як лиш прийду, йшов просто до нього. «Там же хтось є!» — кажу. «Нічого, ви йдіть туди!» — відповіла секретарка. Входжу до його бюра. В нього сидить якийсь старшина. Вони обидва сидять, розмовляють по-московськи. На мій привіт Лєман лиш блимнув оком. Я стою, він не говорить до мене, не каже сісти. То я постояв може й не цілу хвилину, а там — присунув собі вигідний фотель і вигідно розсівся. Лєман зпід лоба лиш глипнув, ні слова не сказавши. Правда, мене це також коштувало нервів. — Час до часу й Д. Корбутяк вибухав, що більше до Лємана не піде, що це жахлива і непочитальна людина, він такої ще не бачив. Признавав я рацію приятелеві, втихомирювавши його, бо хто ж піде до цензури?

Біля нашого тижневика стала помічатися боротьба. Часопис «Військової Управи, добровільців і їх родин». Лєман скреслює «і їх родин». До тижневика мають претенсії, крім Лємана, штурмбанф. Вергуц і «добрі хлопці» Ваєр і Менерт. Два перші, думаю, сподівалися, що за Дивізією прийде й Українська Армія, а тоді — часопис таки на добре збільшиться й... добрий і чистий при ідеї зиск. А два останні, думаю, як вояки, мали одну ціль: маркирацію на час війни, аби не йти на фронт. Якось, Менерт, не порозумівшись ні з Військовою Управою, ні зі мною, змінив рисунок головки часопису. Не був би я й проти цієї зміни, бо ця головка, що була, зроблена нашвидкоруч, не подобалась і мені своєю важкістю. Але ж нетактовно, нічого не сказавши, замовляти в цинкотипії нову головку. Сказав я про це Ст. Волинцеві й М. Кушніреві. А во-

ни: «Як більше нічого не схоче, тільки змінить головку, то ти нічого не противсь!». — «І таким чином створимо податність ґрунту...», — сказав я на це.

Одного ранку приходжу до друкарні до верстки й уже застаю там Менерта, що жде на мене. Каже: «Я прийшов верстати часопис, бо він неправильно верстаний». На це В. Дзісь люто блиснув очима, а я злосливо: «Ну-ну, добре, то й ми нарешті навчимося верстки!» Проте, додаю: «Але, треба вам знати, що преса кожного народу, як не помиляюсь, має свій характер, включно з технікою верстки!» — Менерт лиш поглянув мені увічі, нічого не сказавши. Верстка йшла йому пиняво і довго. Менерт нашої мови не знав, у матеріялі, в його змісті він не визнавався, не знав які заголовки диктувати складачам. А тут іще редактори з «Львівських Вістей», лукавці, ґратулюють йому: «О! Дуже мило повітати вас, як українського редактора!» — Після цієї верстки, — яку ми переробили, — Менерт до верстки більше не прийшов. Проте, Ваєр і Менерт зажадали, щоб матеріяли, ще перед складанням, приносити до них, до бюра, до цензури. Себто — вже друга цензура! Сів я і спокійно думаю: є нагода завести інтриґу, що мене не буде нічого коштувати, а при тім — надія, що військовики виграють, а не цивіль Лєман! І вдавши, що нічого не розумію, і що військо респектую — вислав адміністратора Р. Плакиду з відбитками до цензури до Ваєра-Менерта. А до Лємана, рівночасно, невинно телефоную: «Чи пани Ваєр-Менерт також назначені на цензорів для нашого часопису?» — «Що?» — заревів Лєман у телефоні. — Я нічого не знаю про це!» — «Я також не знаю, тому й питаюсь у вас», — скромно відповів я. Але ця вістка немило його заскочила. Як вони між собою цю справу поладнали, — я не знаю, але Лєман далі цензурував наш часопис. Як Менерт хотів цензурувати, то я тихо давав йомо читати, бо він до змісту тижневика справді не мішався. І тому, я почав схилятись до військової цензури.

Та й у нутрі редакції були інколи тертя, і то між мною і Дзісем; А. Орел не мішався до нашої дискусії, Д. Корбутяк теж не встрявав у ідеологію й політику часопису.

Наші з УПА чинили в краю метушню, лилася кров наших збаламучених селян українців, римо-католиків, а про поляків, очевидно, вже й нічого не казати, бо це була лиш легка наша відплата. В. Дзісь написав до тижневика передовицю «Лісова бестія» і не підписався під нею. Написав другу пе-

редовицю: «Ідеться про життя народу» і не підписався під нею. І це була його хиба: не показати обличчя. «Чому я маю підписуватись? Це ж редакційна стаття!» — казав. Я противився цьому, говорив йому, що редактори мають дещо інший погляд на цю справу, тому — «ти повинен такі підставові статті підписувати своїм прізвищем». Ходив я у цій справі й до нашої пропаґанди — Ст. Волинець і М. Кушнір — і розважний Кушнір сказав: «Навпаки! Ти кажеш, що на цю тему, тепер, не треба писати, я ж кажу, що це знаменита стаття і ти обов'язково пускай її, бо цього вимагає наша лінія!» — Зрозумів я, що часи, коли начальний редактор мав вирішний голос, минулися. На моє: «Може б ти пошукав собі нового начального редактора?» — Кушнір відповів: «Навіщо? Ти маєш сидіти далі на твоїм місці, а такі статті давай до друку!» — Врешті, прийшла й ця відозва проти УПА від Військової Управи й УЦК, до концепції якої, на щастя, нікого з редакції не покликали, а сказали видрукувати в тижневику такою, якою її нам дали. Це й були ті — може тактично необхідні! — ідеологічні скреготи, а я б таки сказав — нашої неполітичности вибрики чи може й непочитальности з обидвох сторін: навіщо, серед чужого моря німців, витягати лайку на своїх? І то важку лайку в часописі, що є дивізійним органом, що в Дивізії читають його також усякі наші «угрупування». Ідеологічного противника треба бити своїми ділами, а не лайкою. Як же наших діл не було, бо німецька політика їх не хотіла, не йшла на них, то навіщо лаяти своїх же з іншими поглядами, на той час, і то ще й у 1944 році?

Наш тижневик, поминувши всякі тертя, далі розвивався, все більше матеріялами своїми ставав цікавіший. Якось зустрів я у Львові Романа Купчинського, а він до мене: «Слухай, якої хитрости уживаєш ти, в цей трудний час, що твій тижневик таки направду цікавий?» Мені, розуміється, було мило почути таку похвалу. Але не сказав я йому, що, інколи, йшовши до цензора, я в редакції попереджував: «Якби я довго не вертався, то знайте, що я йду тепер до Лємана!».

До числа позаредакційних, але постійних співпрацівників, що давали добрі новелі, поезії, прийшов іще поет Криниця і Ситник. До адміністрації, на возного Гайдара, що був недбалюх, я взяв Мусієнка, селянин із України; цей був проворний, рухливий, помисловий. Наприклад, нашого тижневика не вільно було продавати прилюдно, в кіосках чи під церквами в

неділю. Мусієнко брав спочатку по 250 примірників, ставав у загороді церкви св. Юра й продавав цю нашу газету. Згодом, він уже брав 500 примірників. Припадково, в неділю, виходжу з церкви й слухаю: що там Мусієнко так викрикує, а дівчата біжать і рвуться — купують часопис? Прислухуюся — а це він викрикає заголовок новинки, що була в даному числі: «Котра швидше вийде заміж — русява чи чорнява?». Чи не помисловий був він? Другий такий помисловий, але вельми рисковно, то був поет Григір Лиман: брав «До Перемоги», «Краківські Вісті», дещо й «Львівських Вістей» і, хитруючи, їхав із тим крамом в Україну й там — бувало аж у Полтаву! — на базарі збував ці газети, за якими в Україні був попит, бо вони були вільніше, як в Україні, редаговані. Очевидно, якби німці були «накрили» ідеаліста Г. Лимана, то був би опинився — ще найкраще — в концентраку. Але Г. Лиман був тоді молоденький поет і палким серцем горів до нашої правди в Україні.

Діла на східному фронті погано стояли: німці відступали вже до Дубна, Луцька, Проскурова. Праця в редакції проходила напружено. Прийшов і той березень 1944 — друга половина: зростала паніка. Військова Управа вже від лютня містилася при площі Смольки. Туди перенеслася й редакція; кімнати редакції понурі, холодні непривітні, і в цих зовнішніх обставинах виявлялася постава Військової Управи до редакції. Та прийшов і кінець березня 1944: у Львові — паніка! Всі — німці й наші втікають. І то німці краще дралюють, як наші. І саме німці й спричинили цю паніку, втікаючи з України, що, словесно, ствердив і полк. А. Бізанц на зборах повновласників Військової Управи і представників УЦК з краю, у Клюбі Літераторів, при вул. 3-го Мая 10, таки в останніх днях березня. А 25 березня 1944 у Військовій Управі метушня, пакування, біганина, поспіх, один на одного лопає очима. Це була субота. Я дістав наказ: редакція залишається і працює нормально, до останку! Залишається і сот. О. Навроцький і адютантура. Зустрів я ще Ст. Волинця і кажу йому: «Редакція має наказ — працювати нормально. Але, думаю, й наша пропаґанда, тобто, ти і Кушнір, або хоч один із вас, залишиться у Львові, бо ти бачиш, що нашу газету хотять мати німці, а в теперішніх умовинах начальний редактор має найменше даних оборонити газету». «Добре-добре, ти не журися тим», — відповів наоспіх і мало поважно. Це все діється у суботу, 25. III., до полудня.

Наказ передав я усім моїм співпрацівникам, що ми залишаємося, крім В. Дзісеві, якого не було тоді в редакції, і Р. Плакиді, що, в порозумінні зі мною і Ваєром, поїхав до Кракова шукати «на всякий випадок» приміщення для нашого тижневика. Десь коло 1-ої години пополудні, приходить до редакції й В. Дзісь і, як це звичайно в таких хворих буває, счинює пекельну авантуру: «Ти пхаєш редакцію на землі Польщі! Ти не бачиш, що небезпека висить над головою, а ти нічого не думаєш і сидиш преспокійно тут. Треба їхати звідси до Самбора чи до Криниці...» — «Я дістав наказ, що працюємо нормально, тут. А врешті, іди собі до сот. Навроцького й там собі поговори з ним і не счиняй мені галабурди!» — відповів я йому. Дзісь пішов до начальника Військової Управи, а я до хати.

Пополудні ходив я по місті, по якому туманами літали попелища палених актів, пакувалися установи й усе їхалоїхало. Над містом висіла змора нової непевности: наближався московський дьоготь. Наступного дня ранком, свята неділя, я послухав радія, — ніяких тривожних новин не було — я пішов до церкви. По обіді я пішов до приятелів. Наступного ж дня, 27 березня, в сьомій годині ранку я вже був у редакції, щоб до готового числа газети додати ще цікаву новину про Везувій, що саме тоді був у вибусі. Вже й восьма година — в редакції нікого нема, хоч, звичайно, всі були точні, зокрема новий помічник адміністратора, Мусієнко. Іду на друге крило будинку до адютантури й кажу: «Тут також нікого немає з моїх. Щось вони попізнилися нині». — «Ні, не попізнилися вони, а всі вже в Криниці. За вами не було кого післати, а ви пополудні вже тут не показалися...» — Ущіпливо «поінформував» мене адютант Мирослав Жарський. Махнув я рукою на його інформацію й пішов верстати число тижневика. В друкарні всі працювали; тут також відчувалася нервозність. Скінчив я верстку й пішов я сам до Лємана до цензури, бо Д. Корбутяк просився пустити його до жінки, до Романова (Сянік), я його й пустив з тим, що 27 березня ранком вернеться, але і його небуло. Лєман майже не читав відбиток і підписав сторінки. Газета пішла на машину, а я ще пішов до Військової Управи. Тут урядував лише М. Жарський. І він до мене: «Коли ви, пане редакторе, будете готові до виїзду? В останній хвилині я нікого не беру!» — «Число буде готове в середу раненько, я його ж спакую, вишлю і щойно тоді можу їхати», — відповів

я. З'явився й Ст. Волинець, що був вельми «заспішений». «Ну, як ти є ще тут, то я не їду нікуди» — кажу до нього. «Ні, я виїжджаю, мушу виїхати!» І до Жарського: «Пану редакторові Островерсі видайте «Раймунґсбефель», а мені ж дайте всі харчеві картки (що їх Військова Управа одержувала, ті німецькі, на три особи дві картки), я їх заберу з собою до Криниці». А я з моїм: «Стефку! уважай, що німці можуть забрати нашу газету, бо я сам не обороню її!» Відповів Стефко коротко: «Не бійся!» Не було тоді у Львові й сот. О. Навроцького; був у поїздці службовій. Був іще в канцелярії підполк. М. Пікульський, що працював у поборовому відділі, була урядничка пані Міля і симпатяга Тимчишин.

У середу, 29 березня, газета, з датою 30 березня, була готова: сам я поадресував і на почту (Фельдпост) спаковане вислав. Пополудні пішов я до полк. А. Бізанца і зголосив йому, що газета готова й вислана, що їду до Кракова в справі переносин газети туди, а подорозі вступлю й до хати, до Сянока. «Жарський і так хоче якнайшвидше мене позбутися!» — додаю. Бізанц усе прийняв до відома, лишаю йому мою домашню адресу і краківську — «Краківські Вісті». Іду ще до гаштуф Шульце і дістаю «Безондерсшайн». У четвер раненько покидаю Львів, де хвиля паніки вже проминула, бо панікери вівті-
даю Львів, де хвиля паніки вже проминула, бо панікери вивті-

У Сяноці таке ж напруження і нервозність, що й у Львові було. Через Сянік і Дубрівку Руську переїжджають потурбовані на східному фронті дивізії «Гросдайчлянд» і, здається, «Вікінґ». Деякі авта з порозсаджуваними моторами, вояки співають «Аллєс іст форібер, аллєс іст форбай!» Волосному старшині, Василеві Подубинському, вояки «оферують» за невисоку ціну револьвер. Вичуваю, що «тисячлітня» імперія Гітлера таки добре тріщить. Проте, по нервах Львова я таки трохи відпочив. Почистив дерева в саді, порадилися з жінкою де і що засівати Але треба було в дорогу рухатися. Ранком, 3 квітня 1944, я виїхав до Кракова. У ту ж годину, коли я рушив із нашої стації, Дубрівка Руська, до Кракова, прийшла в Дубрівку телеґрама від полк. А. Бізанца, що я «зофорт» вертався до Львова: жінка телефонічно повідомила мене вже в Кракові. І я знову на Сянік, забрав мої конечні речі й — до Львова. Тут зголосився я у полк. А. Бізанца, а він: «Ви ж нічого не сказали Ваєрові, що їдете». — «Ви, пане полковнику, є мій шеф, а не Ваєр. А друге, усі наші виїхали, і наша пропаґанда, обронити газети перед Ваєром ніхто з них і не думає. Усю

мою редакцію вивезли до Криниці, я залишився сам, сам газету докінчив і вислав. Аа далі, я ж вам казав, що Військова Управа нетерпеливилася, коли я нарешті покину Львів. Найголовніше, якщо наша газета переноситься до Кракова, то я мушу бути сам у цій справі в Кракові, бо Плакида сам не може полагодити того». — Полковник: «Газета далі виходить тут. З тою Військовою Управою то щось страшного! Ваєр казав, що редакція не мала чого лякатися, бо він же забезпечив її автом». — Не втерпівши, перебиваю полковника: «Яким автом? Це вперше чую! Сущі бандиґи гне Ваєр. Вже йду до нього поговорити собі з ним!» — Полковник поглянув на мене обуреного: «Добре, йдіть до нього. А між іншим — він випустив число «До Перемоги»!» — Далі я вже й не слухав полковника і як фурія пігнав до Ваєра на Стрілецьку Площу, 8, відбивати газету — це в першу чергу. Моє передбачення справдилося. Подорозі обдумав я плян атаки. Входжу до бюра Ваєра — його, ні Менерта ще нема. Є тільки наші СС пропаґандисти Ст. Конрад, О. Кравчишин і О. Лисяк, ці два гарні, «свої» хлопці. Число «До Перемоги» випустив Ст. Конрад із Менертом. Показали мені це число — суща казьонщина. Каже мені О. Кравчишин, що Ваєр забирає нашу редакцію до себе, редакторів йому не треба, «тільки вас», — себто: мене, Лєман також казиться, що редакція «До Перемоги» втекла й «вас подасть до війська». Це все я збираю до купи, бо ж це цінні матеріяли. Перший прийшов Менерт. Ми привіталися. Говорили ми про щось неважливе. Він повторив, що Лєман вельми лихий на мене за те, що вся редакція виїхала, не повідомивши його як шефа; і сказав, що «дає вас до війська». «Тут легко вгадати, що Лєман лякається війська, як він так страшить інших військом» — кажу. Менерт розсміявся. Прийшов і шеф СС Штандарту «Курт-Еґерс Командо Лємберґ» пан уштуф Ваєр. «Вас іст ґешеген міт Шріфтляйтунґ «Цум Зіґ»?», — спитав. «Редакція зробила те, що Військова Управа її наказала! — відповів я. — Але я приходжу сюди ще в інших справах, а саме: ви сказали полк. Бізанцові, що редакція непотрібно лякалась, бо ви забезпечили її автом. Коли це ви мені про авто говорили? Пане Ваєр, будь ласка, вияснітЬ цю справу в полк. Бізанця. Якби редакція була забезпечена автом, то була б сиділа й досі тут». — На це Ваєр: «Але повинні ви були мені сказати, що ви хочете робити!» — «За-багато шефів маю, усіх не можу задоволити!» — рубнув я. І далі додаю: «Ні ви, ні Лєман, а мій шеф, це Військова Управа і полк. Бізанц!»

— «Щоб не повторилося так, як останніми днями, то редакція буде працювати тут, у мене...» — Перебиваю його: «Найперше, з редакторів тут є тільки я, а решта в Криниці». — «Знаменито! — каже Ваєр. — Добре, що ви є, інших мені й не треба. Тут до помочі матимете Конрада і Лисяка!» — Хвилину подумавши, спокійно кажу: «З нашою газетою не є така проста справа, як ви думаєте. Ви, пане, забуваєте, що часопис є Військової Управи «Галичина» й Дивізії «Галичина», а не «СС-Штандарту Куртс-Еґерс». Я добре зауважив, що ви від деякого часу зміряєте до того, щоб забрати наш часопис під свою керму. Либонь не маєте довіря до моєї редакції...» — Ваєр перебиває: «О! Це неправда!» — «Як неправда, то не мішайтеся у внутрішні справи нашого часопису. Часопис має мати німецький «штімунґ» політично, але український зміст, і дух, і характер, і не може бути він німецьким часописом друкований кирилицею», — закінчив я. Ваєр із криком, кинувшись у сторону телефону: «Так! то я негайно дзвоню до Берліна й не дістанете паперу!» — А я на це зо смаком: «Особисто, буду вам за це лише вдячний... Але, пропаґандивно, буде воно добре, як часопис перестане виходити? Це вже подумайте!» — Ваєр дещо втихомирився і висуває: «Волинець і Кушнір обіцяють нам у Військовій Управі кімнату, але конкретно — нічого не кажуть!» — Справді, кімната така для Ваєра, і Менерта, справді, була, але Ст. Волинець сказав мені: «Покищо, Ваєр не натискає йти вже до Військової Управи, то нам нема чого брати їх сюди «силою», але кімната для нього є готова, коли схоче, тоді може сюди прийти». — Тому я тепер до Ваєра: «Кімната для вас є приготована, прошу приходити. А «До Перемоги» мусить бути при Військовій Управі, редакції, цілий її склад, мусить бути той самий, що є. Редактори виїхали до Криниці на розпорядок Військової Управи, а не на свою руку. Наступне число газети я випущу собі сам, матеріяли маю, актуалії сам напишу!» — Ваєр зовсім спустив із тону. «Хлопці», наші пропаґандисти, під носом муркотять, і зокрема, відважний О. Лисяк: «Гідно ви йому втяли!»

На додаток усього, довідався я ще таке: Менерт, верстаючи те одно число без мене, змінив фірму і замість мого прізвища поставив: Фріц Менерт. Лєман, побачивши це, накинувся на Менерта, що він не сміє цього робити, зміняти начального редактора може тільки Берлін! — Я й зрозумів тоді, чому Ваєр нікого не хотів із редакторів, тільки мене.

(Далі буде)

А. Комар

ТО ДАЙ ДРУГА...

Ввесь час — я сам, я Крузо.
Людини я шукав, Бог-зна...
(Немов матрос човна...)
Та мислі, мов дитячі, грузнуть,
в болоті — злобних слів.
В ринштоку чорних снів.
У гущі сп'янених голів.
У пущі — двоножних звірів.

На острові моїм, здичілім...
У багряниці із надій.
Стріляв в небо — зором смілим:
Ой, деж це Ти — Пилате мій?
Де Брате Ти, що за людину,
за всі, життя віддав?
Що за вишини,
і за духову даль,
як Цар — вмірав,
аристократ?!

У слові, у моїм,
у звуці, у струннім,
бренить — грімкий відчай.
Це-ж воля — не моя, нехай!

Коли-ж Ти Боже — дав самітність,
то дай і друга — на відчитність.

З архівів минулого:

ПОСТАНОВИ ПЕРШОГО УКРАЇНСЬКОГО ВІЙСЬКОВОГО З'ЇЗДУ

Впорядкував д-р Степан Ріпецький

(Продовження з 2 ч.)

Про земельну справу

Право власности на землю та підземні богацтва в автономній Україні повинно належати виключно народові, умови ж розпреділення цеї землі між працюючим на ній людом виробить і визначить Український Сойм, на підставах справедливости та рівности всіх людей, що живуть на території України. Разом з тим повинні бути вироблені закони користування ліса і визискування водяних та мінеральних богацтв на громадських засадах. До остаточного розвязання цього питання Тимчасовий Уряд повинен негайно припинити всякі акти купівлі та продажу, взагалі передачі землі і лісу з рук до рук і в першу чергу закордонним товариствам та окремим особам, а також урегулювати арендні відносини.

Про харчову (продовольчу) справу

Зважаючи на те, що справа продовольча на Україні най краще, найповніше і найсистематичніше може бути полагоджена самим організованим в кооперативи і спілки українським селянством, з'їзд ухвалює — передати продовольчу справу в руки організованого селянства і його органа Центрального Кооперативного Комітету.

Про освіту на Україні та про українізацію військової освіти

Беручи на увагу, що денаціоналізація народніх мас стоїть на перешкоді всякому поступовому рухові, що трує і деморалізує душу українського народу і спиняє розвиток, як духовних так і продукційних сил на Україні — український військовий з'їзд постановляє:

1) з осени сього 1917 року повинно бути переведено Тимчасовим Урядом навчання по школах України на українській мові — з забезпеченням прав меншостей інших національностей,

2) Українська народня початкова школа повинна бути обовязковою, загальною, утримановою на державні кошти.

3) ті українські гімназії та інші середні школи що будуть одчинені вже з осени сього року, повинні бути утримувані на державні кошти.

4) справу практичного переведення в життя української середньої та вишої освіти (гімназії, університети, спеціяльні інститути), яку з'їзд уважає обовязковою, з'їзд залишає компетенції

Центр. Укр. Ради (теж з забезпеченням прав меншостей).

5) що до освіти для українського війська, то відповідно ухваленої з'їздом резолюції військова освіта повинна переводитись в життя в українському напрямку а) на українській мові б) шляхом одкриття військових шкіл од найнизчих до вищих, — як от академія генерального штабу.

6) при сучасних умовах, як у армії так і флотах з'їзд вважає необхідним 1) щоб у учебних командах, де є змога можна було навчати українців на їх мові.

2) статути військові і ріжні підручники, щоб було перекладено на українську мову з відповідним пристосованням.

3) щоб для українських військових громад і гуртків виписувалась література (газети журнали, книжки і агітаційна література) з коштів державних на таких самих умовах, як виписується література в мові російській а) щоб було открито просвітні курси у війську.

4) що до перетворення існуючих уже на Україні шкіл військових (як от юнкерські прапорщицькі, морські та авіяційні і инші школи), то практичне переведенння справи з'їзд доручає Цетральній Українській Раді з обібранним з'їздом українським військовим комітетом.

5) щоб була одна вільна народня школа.

Про державні кошти для Української Центральної Ради:

З огляду на те, що Українська Центральна Рада робить велике державне діло З'їзд вимагає, щоб Центральній Українській Раді були асігновані кошти з казни на українські національні потреби.

Про адміністрацію на Україні

Перший Український Військовий З'їзд постановляє вимагати, щоб вся адміністрація на Україні була негайно переведена по прінціпу пропорції всіма націями, котрі проживають на Україні.

Про державні кошти для Українського Військового Генерального Комітету

Перший Військовий Український З'їзд, визнаючи Український Військовий Генеральний Комітет державною інституцією, вимагає на її утримання державних коштів.

Про другий Військовий Український З'їзд

Скликання Другого Військового Українського З'їзду доручається обраному на Першому З'їзді Тимчасовому Українському Військовому Генеральному Комітетові.

Члени Українського Військового Генерального Комітету

1. Симон Петлюра (Уповноважений Головного Всеросійського Земського З'їзду, Голова Контрольної Колєгії Земського Союзу на Західному фронті).

НЕ ЗАНОТОВАНА ПОДІЯ

(До історії Армії УНР)

21-го квітня 1920 року був укладений між урядом УНР і Польщею «Варшавський договір». На підставі того договору частина Поділля належала до Польщі, як «сфера впливів». До такої «сфери» належав і Камянець Подільський.

Зараз після підписання «договору», польська адміністрація обсадила Камянець Подільський і видала розпорядження, щоб уряд Директорії УНР, що тоді перебував у Камянці Подільському, негайно опустив те місто. Непослушних українських урядових чинників польська влада висилала насильно.

Чомусь генерал КОЛОДІЙ не виїхав у свій час з Камянця Подільського, то польська жандармерія його вивезла з міста насильно...

У Камянці Подільському залишився від Директорії лише «Уповноважений Уряду УНР», — ректор Камянець-подільського Університету, професоф Іван ОГІЄНКО.

Не залишився у Камянці Подільському й мій брат Г. Ільницький, як Уповноважений Укранського Червоного Хреста. Він переїхав зі своїм урядуванням до Проскурова. З ним переїхав і автор цих рядків.

---

2. Іван Луценко (військовий лікар).
3. Володимир Винниченко (письменник, салдат запаса).
4. Віктор Павленко (підполковннк).
5. Олександер Пилькевич (підполковник).
6. Михайло Полозів (прапорщик).
7. Степан Письменний (матрос).
8. Михайло Іванів (генералмаіор).
9. Іван Горемика Крупчинський (військовий урядовець).
10. Арсен Чернявський (підпоручник).
11. Дмитро Ровинський (салдат).
12. Аполон Певний (прапорщик).
13. Капкан (підполковник) командір 1-го Українського полку ім. Гетьм. Богдана Хмельницького.
14. Микола Михновський (підпоручник).
15. Федір Селецький (прапорщик).
16. Степан Граждан (салдат)
17. Віктор Ноплавко (підпол ковник).
18. Василь Потішко (прапорщик).

Адреса: Київ, Український Військовий Генеральний Комітет (Педагогічний Музей) Володимирська вул.

У Проскурові Уповноважений Українського Червоного Хреста одержав під своє урядування за містом цілий терен зі шпиталем і військовими касарнями.

Всі забудовання на тому терені були вщерть виповнені хворими на тиф — це були переважно військові Армії УНР, що поверталися тоді з «Зимового походу» та вояками різних частин Галицької Армії.

У травні місяці 1920 року у Поскурові була сформована «Київська 4-та Запасова Бригада». Перша Бригада з осідком у Проскурові, Друга — у Старокостантинові. На чолі Першої Бригади стояв полк. МИШАКІВ — зі своїм штабом: пполк. ВОРОНІНИМ, що був начальником штабу і штабових старшин — сотн. ПЕТРИК, сотник РІДЛЬ (астрійський старшина), хор. ФЕДАК, сотн. МИСЬКІВ — адютант і пор. О. ІЛЬНИЦЬКИЙ, як старшина для доручень і Начальник культ-осв. Відділу.

При штабі Бригади «рахувався» і отаман Юрко ТЮТЮННИК (з дружиною) — без визначеного обов'язку...

В Запасовій Бригаді з початку був зформований лише штаб Бригади. Для вербування до Бригади козаків, було укладено відповідну відозву. Ця відозва була видрукована у друкарні при Головному Штабі ген. Омельяновича Павленка — друкарні, якою тоді завідував професор Василь БІДНОВ.

Та відозва мала успіх й у скорому часі 4-та Київська Запасова Бригада у Проскурові придбала понад 100 вояків.

Населення Проскурова дуже приязно вітало вояків Бригади і на Великдень улаштувало у місцевій «Просвіті» «Великодне свячене».

На тому «Свяченому» були присутніми: Повітовий Комісар освіти — Василь МУДРИЙ, Комісар Проскурова — п. ТАРАНОВИЧ, Повітовий Комісар — п. ВЕРХОЛА, Начальник місцевих касарень і шпиталю — Г. ІЛЬНИЦЬКИЙ, місцеве українське жіноцтво, тощо.

В ті часи громадське життя у Проскурові розвивалося доволі інтенсивно — ставилися аматорські вистави, уряджувались концерти, у «Просвіті» відбувались доповіді. Українське населення радо приходило на всі ті імпрези.

Але ворог не спав і готовився знищити всю ту роботу. Тим ворогом був партизанський командир червоної кінноти — маршал КОТОВСЬКИЙ, що своїми кінними загонами робив нічні напади на міста, в тому числі і на Проскурів.

Тоді був забитий під Чорним Островом коло Проскурова ген. Мешковський, що відбивав від большевиків ту околицю.

Київська 4-та Запасова Бригада у Проскурові довго місця не загріла — польське командування, в цілях рятування галицьких теренів від кінноти Котовського, дала наказ Бригаді вирушити на Захід, на галицькі терени.

Десь у серпні 1920 р. Бригада опинилася під Тлумачом. Туди так само вирушила і Друга Запасова Бригада, командантом якої був сотн. ПОРОХІВСЬКИЙ.

В ті часи вище командування Армії УНР з цих двох Бригад, створило у Тлумачі «Кулеметну Дивізію». На чолі Кулеметної Дивізії був призначений ген. Борківський, а штабовими старшинами були: полк. ПУЗИЦЬКИЙ, полк. МАЗУРКЕВИЧ, Начальником культ.-осв. Відділом письменник Клим ПОЛІЩУК. Капеляном Дивізії протоієрей ВОЛКОВИЧ.

Командиром Першої Бригади Кулеметної Дивізії було призначено полк. СЕКРЕТА, а штабові старшини залишилися ті самі, що були у Запасовій Бригаді, з додатком сотн. Івана ЯВОРСЬКОГО — старшини Галицької Армії.

І Перша і Друга Бригади Кулеметної Дивізії «формувалися» і готовилися до вимаршу на Східні терени України — на фронт проти большевиків.

Підчас цього «формування» у цьому галицькому місці у Першій Бригаді Кулеметної Дивізії, трапилася дуже поважна пригода.

Дивізійний Капелян прот. ВОЛКОВИЧ щонеділі відправляв у Тлумачі, у місцевій греко-католицькій церкві, для нашого війська, Службу Божу. Підчас відправи користувався у вівтарі зі всіх предметів, потрібних при відправі, в тому числі і чашою, бо своєї не мав.

Одного разу Капелян прот. Волкович попросив мене, аби я поїхав до Львова і купив йому золоту чашу до Богослужень. Я обіцяв йому при найближчій нагоді поїхати до Львова та купити йому ту чашу.

Про мою поїздку до Львова довідався сотн. І. Яворський, який у довірочній розмові просив мене передати після адреси там у Львові його листа.

На слідуючий день після розмови з сотн. І. Яворським, я поїхав раннім потягом до Львова і повіз листа сотн. І. Яворського.

У Львові я зараз же довідався у Народній Торгівлі, де мешкає адресат того листа. Адресата застав вдома, з яким я умовився, щоб відповідь на той лист була мені приготована десь в полудні, бо я зараз же по полудні мав поворотний потяг. Адресатом був Зенон Пеленський.

По відповідь я мав прийти до Народної Гостинниці, у Львові, на розі Сикстуської вулиці.

Моє купно церковної чаши та інших річей — до виробів Бачевського включно мені багато часу не забрало та я в полудні був вже у Народній Гостинниці.

У кавярняній залі Народної Гостинниці я вже застав трьох панів: З. Пеленського, сотн. О. Навроцького і третого, призвіща якого собі не пригадую.

Після коротких привітань, ми приступили до споживання сніданку, при тому і до розмови в справі листа сотн. І. Яворського.

Справа була така: літом 1920 року у Львові серед б. старшин Галицької Армії постав «Тайний повстанський Комітет», з метою «викинути» з Галичини польську адміністрацію. У працю того Комітету був утаємничей і сотн. І. Яворський, який от своїм листом запропонував Комітетові свою активну службу та запитував, коли та в якому напрямку має виступити зі своєю сотнею.

Листа з відповіддю для сотн. І. Яворського ці панове мені передали і просили про повну дискретацію.

З дорученою відповіддю я ще того самого дня був вже у Тлумачі і зараз же вручив його сотн. І. Яворському.

На другий день я бачився коротко з сотн. І. Яворським, з яким у справі відповіді на лист ми нічого не говорили.

На третій день дуже рано прийшов до мене «на кватиру» Командир Бригади полк. Секрет і скаржився, що сотн. І. Яворський без його відома десь пішов зі своєю сотнею. З початку полк. Секрет припускав, що сотн. І. Яворський пішов десь на вправи. Але коли побачив, що він забрав не лише цілу свою сотню, але забрав зі собою і польову кухню та медичний персонал, почав боятись гіршого.

Я не подав вигляду, що можу дещо у цій справі йому сказати, лише порадив, щоб він добре вивідав, де є сотник і, наразі, не спішив з рапортом до штабу Дивізії.

Полковник послухав мене і стримався з рапортом до Штабу Дивізії.

Він написав про цей випадок до Штабу щойно тоді, як зі Штабу прийшло запитання у цій справі...

На слідуючий день ми довідалися, що польська кінна жандармерія розпочала погоню за сотн. І. Яворським та його військовою частиною.

По двох днях та польська кінна жандармерія привела до місця нашого постою сотню І. Яворського, яку затримала в одному з підкарпатських сіл. Жовнірів привели, але без сотн. І. Яворського, який при облаві втік у ліс...

Польська жандармерія припровадила сотню до місця постою Бригади Кулеметної Дивізії і розташувала у трьох стодолах та варту коло арештованих передала нашій Бригаді.

По кількох днях відбувся над арештованими польовий суд. Судили три старшини зі штабу Кулеметної Дивізії. Прокурором був Начальник культ.-осв. Відділу Клим Поліщук.

На оборонця для підсудних було призначено автора цього спогаду.

Процедура Польового суду продовжувалася цілий день. Вона кінчилася присудом для всіх вояків та сотн. І. Яворського.

Кінцеве слово дали мені, як оборонцеві.

У своїй короткій промові я просив суд цілком уневиннити сотню І. Яворського, смертний присуд для сотн. І. Яворського замінити на вязничу кару.

Суд моє прохання узглянднив з огляду на те, що зі сторони вояків не було жодної ворожої акції супроти польської влади, а самого сотн. І. Яворського, на якого впала вся вина — на суді не було.

Так не фортунно скінчилося «повстання», заплановане сотн. І. Яворським.

Після судового процесу у Першій Бригаді Кулеметної Дивізії загострилася дисципліна і погіршилося вояцьке життя.

Польське командування почало втручатися у внутрішнє життя цілої Дивізії.

Темп формування Дивізії прискорено і заплановано скорий вимарш Дивізії на Схід, на протибольшевицький фронт, що в ті часи був на східніх подільських теренах, починаючи від Дністра в районі Могилева Подільського й тягнувся на північ України, попри місто Бар на Жмеринку...

На місце вибувшого в Першій Бригаді сотн. І. Яворського призначили до муштрового куріня ославленого у боях з большевиками сотн. ЛЯШ ГУСАРОВА.

Муштровий курінь, після повстанської події та польового суду, дуже зменшився у своєму складі. До того зменшення числа вояків у Бригаді спричинилася вістка скорого вимаршу Дивізії на східній фронт. Тут треба зазначити, що багато вояків у Проскурові вступило до Бригади з різних частин Галицької Армії, які прагнули піти додому. А тепер, будучи, можна сказати, в дома, багатьом було «не по дорозі», та ще й іти назад на Схід... на фронт, звідки вони ледве що живими видобулися...

Вимарш цілої Кулеметної Дивізії на Схід скоро відбувся і напрямок її був призначений на Могилів Подільський. Перша Бригада мала зайняти бойову лінію, починаючи від місточка Яруги над Дністром. Друга Бригада мала стати за нею, а за Другою Бригадою тримали фронт частини 3-ої Залізної Дивізії генерала Олександра Удовиченка, штаб якого стояв у Могилеві Подільському, куди прямував і штаб Кулеметної Дивізії.

Про фронтові події Першої Бригади Кулеметної Дивізії по лінії Яруга — Бар — напишу окремо. Тепер лише коротко тут подам про мою зустріч з сотн. Іваном Яворським.

Восени 1922 року у Чеській Празі у «Студентському Домі» я зустрів сотн. І. Яворського. І. Яворський дуже зрадів, що мене побачив. Ми в тому Домі, в їдальні, просиділи аж до вечера — не могли не наговоритися...

В розмові сотн. І. Яворський весь час оповідав про себе. Він сказав, що після його «вимаршу» зі сотнею в Карпати, а далі — оточення польською жандармерією його частини, — він у Карпатах перейшов нелегально чеський кордон та помандрував по Закарпаттю.

Він якийсь час поневірявся на Закарпаттю без праці, згодом знайшов собі роботу, заробив трохи гроша, переїхав до Праги, скінчив там курс виробу шкла, дістав працю по фаху, одружився і зажив спокійним життям...

При своїх споминах про події у Кулеметній Дивізії, сотн. І. Яворський сказав, що не жаліє свого вчинку з тим вимаршом на «повстання», лише жаліє того, що йому не пощастило дійсно започаткувати виганяти поляків з Галичини.

2 березня 1972 р.
Ванкувер, Б. К.

Інж. О. Ільницький
Поручник Армії УНР.

Степан Мединський

ВИПРАВА В ГОРИ

(Спомин із побуту Української Дивізії Галичина на Словаччині)

В останніх днях листопада 1944 р. 6-ту сотню 29-го полка переведено з села Радоль до села Неслуша, що знаходилося кілька кілометрів на на південний схід від Кисуцького Нового Міста. Тут до нашої сотні приділено нових підстаршин і старших стрільців, які щойно повернулися із підстаршинського вишколу в Німеччині. Тепер майже кожний рій мав свого підстаршину. Нам знову приходиться повторяти багато старих, до зануди «втертих» військових вправ, бо ж мусить нова «саржа» на кимось практично показати своє знання!

Перебуваючи вже довший час у Неслуші, ми покищо не мали ще ніяких зустрічей з партизанами, хоч нераз дехто з цивільного населення доносив нам, що в такому чи іншому місці перебували партизани. Звичайно в таких випадках ми мусіли йти на вказане місце, виконуючи свій військовий обов'язок. Що не всі такі доноси були правдиві, — це буле інше питання.

Одної ночі, біля півночі службовий підстаршина заповідає алярм. Всі негайно зриваємося з ліжок.

— Збиратися і бути готовим до нічного маршу! Не робити зайвого шуму! — кричав службовий підстаршина. Це все. Ніяких ближчих пояснень.

При повному озброєнню виходимо на збірку. Всі легко одягнені, на дворі ще не дуже холодно, а в ході ніхто не змерзне.

Виходить сотенний Ройкер і в кількох словах пояснює: — До сотенної канцелярії прийшло зголошення якоїсь жінки, що в такому то місці в горах мають ночувати партизани, які часто докучають людям. Отже йдемо на засідку.

Спокійно вимашеровуємо із села в південну сторону. За селом під лісом скручуємо з дороги на ліво та йдемо весь час під гору. Ніч погідна, зоряна. Коли ми вийшли зі села, була тільки замерзла земля, а тут, йдучи в гори, починається сніг і що дальше йдемо, то більше снігу. Мороз сильний.

Виходимо з ліса і йдемо полями, глибоко вкритими твердим снігом. По горах розкидані рідко хати. Проходячи попри них, пробуємо стукати до дверей деяких хат, але з середини ніхто не відзивається. — Бояться люди вночі відчиняти двері...

Наш вимарш триває вже пару годин. Десь біля години третьої над ранком приходимо на означене місце. Затримуємося на горі. В долині між деревами з мряки виринає кілька забудовань. У цих будинках — після поданих вісток — ночують партизани...

Довгим півколом на горі скриваємося за густими кущами та деревами. Чекати до рана і спостерігати, чи дехто не буде виходити з цих будинків. Партизани над ранком звідтам вийдуть і попадуть у нашу засідку.

До рана ще шмат часу. Простояти треба на одному місці в снігу в таку морозну ніч, кожний з нас убраний легко. Тому що вогню не можна запалити, щоб погрітися, тупцюємо на одному місці, або бігаємо довкола, щоб на смерть не закостеніти з холоду.

Час минав повільно. В очікуванні ранку і все довкруги нас затягнулося рідкою білою імлою, а дерева вкрилися грубим інеєм. В одному з будинків заблимало світло. Але ніхті і ніщо не порушило тишини ночі. Тільки півень десь запіяв, заповідаючи близький ранок.

Над самим ранком один з наших вояків — кухар пішов на свою власну руку в долину поміж хати на «розвідку». Вертаючися, він не подумав про те, що його можуть взяти за партизана. Один скорострільник завважив його з далека, але в мряці не міг розпізнати, хто це і приготовився почастувати його кулями. Одначе в тому моменті десятник Олесь Пришляк, що був недалеко розпізнав, що це кухар з нашої сотні і стримав скорострільчика від дальшого руху. Небагато бракувало, щоб наш кухар заплатив за свою необережність життям.

— Маєш щастя, — сказав десятник, — був би з тебе ґуляш сьогодні. Який же дідько поніс тебе туди і за чим?

— Я хотів розвідатися... — викручувався кухар.

— Хотів заіванити курку до кухні, або для себе. Всі кухарі на одно копито. — жартом промовив десятник.

Ми вистояли на нашій засідці до рана — надаремно, бо там партизанів не було ніяких. В поворотній дорозі до села від зимна я захрип і шепеляв мов беззуба бабуня. Сотенний санітар дав мені якісь таблетки, але з них користи не було.

Пізніше прийшлося знову мати нічну виправу, але вже з прикрими для нас наслідками. Цим разом ми мали вже сутичку з партизанами.

Був погідний, морозний день другої половини грудня. В пополудневих годинах до стійкового, що проходжувався біля воріт школи, в якій ми приміщувалися, підійшла якась жінка.

— Я хочу говорити з вашим «старшим» — звернулась вона до стійкового.

— В якій справі ви хочете говорити? — запитав стійковий.

— Це дуже важна справа. Я прийшла з «копців» (це пословацьки з гір) і маю важливі інформації та хочу передати їх вашому старшому.

Стійковий запровадив її до сотенної канцелярії, а сам вернувся на своє місце.

За якийсь час жінка вийшла з канцелярії і пішла додому.

Сотня, як звичайно, була на своїх щоденних заняттях. Вечором до канцелярії покликано чотових.

— Щось є нового, бо наші чотові пішли до канцелярії — почали говорити між собою хлопці.

Стійковий оповів, що приходила якась словачка з важливими справами. Всіх зацікавило, що такого важливого вона могла сказати.

По кількох хвилинах повиходили чотові і веліли негайно вибирати вечерю, бо зараз після вечері маємо вимарш. Куди і пощо — довідаємося пізніше. Це все.

Всі спішимося по вечерю. Хоч нема охоти на якийсь вимарш, але таки цікаво, куди підемо.

Після вечері чотові дістали наказ взяти по два рої з кожної чоти і приготовитися до відмаршу. Забрати зброю, амуніцію та гранати. Жінка, яка була нині тут, дала знати, що до присілка біля першого села в горах прийшли партизани і непокоять людей. Там вони мають ночувати. Отже наше завдання заскочити їх там. Всі три чоти йдуть окремо і з різних сторін. З села мусимо вийти досить незамітно, щоб ніхто не довідався, куди ми йдемо і не попередив про наш наскок.

Все було виконано по наказу. Дві чоти — перша і третя йдуть дорогою селом, долиною на південь ввесь час під горою, друга дорогою, правою стороною гори аж до місця нашої виправи. Першу чоту веде старший десятник Степан, другу хорунжий Богдан Тарнавський, третю десятник Михайло Кузьма. Цілою виправою провадить командант сотні, поручник Ройкер.

Селом йдемо військовою колоною, при виході зі села дорога тягнеться яром у гори, розтягаємося гусаком та йдемо правою стороною дороги попід беріг, щоб з гори нас ніхто не бачив.

Сонце ховалося за верхи гір і кидало довжелезні тіні високих смерек з гори через дорогу і кидало їх на замерзлі і снігом покриті поля по другій стороні. Почав спадати на землю вечірний сумерк. Небо погідне й заповідалася гарна ніч.

За яких три кілометри від села наша третя чота зійшла з дороги на право і схильцем під гору до ліса, перша чота далі дорогою. Вони мають дійти до першого села, а звідтам підійти до присілка на захід від села — ціль нашого наскоку.

Входимо в ліс і йдемо якимись мало втоптаними стежками в південно-західному напрямі. З нашою чотою йде також сотенний. Ліс рідкий непогано йти, сніг замерз і ми йдемо по ньому.

На небо понад лісом викотився блідолиций місяць і він присвічував нам нашу дорогу.

Між восьмою і девятою годиною вечора ми дійшли до краю ліса, перед нами на віддалі яких 300-400 метрів господарські будинки. Ми зупинилися; сотенний пояснив нам плян наскоку: перша чота підійде зі східної сторони, друга зі західної. Маємо забезпечити північну сторону. Південну замкнуть крила першої і другої чоти.

Далі сотенний наказав нам розтягнутися розстрільною на краю ліса і ждати на його сиґнали, а сам з десятником Дмитром Січкариком пішов у напрямі будинків, щоб розвідати ситуацію. З нами залишився десятник Михайло Кузьма.

Проминуло з пятнадцять хвилин, але жодного руху, жодного сигналу нема, всюди тишина, деколи гавкне собака. Лежимо в снігу і чекаємо.

— Нема ніякого знаку — нетерпеливився десятник Кузьма. Що за біда може бути? Це мене непокоїть. Боюся, щоб не було халепи. Я піду сам в ту сторону і довідаюсь, що сталося. Свистом дам знак і ви тоді біжіть в мою сторону.

Чекаємо знову кілька хвилин, наш слух і зір у напрузі. На дворі гарно, ясно; всюди біло від снігу, все довкруги видно від місячного сяйва. З коминів хат рівно пливе під небеса сивий дим.

Раптом наше напружене очікування і нічну тишину перервала серія з автомата, а за тим гострий свист нашого десятника, Ми зриваємось і біжимо вперед. Добігаючи до хат, чуємо, як на горі за присілком з південно-східної сторони падуть по-

одинокі крісові стріли, у відповідь їм автоматичний вогонь. Мабуть перша чота почула алярм і відкрила вогонь по партизанах.

Ми вже між хатами. Десятник вказує рукою на хату, звідки посипалися перші автоматні стріли.

— В тій хаті були партизани і там десь є сотенний з Січкариком — скоро заговорив десятник. — Треба скочити туди, бо не знати, що з ними сталося. Скоро займіть становища довкола — звернувся він до ройових, — а я з двома скочу до хати. В разі чогось прикривайте нас вогнем.

— Ходіть зі мною, — звернувся він до завжди відважного ройового Івана Війтова і ще одного стрільця. — Тільки обережно.

Ми скоро зайняли становища довкола вказаної хати на віддалі кільканадцять кроків, дехто за плотом, дехто на відкритому місці.

Десятник з ройовим і стрільцем підійшли обережно під хату, вважаючи, щоби не було якої засідки. При хаті була прибудівка. Переконавшись, що партизани втекли, вони подались до дверей хати. Біля дверей знайшли в калюжі крови десятника Січкарика. Він був убитий. Оподалік від нього, під прибудівкою лежав у крові, з прошитим двома кулями через горло ще живий поручник Ройкер.

Десятник Михайло прикликав пару хлопців і Січкарика та сотенного забрали з-під хати. Раненим заопікувався санітар. З гори надбігла перша чота, з західної друга.

— Якого чорта ви там так довго вешталися в селі? — гостро промовив до старшого десятника першої чоти, не то зі злобою, не то з жалем десятник Кузьма. — Адже ж вашим завданням було підійти сюди якнайскорше. Через таку самовільність, бачите, що сталося?..

Чотовому Степанові було ніяково. Він почав виправдувати себе, що не могли прибути скорше, бо також хотіли провірити чи нема партизанів в селі. Коли вони почули автоматний вогонь, то рвонули бігом у нашу сторону і вже з віддалі побачили, як чистим полем у напрямі лісу втікало девять чи десять людей. Вони почали стріляти за ними, але було задалеко, щоб їх перетяти; знову же бігти за ними до ліса... хіба собі по смерть!

— Дещо заскоро погнався сотенний і тут не можна нікого винувати, — сказав хорунжий Тарнавський, який провадив другу чоту.

— Ми ще були досить далеко звідсіля, як почули автоматні стріли і скочили бігом...

— Не тратьмо часу. Треба забиратися звідсіля, — перервав десятник Михайло. — Сотеннкого якнайскорше відставити до шпиталя.

Хорунжий Тарнавський докинув: — Кинути пару гранат до хати, по горішній частині пустити кілька скорострільних серій, щоб упевнитися, що безпечно.

В хаті, де були партизани, з наших хлопців ще не був ніхто. Хата була поверхова і на горішньому поверсі горіло світло залишене партизанами. Хату треба провірити.

Ройовий Іван був уже під хатою, кинувши крізь вікно дві ґранати, він відбіг назад і заразже повітрям струснули дві детонації в хаті. По горішній частині хати сипнули вогнем з кількох скорострілів; світло в хат погасло і все затихло. Тоді кількох стрільців пішли до хати.

В хаті не було нікого, партизани також не залишили нічого. На поверсі, де ще недавно світилося, на столі стояли миски з теплою ще їдою: партизани вечеряли і при нашім наскоку все залишили. Провірився всі будинки, заряджено збірку до відходу. В сусіднім господарстві взято коні і сані, на які зложено тіло убитого десятника Січкарика, приміщено теж раненого сотенного, яким заопікувався санітар.

Ми рушили в долину стрімкою лісовою дорогою.

Ще тої самої ночі сотенного відставлено до шпиталя в Жіліні. Тіло друга Січкарика зложено на другий день на катафальку, приготованому в місцевій театральній залі, де приміщувалася частина нашої сотні. При ньому стояла почесна стійка вояків.

Місцеве населення співчувало нашій втраті, що можна було бачити з лиць зустрічних людей; багато з них приходило до приміщення, де лежав покійний Дмитро, щоб так віддати йому пошану.

На третій день ціла сотня зібралася святочно і відпровадила на вічний спочинок свого Друга. З недалекого Кисуцького Нового Места приїхав військовий капелян о. Левенець і військовий хор з тринадцятої сотні. Довкола колоною розтягнувся похоронний похід селом. За домовиною несли вояки кілька вінків; були вінки і від місцевого населення. Під мелодію сумного, похоронного хорового маршу «Со святими упокой», похід подався на місцевий цвинтар.

На цвинтарі зібралося ще більше людей; також з поблизької місцевости, де ми попередньо перебували, прийшло багато

З архівів минулого: (продовження з 49 стор.)

Дмитро Катамай

БУДЬМО ГОТОВІ!

(Червень 1914. До ідеологічних основ і початків Січово-стрілецького руху. Стаття голови Стрілецької Секції Українського Січового Союзу у Львові, Дмитра Катамая (1886-1935), з червня 1914 р.)

Наш нарід переживає тепер дуже важкий період свого розвитку. **Хочемо бути і стаємо нацією.** Майже кожний день зміняє старі цінноші та приносить нові; суспільність зміняє свої погляди.

Починаємо творити своє військо. Сотки літ не було у нас того. Нема ніякої традиції. Тому завдання наше дуже тяжке. Кладемо собі велику ціль: дати українському народові збройну силу.

Першою справою вважаємо **переформувати українську душу.** Тип вічно нарікаючого, скривленого, ніколи не рішеного українця мусить зникнути. Нас забивала і досі забиває страшно не-

---

людей. Домовину поставлено над свіжо випоканою могилою і тут священик відправив панахиду.

Спів хору зворушив до сліз вояків, друзів убитого Дмитра. Люди теж були до сліз зворушені, розуміючи, що цей вояк згинув не як ворог їхнього народу, але більше, як приятель. До того він згинув від кулі їхніх людей, з якими ми приязно жили і яким ми оповідали та їх перестерігали перед московсько-большевицьким комунізмом, що доходив вже і до словацьких кордонів.

Почесна чота трикратною сальвою віддала останній військовий салют десятникові Дмитрові Січкарикові, воякові Української Дивізії «Галичина». Гарячими молитвами всі прощали друга-вояка, який згинув в самому розквіті свого життя, далеко від своїх рідних, від рідної хати на чужій землі.

Десятник Січкарик, бльондин з ясно-блакитними очима, лагідної вдачі, був родом з Чортківщини. Маючи не більше 20 років, він уже перейшов був підстаршиський вишкіл і був одним з кращих підстаршин; твердий і точний в наказах та їх виконанню. Всі його любили і шанували від стрільця до сотенного.

Спи, дорогий Друже! Нехай чужа земля буде тобі легкою! Ми, твої друзі, будемо завжди носити спомини про Тебе в своїх серцях.

дуга вічної балаканини, сварки над дрібничками і прив'язання до них. Це мусить раз на завжди скінчитися.

Мусимо бути здисципліновані й постійні в роботі.

Важні міжнародні події, які блискавкою мчать попри нас, не повинні викликувати у нас тільки жах. Мусимо бути готові. Опісля рішати будемо самі про свою долю.

Наші сусіди випередили нас далеко наперед. Ми чуємо про маневри, бачимо їх узброєних по наших містах. Одних з нас це дивує, інших лякає, треті починають роботу: «бавитися у військо». Ті люди, які віднеслися до нашої роботи з **недовірям**, будуть небавом нашими здисциплінованими членами, бо ми віримо в хосенність нашого діла. Ті, що зневажливо про працю висказувалися, мусять змінити свій погляд, до цього приневолить їх жива дійсність.

Починаємо роботу з основ. Нам треба літератури, характерів, працівників, фахівців, робітників довірених великій справі. Вони находяться. Початки нашої роботи вдоволяючі. Український Січовий Союз згуртував під своїм проводом понад девятдесят товариств «Січові Стрільці». Постава Стрілецька Секція У.С.С., яка стає ґенеральним штабом наших військових організацій. Впродовж кількох місяців зроблено багато. Устійнено внутрішній устрій організацій, постали окремі мілітарні одиниці (чети, сотні, курені і т. д.). Під проводом фахових наказних старшин, заведено однострої, зорганізовано відповідні команди, правильники, постало кілька фахових шкіл військових (Львів, Борислав). На днях вийшла найперша і найконечніша книжка: «Правильник піхотинців. І. Впоряд»; в друку «Полева служба». Це перший військовий підручник на українській мові за цілий час нашого історичного існування. Стрілецька Секція приготовляється оснувати з кінцем цього року рекрутські, підстаршинські і старшинські школи в усіх осередках стрілецького руху. В найближчому часі має дати необхідну українську військову літературу.

Робота в розгарі. Гурт провідників зростає. Число членів наших організацій зростає. Зачинаємо розуміти цю правду, щоб зберегти ті «культурні цінноці» народу, про які говориться у нас так багато, треба бути приготованим станути в їх обороні зі зброєю в руці. Своєю працею хочемо довести до того, щоб увесь український загал зрозумів вагу нашого почину і в рішаючій хвилині виповнив свій обов'язок.

(Збірник «Вставайте! Кайдани порвіте!» На спомин краєвого Шевченківського свята у Львові 28 червня 1914 р. Львів, червень 1914.)

28 травня 1917. Накази Українського Військового Генерального Комітету до військових Комітетів.

НАКАЗ УКРАЇНСЬКОГО ВІЙСЬКОВОГО ГЕНЕРАЛЬНОГО КОМІТЕТУ. № 1.

28 травня 1917 р. Українським Військовим громадам. До Українського Військового Генерального Комітету звертаються військові громади з запитаннями: кого їм вибирати до полкових, дивізійних та інших Комітетів, чи українців, чи може й представників інших національностей.

Український Військовий Генеральний Комітет наказує: вибирати слід тільки українців і то при всіх випадках і обставинах. Член Президії **С. Петлюра.** Секретар **Ів. Горемика-Крупчинський.**

НАКАЗ УКРАЇНСЬКОГО ВІЙСЬКОВОГО ГЕНЕРАЛЬНОГО КОМІТЕТУ. № 2.

28 травня 1917 року. До Українського Військового Генерального Комітету надходять звістки про те, що деякі полкові Комітети на прохання та заяви українських військових громад виписувати українські газети та книжки, одмовляють задовольняти ці прохання, Військовий Генеральний Комітет повідомляє, що такі одмови несправедливі і беззаконні. Українцям ніхто не має права одмовляти виписувати газети та книжки на рідній мові з полкових (артільних) сум.

Генеральний Комітет наказує про всі такі випадки повідомляти негайно Комітет, щоб він міг негайно вжити належних засобів для полагодження справи. Член Президії **С. Петлюра**. Секретар **Ів. Горемика-Крупчинський.**

(«Вісник Українського Військового Генерального Комітету» (Київ), травень 1917 р., ч. 1.) (У деяких документах справлено разючі помилки й мовні недотягнення. Ред. В. К.)

30 травня 1917. Протест Українського Військового Генерального Комітету до Воєнного Міністра — проти заборони Другого Українського Військового З'їзду.

ТЕЛЕГРАМА УКРАЇНСЬКОГО ВІЙСЬКОВОГО ГЕНЕРАЛЬНОГО КОМІТЕТА ДО ВОЄННОГО МІНІСТРА

30 травня Українським Військовим Генеральним Комітетом, з приводу одержання телеграми про заборону Всеукраїнського Військового З'їзду, послано Воєнному Міністрові **Керенському**, Верховному Головнокомандуючому, Головнокомандуючим фронтами, Командуючим фльотами і округами і наказному Атаманові Кубанського війська таку телеграму: «Приймаючи до уваги, що заборона всеукраїнського військового з'їзду перший випадок заборони військового з'їзду взагалі і як раз українського в той самий час, коли «военные условія», якими пояснюється заборона з'їзду неперешкоджають як відбуваючим, так і призначеним одночасно з'їздам: Всеросійському воєнних депутатів, польському, козацькому, аціаційному та іншим, що не препинені одпуски із Д. армії далеко більше одволікають солдатів і офіцерів із армії, що українці захоплені духом з приводу дозволу українських корпусів та інших комплектуваннів, тепер більшістю направляються на фронт, що заборона з'їзду викличе неминучу реакцію і разом зародить в українському війську певне недовіря до Верховного Командування і зменшить боєвий дух вояків, котрих у Д. армії є третина, що про час і умови з'їзду було винесено постанову першим з'їздом, а оповіщення про з'їзд зроблено значно раніше, як одержано Вашу телеґраму, що заборона зараз з'їзду може бути використована в цілях цілком небажаних і небезпечних для боєспособности Д. армії і порядку в тилу. Український Військовий Генеральний Комітет подаючи до Вашої відомости приведене, рішуче підтримує своє перше звертання в справі скликання з'їзду і очікує негайної відповіді, № 241 Украïнгенеркомітет. **Петлюра.**

(«Вістник Українського Військового Генерального Комітету» (Київ), травень 1917 р., ч. 1.)

Заклик-телеграма Генерального Секретаря Військових Справ, Симона Петлюри, до усіх фронтових штабів — боронити волю України і революцію.

(Далі буде)

КРАЙОВИЙ З'ЇЗД БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ І. УД УНА КАНАДИ

Дня 3-4 червня 1972 відбувся в Торонті Крайовий З'їзд Братства кол. Вояків І. УД УНА. Збори відкрив голова КУ, сотн. Б. Підгайний та згідно з програмою обрано Президію зборів у складі Р. Колісник, голова, та І. Падик й Ів. Шостак, секретарі.

На почесних членів Президії З'їзд попросив голову Гол. Управи — сотн. М. Малецького та почесного голову КУ — полк. П. Силенка.

Після звітів членів Управи та ділової дискусії, З'їзд обрав (в більшості переобрав) нову Краєву Управу у такому складі:

Б. Підгайний — голова, В. Гузар, заступник голови, С. Климків, секретар і Ів. Падик, фінансовий секретар, та референтів: Б. Кальба, допомоговий; В. Верига, пресовий; М. Малюжинський, організаційний і В. Тивонюк, заступник орг. реф. Вільні члени: Ст. Гуляк, Вол. Пальчук та Богдан Пришляк. Крім того заст. голови КУ є діючі голови Станиць: Торонта, Монтреалу, Вінніпеґу й Едмонтону.

Контрольна Комісія: Осип Мудрий, Роман Чолкан та Василь Бибик.

Товариський Суд: о. д-р Камінський, Яр. Цвікелевич та С. Максим'юк, усі з Едмонтону.

У з'їзді взяло участь 21 делегатів та вісім гостей з цілої Канади.

В суботу вечором Станиця Братства у Торонті влаштувала з нагоди З'їзду товариську зустріч з вечерою. На вечері голова Головної Управи сотн. М. Малецький та голова Кр. Управи сотн. Б. Підгайний наділили медалями св. Архистратига Михаїла сотн. Юліяна Темника та інж. Михайла Селешка за їхню працю для українських ветеранів та інвалідів. Так само відзначено відспіванням многоліття пор. Л. Рудницькому, делеґатові з Вінніпеґу з нагоди його 70-ліття.

Крім того на вечорі читали свої твори пані Леся Лисак із Боффало та Р. Колісник — свій фейлетон про наші будні. Вечір проминув у приємній і товариській атмосфері.

Докладніший звіт і резолюції будуть поміщені у "Вістях Комбатанта" ч. 4.

Учасник

ВОЯЦЬКА ПОДЯКА

З нагоди мого 70-ліття почуваюся до милого обов'язку скласти щиру подяку Станиці Братства І-ої УД УНА у Вінніпеґу та парохіянам церкви Христа Царя за величаве прийняття та за гарні дарунки.

Дякую за привіти від Крайової Управи Торонто, від БУК о. С. Іжик, від Рідної Школи В. Запісоцький, від парохії Христа Царя — М. Хрупало, від ЛУКЖ — П. Зубата, від станиці Братства — друг О. Загорода.

Дякую за численну участь Друзям по зброї та найстаршому — майорові О. Навроцькому, зарядові Рідної Школи, Гостям та Парохіянам церкви Христа Царя, у першу чергу Другові І. Несторові як предсідникові, що по військовому провів це свято. На пресовий фонд "Вістей Комбатанта" складаю $35.

Л. Рудницький

ПОСМЕРТНА ЗГАДКА

ГРИГОРІЙ РУДНИК, булавн. УГА

* 6 жовтня 1891 в с. Доброводи, п. Збараж

† 3 травня 1972 в Лос Анджелесі, Каліф.

Покійний перебув світову війну в австрійській армії. В листопаді 1918 зголосивсь до УГА, в її ж лавах був учасником визвольних змагань також на Східній Україні.

В Лос Анджелесі, мимо похилого вже віку, був членом місцевих організацій. Будучи людиною дуже лагідної вдачі втішався загальними симпатіями в нашій громаді, про що свідчила численна участь громадянства в похоронах. Над домовиною, вкритою національним прапором, попрощали Покійника від ОбВУА — д-р А. Вусик, від У. Культ. Осереднку — М. Марцінів, а від УНС — М. Новак.

Похоронні обряди відправив о. М. Колтуцький, парох укр. катол. церкви за участю хору маестра В. Божика. Похоронено на цвинтарі в Інґлевуді.

Залишені в смутку: син Авґустин і внуки — Маріян, Романа, Адріян і Марійка.

В. Й. П.

Інж. Я. Білинський, секретар ОбВУА

І. Скіра

20-РІЧЧЯ СТАНИЦІ БРАТСТВА В ФІЛЯДЕЛЬФІЇ

13 травня 1972 р. обходила станиця Братства к. Вояків І УД УНА в Філядельфії 20-річчя свого заснования ювілейною зустріччю. В залі "Тризуба" при Брод вул. зібралися дивізійники зі своїми родинами, та близькими приятелями, представники інших станиць Братства та других комбатантських організацій. Того ж дня відбувалися тут наради Головної Управи Братства і Краєвих Управ США і Канади й учасники нарад також узяли участь в зустрічі.

Вечір відкрив голова станиці Володимр Зуляк, привітав присутніх та покликав на тостмайстра Івана Скіру, який на вступі прочитав "слово про діяльність станиці" за 20 років.

Заініціював оснований станиці член Гол. Управи Мирослав Шарко й 22 березня 1952 р. відбулися перші її Загальні Збори. Телеграфічним стилем деякі дані із життя станиці:

— Як громадська клітина вступає до УКК 1952 р.

— Перша академія в річницю бою під Бродами з участю Володимира Блавацького 1952 р. (бій під Бродами відмічує станиця кожнорічно академіями, радіопрограмами, святочними сходинами, останно святочними імпрезами на оселі ім. Ольжича в Лігайтоні),

— Велика забава "прогуляєм ніч до ранку" в Кемдені, Н. Дж. 1953 р.

— Другий Краєвий З'їзд Братства в ЗСА на терені станиці 1953 р.

— Десятьріччя бою під Бродами, в Трентоні 1954 р.

— Товариські вечірки в Домі Української Струнної Оркестри, починаючи із 1956 р.

— Інтензивні пошукування за оселею станиці 1957 р.

— Виїзд на фарму над Делявер в 15-річчя створення Дивізії 1958 р.

— Перший Маланчин вечір "у погоні за Маланкою" 1959 р. (цю імпрезу робить станиця кожнорічно до сьогодні в місяці січні),

— Посвячення прапору станиці в 15-річчя бою під Бродами на оселі ім. Ольжича 1959 р.

— Вечір Вояцької Пісні, хор "Бурлаки", в залі при Френклін вул. 1961 р.

— Посвячення Пам'ятника Тарасові Шевченкові в Вашінґтоні, участь всего членства станиці в порядковій службі 1961 р.

— 20-річчя Дивізії, імпреза в Райфел-клюбі 1963 р.

— Масовий виїзд на Зелені Свята до Ґлен Спей 1965 р.

— Вистава "Найкращі хлопці з Дивізії" і ревія "О пів до другої години" 1966 р.

— 25-річчя Дивізії в залі при Френкфорд вул. 1968 р.

— Порядкова служба в часі приїзду Верховного Архиєпископа 1968 р.

— Виставка пам'яток української Визвольної Боротьби в залі "Тризуба" 1969 р.

— Зустріч з проф. В. Кубійовичем у залі Пласту 1970 р.

Крім того станиця бере участь щорічно в Зеленосвяточних поминках на цвинтарі на Факс Чейзі, в акаде-

Голова Станиці Володимир Зуляк відкриває товариську зустріч з нагоди 20-річчя Станиці Братства у Філядельфії, 13 травня 1972 р.

міях 1 листопада та в ряді інших комбатантських і громадських імпрезах і акціях.

Декілька даних про станицю мовою чисел.

— На інвалідів зібрано за 20 років 10,032 дол. (в рамах Суспільної Служби Комбатантів, якої осідок є в Філядельфії від 1953 р.).

— На охорону могил зібрано і переслано до Братства Броди-Лев 3,352 дол.

— Збірки і датки на загальногромадські цілі виносили 3,690 дол.

— На видавничий фонд Братства переслано датків до Гол. Управи 2,580 дол.

— Відсотків з вкладок і імпрез передано Крайовій Управі 2,686 дол.

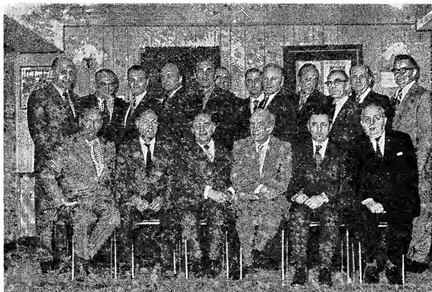
Разом збірки і пожертви станиці виносили 22,340 дол.

— На терені станиці був осідок Краєвої Управи через 11 років та Головної Управи через 3 роки.

— Працю в станиці виконував гурт членів в числі ок. 60 осіб, при 30 неактивних членах, коли на терені Філядельфії є ок. 200 кол. дивізійників. Станиця в Філядельфії являється одною із найактивніших клітин Братства в ЗСА. На протязі 20 років померли 9 членів станиці і кол. вояків Дивізії.

В дальшому тостмайстер покликав Олександра Луцького відчитати "метрику станиці", з якої присутні довідалися, що станиця мала таких голов: І. Скіра, Б. Артимишин, М. Ліщинський, В. Заброцький, С. Мазурск, М. Гись, Р. Клос, та В. Зуляк; різні функції в Управі Станиці повнили 49 членів.

Дальшою точкою ювілейної зустрічі була мистецька частина, яку оформив Олег Лисяк, виконавцями були акторн пані Марія Карпяк, Марія Лисяк, проф. Зоя Маркович, програмою провадив Евген Левицький.

Пленарні наради Головної Управи і Краєвих Управ Братства Канади і ЗСА у Філядельфії, 13 травня 1972 року.

В репертуар входили деклямації, співи, гумористичні монологи, переплiталось поважне із веселим так, як було воно в часі 20-річної праці станиці. Другою частиною вечора була вечеря, яку почав і закінчив молитвою кол. польовий духовник Дивізії о. Богдан Левицький.

Із 20-річчям вітали станицю голова Братства — др. М. Малецький, голова Кр. Управи Канади — інж. Богдан Підгайний, голова Кр. Управи ЗСА — д-р Р. Дражньовський, від братських станиць: Торонто — Б. Бігус, Чікаго — Б. Кашуба, Гартфорд — М. Шевчук, Нюарк — О. Голинський, Ню-Гейвен — З. Миндич, Броди-Лев — М. Заліпський, Лігайтон — інж. М. Ліщинський. Із згаданих осередків був ще ряд гостей-дивізійників.

Від інших комбатантських організацій промовляли:

Братство УСС — І. Поритко, ОбВУА — М. Алексевич, Тов. б. Вояків УПА — М. Ковальчин, СВУР — М. Ящур.

Письмові привіти наспіли від ген. Павла Шандрука і від Філії УКК в Філядельфії.

Третю частину зустрічі виповнила забава при оркестрі "Темпо" Іренея Коваля, яка проходила в дружній вояцькій атмосфері.

Слідуючого дня відправилася в церкві Христа Царя Служба Божа в наміренні Українського Народу, із панахидою за померлих членів, в якій членство станиці взяло участь із прапором.

Іван Поритко

ОБ'ЄДНАННЯ Б. ВОЯКІВ УКРАЇНЦІВ В АМЕРИЦІ

Звідомлення на 11-ім З'їзді Делеґатів ОбВУА 28 травня 1972 р. за час від 11 жовтня 1969 р. до 28 травня 1972 року.

У звітовому періоді від жовтня 1969 р. до травня 1972 р. діяльність ОбВУА, зокрема його керуючих органів, проходила згідно із обов'язуючим статутом та шляхом напрямних, прийнятих в обширних постановах на 10-ім З'їзді Делеґатів ОбВУА, який потвердив, що головна мета нашої організації (т. 3-та статуту) залишається і далі головним постулятом кол. українського вояцтва. Наша організація продовжує ті самі цілі й завдання, які були зформуловані на 1-му З'їзді в жовтні 1949 р. Плекати культ військово-історичної традиції й пропаґувати громадську толерантність і організаційну солідарність, активно сприяти єдності українського комбатанського життя, так само єдності всіх взагалі українських конструктивних сил поза Україною. Організувати і давати моральну й матеріяльну допомогу нашим воєнним інвалідам і потребуючим допомоги членам організації — це все залишається надалі головними завданнями нашого ОбВУА.

З великим жалем приходиться сьогодні ствердити, що 22 роки наших головних намагань об'єднати всіх кол. українських вояків нам не вдалося. Не місце тут говорити про причини нашої невдачі, вони невеликі, а радше дрібничкові — групової, а то й особистої натури. Нам приходилося вдоволятися співпрацею з діючими комбатанськими організаціями окремих військових формацій: Братством кол. Вояків І УД УНА і Товариством кол. Вояків УПА, які успішно співпрацюють зі Суспільною Службою Комбатантів, а Братство к. В. І УД УНА у видаванні одинокого військового журналу "Вісті Комбатанта". Організаційно пов'язані з ОбВУА від самого початку Братство Українських Січових Стрільців, пізніше Об'єднання к. Вояків УПА і Союз Ветеранів Українського Резистансу, що корисно працюють для української громади з ОбВУА.

Координаційна Рада

У звітовому часі до успішних осягів зачисляємо оформлення Координаційної Ради Українських Комбатанських Організацій в ЗСА та її Екзекутиви доповненої представниками Координаційних Рад УКО в Південній Америці, Европі й Канаді, що за апробатою СКВУ діє, як Світова Рада УКО СКВУ. В склад її входять представники із ЗСА д-р Володимир Ґалан, Іван Поритко, з Півд. Америки інж. Богдан Яхно, з Европи Роман Дебрицький, з Канади полк. Ярослав Липовецький.

Світова Рада УКО працює на підставі окремого правильника і детально випрацюваного пляну з головними завданнями: 1. координувати постійне продовжування плекання військової традиції й збройної боротьби серед української спільноти у вільному світі, 2. зосереджено в Суспільній

Службі Комбатантів нести допомогу українським воєнним інвалідам, немічним колишнім воякам й їх потребуючим родинам, 3. видавати публікації, зв'язані з визвольною боротьбою і 4. збирати і зберегти архівальні документи із визвольних змагань, зокрема збройної боротьби, і визначити в тій цілі один музейний осередок, в якім можна було б помножувати відписи історично вартісних архівальних матеріялів.

Створення Ради Українських Комбатанських Організацій СКВУ бодай частинно завершилися наполегливі старання ОбВУА. Рада УКО своєю працею приносить не тільки користь для комбатанського світу, але її діяння є корисним для загальної справи української спільноти у вільному світі. Свою працю Рада УКО проводить через чотири окремі комісії, а саме:

1. Плекання військової традиції й тяглости визвольно-збройної боротьби під проводом д-ра Івана Козака.

2. Видавничо-публікаційну під керівництвом ред. Івана Кедрина, якої завданням є збирати і видавати друком спогади зі збройної боротьби окремими книжками та взагалі зосереджувати причинки до історії Визвольних Змагань, почавши від виступу УСС в 1914 р., Листопадовий Чин, УГА, Армії УНР, Дивізії УНА і УПА.

3. Архівально-музейну під проводом д-ра Степана Ріпецького, якої завданням є збирати і зберігати воєнні пам'ятки. Перевести реєстрацію архівальних матеріялів з Визвольної Боротьби, розпорошених по різних осередках та довести до зорганізування окремого військового музею.

4. Суспільна Служба Комбатантів під керівництвом побр. Івана Порятка працює на окремому правильнику вже від 1953 р., в якій об'єднано співпрацюють всі українські комбатанські організації в ЗСА. СС.К. займається організацією матеріяльної допомоги українським воєнним інвалідам і немічним кол. українським військовикам. З призбираних фондів серед нашої спільноти, намагається постійно допомагати важче пошкодженим і давати доразові підмоги менше пошкодженим чи немічним (головно самітним) кол. воякам в Північній і Південній Америці, 33% зібраних фондів пересилається до розподілу до Европи.

Як уже згадано, не згуртовано в ОбВУА всіх кол. українських вояків, дармащо таке зцентралізування з'єднало б окремі клітини української вояцької еміграції в одну велику і свідому своїх завдань громаду. Однак мусимо признати, що в останніх роках більшість тих менших наших ветеранських організацій перестали бути наглядно "партійним військом", уже менше виконують доручення "партійних середовищ", вони пристосувалися до сповнювання завдань, намічених Координаційною Радою УКО, і це вважаємо за велике досягнення тої КР УКО, що постала за стараниям нашого ОбВУА.

З того ясно, що дальший успішний розвиток можливий тільки шляхом загальних українських ветеранських інтересів, а не засклепленням у рамках одної колишньої військової формації з вузькими цілями, бо це спричиняє застій і прислонює ширший горизонт ветеранського життя.

РЕЗОЛЮЦІЇ

11-го Делегатського З'їзду ОбВУА 28 травня 1972 р.

1. 11-ий Делеґатський З'їзд ОбВУА ствержує, що від дня свого заснування 9 жовтня 1949 р. ідеологія, цілі, завдання й засадниче відношення до найголовніших українських проблем залишились завжди ті самі. Це стосується — незмінно ворожого становища супроти большевицької окупації України, вірности ідеалам 4-го Універсалу, відданости традиції української збройної сили, підтримування Державного Центру УНР на Чужині, як бази для консолідації всіх українських конструктивних сил, і підтримування Українського Конгресового Комітету, як централі американсько-українських організацій та представництва американських українців перед державною владою ЗСА. ОбВУА надалі вважає, як уважало, Церкву й християнську віру за підставу духової сили й моралі суспільства, й ОбВУА надалі підтримує американський Уряд в усіх його діях, звернених проти комунізму та всіх деструктивних сил.

2. 11-ий Делеґатський З'їзд, ствержуючи дальший безпощадний похід московсько-русифікаторської політики проти України, повновлює водночас давнє своє глибоке переконання в проминальність московсько-большевицької окупації України. Хоч тамошні критики політики Москви супроти України виходять з позицій комунізму й обов'язуючої конституції СССР та УССР, проте Делеґатський З'їзд висловлює подив для тих відважних, саможертвенних геройських одиниць й прилучується до протестів проти їх переслідування.

3. 11-ий Делеґатський З'їзд поновлює своє звернення з X-го З'їзду 11 жовтня 1969 р. до українських комбатантських організацій із членством молодших віком осіб, як також до колишніх вояків Армії ЗСА молодшого віку, щоб вони не дали загинути українському комбатантському рухові, коли не стане колишніх вояків Армії УНР і УГА.

4. 11-ий Делеґатський З'їзд підтримує надалі «Вісті Комбатанта», як орган не тільки нашої організації й Братства кол. вояків І УД УНА і співучасних організацій, але всього українського вільного комбатантського світу.

Керівні органи і Відділи

У звітуючім часі організаційна структура ОбВУА не змінена, централя з завідуючими органами — Головна Управа, Контрольна Комісія, Організаційний Суд та автономні побратимські організації — Братство Українських Січових Стрільців, Об'єднання к. Вояків І УД УНА, Союз Ветеранів Українського Резистансу та Відділи ОбВУА, що гуртують фізичних членів.

10-ий З'їзд Делеґатів ОбВУА обрав керівні органи в складі: Головна Управа д-р Володимир Ґалан — президент, д-р Іван Козак, Іван Поритко, Юрій Лопатинський, заст. президента, Стефан Конрад — серетар, Йоахим Вишневецький — скарбник, Іван Данківський — господарський референт, Микола Алексевич — справи архіву, відзнак, прапорів і могил, Валентин Сімяницв — культурно-освітний реф., Орест Городиський, Іван Кедрин і Петро Постолюк, члени Головної Управи. Контрольна Комісія: д-р Володимир Рудницький — голова, Володимир Луцишин й Марія Величко — члени, Володимир Рудавський і Микола Спаничак, заступники. Головний Суд: ген. Петро Самутин — голова, Семен Гнатківський і Ярослав Герасимович — члени, д-р Осип Утриско і Юрій Тамарський, заступники.

Комісія нагород: д-р Микола Рибак, інж. Макар Каплистий і Володимир Мацьків. В часі звітової декади всією працею на підставі повновластей керувала вужча президія в складі голови, заступника і секретаря, всі аґенди поодиноких референтів були зосереджені у вужчій президії, якою екзекутивно завідував побр. І. Поритко.

Постійні зв'язки з Відділами ОбВУА відбувалися за посередництвом кореспонденції (обіжники і т. п.). В 1970/71 рр. діяло 20 Відділів. В 1970 р. за ініціятивою і при участи президії зорганізовано Відділ у Денвері, в 1971 р. за стараннями головного скарбника побр. Й. Вишневецького зорганізовано Відділ у Пассейку. На жаль і цим разом не маємо змоги подати сумаричне звідомлення з діяльности Відділів, бо не всі Відділи подали нам дані. Подаємо тільки список Відділів з кількістю членів та їх головами:

Чикаґо, Ілл. 122 членів, О. Городинський — голова, Філядельфія, Па 96 чл., М. Алексевич — голова, Ню Йорк, Н.Й. 95 чл., д-р Л. Козак — голова, Нюарк, Н.Дж. 36 чл., О. Лозинський — голова, Дітройт, Міш., 31 чл., д-р. К. Цеплий — голова Клівленд, Оґайо, 28 чл., д-р М. Топорович — голова, Лос Енджелес, Кал., 14 чл., д-р А. Вусик — голова, Рочестер, Н. Й. 24 чл., д-р Л. Рубінґер — голова, Ню Гейвен Конн. 19 чл., І. Стратичук — голова, Балтимор, Мд. 23 чл., ген. П. Самутин — голова, Відділ Г. У. 15 чл., Й, Вишневецький — голова, Вашинґтон, Д.К. 12 чл., В. Сімяницв — голова, Денвер, Коло, 12 чл., Ст. Орищак — голова, Пассейк, Н. Дж. 12 чл., І. Стецкович — голова, Алентови, Па. 11 чл., І. Клисяк — голова, Сиракюз, Н. Й. 10 чл., д-р І. Подюк — голова, Амстердам, Н. Й. 9 чл., С. Гнатківський — голова, Честер, Па. 7 чл., І Процишин — голова, Ютика, Н. Й. 5 чл., в реорганізації, Бофало Н. Й. 4 чл., І. Панченко — голова.

В році 1949 р. було 836 членів, стан зменшився на 257 осіб.

Вужча президія Гол. Управи тривала живий контакт з співпрацюючими братніми організаціями та нашими Відділами, зокрема тими Відділами, що мали внутрішні труднощі та непорозуміння (Дітройт, Клівленд). Від часу зорганізування Суспільної Служби Комбатантів всі Відділи ОбВУА задовільно і охотно переводили листопадові збірки. Як кожного року, С. С.К. розіслала і в минулім році збіркові листи вже в першій половині жовтня і всі наші Відділи зразково й успішно перевели збірку, що у висліді перевищили всі дотеперішні збірки, тільки Відділ в Клівленді письмом з 19 листопада м.р. повідомив, що всі збіркові листи звертає, бо вони виставлені в англійській мові, та просив прислати листи в українській мові, що практично не було змоги до кінця листопада виконати. При тому у своїх письмах давав соковиту лекцію патріотизму Головній Управі, яка зовсім не була побратимська. Відділи в Сиракюзах і Ютиці досі не перевели реорганізації, хоч в Сиракюзах Відділ під проводом д-ра Подюка проявляє свою діяльність, головно в листопадових збірках. Відділ в Ютиці безчинний. Обов'язково треба його оживити. Прикро, що найчисленіший Відділ у Чикаґо, який тому кілька років проявляв зразкову діяльність, що ставилося як примір іншим, тепер послаб. На річні збори являється тільки **16 членів** з числа 122-ох, в листопадових збірках Чикаґо опинилося між меншими відділами. Інші відділи працюють нормально і задовільно. Відділ у Ню Йорку проявляє дуже живу діяльність. Від кільканадцяти років займає перше місце у збірках Дару У.В. Інвалідові. Годиться признати, що всю цю діяльність Нюйорський Відділ проводить за ініціятивою і під кермою свого довголітнього активного голови д-ра Івана Козака.

Як в попередніх роках, так і у звітовому часі всі наші відділи ініціювали та в рамках загально громадських організаціях уладжувано роковини державно-військових подій — 22-го січня, Листопадовий Чин і ін. В 1971 році у більшості відділів урочисто, у 50-тиріччя 2-го Зимового походу, віддано пошану пам'яті героїв Базару. В усіх осередках наші відділи брали живу участь у Громадській праці, зокрема в системі УК.К.А. У звітовому часі Головна Управа відбула 5 пленарних засідань, вужча президія 16 нарад та при нагоді зібрань Координаційної Ради УКО відбуто 8 засідань поширеної президії Головної Управи. В тім діловім періоді секретаріят вислав 373 писем (в тім 122 обіжних), одержано 264 листів й їх полагоджено.

В діяльності Координаційної Ради Українських Комбатанських Організацій в ЗСА, до якого оформлення вирішно причинилося ОбВУА, наші представники на засіданнях підносили різні справи загального характеру, а між ними і проблему ганебного нищення стрілецьких могил українських вояків в Україні з визвольної боротьби. На засіданні Головної Управи ОбВУА в дні 15 січня ц.р. побратими М. Алексевич і д-р І. Козак порушили ту справу і запропонували оформити спеціяльну комісію, яка би занялася тією справою та довела до засудження того московського варварства. В КР УКО доповнено цю комісію ще побратимами д-ром Степаном Ріпецьким, Ярославом Гриневичом, яка виготовила дуже добрий меморандум до генерального секретаря ОН, від якого отримано прихильну відповідь та від-

повідь з повним зрозумінням від американського амбасадора Джорджа Буша. Рівнозвучний меморандум вислано до всіх центральних ветеранських організацій в ЗСА, Канаді, Англії, Франції й Німеччині з проханням прилучитися до нашого протесту.

Висновки

Звітуючи про діяльність ОбВУА за час від вересня 1969 р. до травня 1972 р. — беручи на увагу наші можливості; зокрема особовий склад завідуючих органів — стверджуємо, що ОбВУА виконало багато зі запляннованого (також за 20 років свого існування), але не можна поминути і недоліків. Значні наші осяги в допомоговій акції кол. товаришам по зброї були більші як пляновано і як ми сподівалися. Збіркова і розподільна системи правильно наладнені. — Постійне видавання одинокого воякцького журналу і систематична розбудова його це теж значний успіх ОбВУА і співпрацюючих побратимських організацій. Тепер ідеться про те, щоби ті осяги зберегти і утривалити, а це зможемо зробити тільки спільними силами, реорганізуючи і скріплюючи наші можливості та поглиблюючи співпрацю братніх організацій. Керівні органи нашого ОбВУА відповідно до своїх сил і особового складу та вміння й спроможностей — виконували постанови обов'язуючого статуту та рішень 10-го З'їзду Делеґатів ОбВУА.

Касовий Звіт гол. скарбника ОбВУА

за час від 12 жовтня 1969 р. до 28 травня 1972 р.

Приходи

З переносу з попередньої каденції			2188.20
Відділи:	Предмет	Прихід	Завваги
Ню Йорк	членські вкладки	450.00	
Філядельфія	членські вкладки	350.00	
Чікаґо	"	350.00	$50.00
Нюарк	"	234.13	за картки
Балтімор	"	165.00	
Ню Гейвен	"	156.00	100%
При Гол. Управі	"	140.00	
Амстердам	"	69.00	100%
Вашінґтон	"	54.00	
Дітройт	"	30.00	
Клівленд	"	30.00	
Рочестер	"	30.00	
Денвер	"	25.00	
Честер	"	21.80	
З розрах. д-ра В. Рудницького		3.50	
	Разом	$4296.63	
		4296.63	
		2188.20	
	Дійсний прихід:	$2108.43	

Суспільна Служба Комбатантів

Суспільна Служба Комбатантів, в якій об'єднано діють всі наші комбатанські організації, подає, що в 1971 році зібрано ОбВУА в поодиноких громадах:

Ню Йорк	$3.274.00
Філядельфія	2.182.55
Нюарк	752.42
Вашингтон	390.00
Трентон	377.00
Чикаґо	329.00
Дітройт	322.00
Піттсбурґ	288.00
Балтимор	200.00
Джерзі Ситі	196.00
Рочестер	192.00
Честер	190.00
Лос Енджелес	188.00
Маямі	172.00
Ню Гейвен	161.00
Амстердам	140.00
Денвер	114.00
Бінґгемптон	112.90
Лейк Джорж	110.00
Гюстон	109.00
Сиракюзи	108.50
Клівленд	100.00
Бофало	86.00
Джанґстави	75.90
Зіон	75.00
Централ Айленд	75.00
Бриджпорт	68.00
Толідо	50.00
Бостон	50.00
Сан Дієго	50.00
Гартфорд	50.00
Манчестер	48.00
Норвіч	42.00
Сомервілл	40.00
Ірвінґтон	39.00
Плейфілд	38.00
Спринґфілд	37.00
Аліґуа	30.00
Спокан	27.00
Фол Черч	25.00
Колчестер	25.00
Лайквуд	25.00
інші	438.11
Разом	11.402.48
Разом ОбВУА — 1971 р.	11.402.48
В тім Об'єдн. УПА	651.00
Відділи при Г. Упр.	140.00
С.В.У. Резистанс	122.00
Братство к. В. І УД	4.184.27
Листопадова збірка 1971 р.	15.588.75
Банкові відсотки	1.809.15
Разом	17.397.90
В 1971 р. уділено допомог:	
За залізною заслоною	2.111.21
В Европі (через СУВІ 4.000)	6.020.00
З.С.А. — Канада	6.410.68
Півд. Америка	250.00
Разом	14.791.89
Адміністраційні витрати	459.21
Разом	15.251.10
Зіставл.	17.397.90
	15.251.10
	2.146.80

Померли члени ОбВУА

За час від вересня 1969 до травня 1972 р.

Евген Дешко
Михайло Гарасевич
Володимир Гриньох
д-р Осип Волощук
Федір Винник
Іван Винар
Олексій Козловський
о. д-р Володимир Левицький
Іван Мартюк
Евген Мащак
Григорій Маслівець
Осип Микитка
о. Ананій Мирощенко
Михайло Пікульський
Василь Прихода
Віктор Пилипенко
Корнило Редкевич
Григорій Салюк
Іван Самотіха
Петро Саламаха
Іван Сірий
Осип Станимір
Михайло Слюсар
Іван Юріїв
Михайло Хич
Олександер Шаповал
Борис Ґрівальд
Григорій Руднпк
о. Василь Варварів
Іван Оліфер
ген. Віктор Дяченко
д-р Іван Лазар
Дмитро Гонта
д-р Роман Кришталович

Українські Січові Стрільці:

Д-р Володимир Білозор
Роман Вітковицький
о. Микола Вояковський
Степан Заплатинський
Степан Федунь
Ярослав Герасимович
Іван Коцур
Василь Кривоус
Лев Лепкий
Евген Мусій
Евген Пиндус
Осип Юркевич
Любомир Савойка
Володимир Старожитка
д-р Роман Стахура
д-р Володимир Щуровський
д-р Евген Щуровський
Петро Тарновецький
Олексій Черник
Микола Пачовський

Увага! **Увага!**

ПЕРЕДПЛАТНИКИ В ЗСА

Ще раз пригадуємо, що передплата на 1972 р. виносить 6 долярів, які просимо вплачувати найкраще поштовими переказами (моні ордерс) з цієї причини, що при виміні особистих чеків за виміну кожного чека тут мусимо доплачувати 25 центів. Кому все таки вигідніше платити особистим чеком, просимо це узгляднювати і пересилати чек на $6.25.

Ще раз пригадуємо, що поштова скритка «Вістей Комбатанта» в Нью Йорку закрита і всі гроші просимо пересилати на адресу Адміністрації в Торонті.

Адміністрація

ПЕТРО ТАРНАВЕЦЬКИЙ,
к. Усусус
помер 1 травня 1972 у Філядельфії, в Генеральній лічниці.

Уроджений 1 січня 1890 в Кулачківцях, пов. Коломия, Західня Україна. Вступив до Українських Січових Стрільців в серпні 1914 р., після заприсяження в Стрию, виїхав на вишкіл до Горонди, де був приділений до І. сотні І. куреня Горука. На фронті брав участь у розвідах Струхманчука, в Карпатах, як вістун у сотні Дудинського брав участь у всіх боях у Викторові, Галичі, над Стрипою та Студінкою, Пановичами, Завалові, Бурканові, Ракінві, Соснові, Лисоні і т. д. Був відважним вояком, наділений медалями II. і III. кл. По приділені до Гуцульської Сотні, брав участь у боях під Кіріліба-бою, в сотні д-ра Ом. Левицького. Звідтам, зі ступенем ст. десятника, приділено його з ґрупою до Вишколу, зразу до Вижниці, на Буковині, опісля до Єлисавету.

З походження гуцул, був відважним при війську, теж і в "цивілю" був свідомим громадянином. На один місяць перед смертю обдарував товариства як і установи, музеї, архіви та церкви, леґатом в завіщанні, на загальну квоту 10,000 долярів. Кураторами спадкової маси назначив побратима з УСС підхор. Андрея Кігічака, та відомого підприємця Михайла Хомина. Не забув про залишену в Коломийщині родину, вставив в тестаменті поважну позицію на висилку їм посилок з дарунками та доручив це свому односельчанові Петрові Максимюкові.

Андрій Кігічак,
куратор спадкової маси

ПОДЯКА

Перебуваючи в рядах Дивізії "Галичина", був я зброярем у 3-ій сотні полку, в якій сотенним був хор. Тарас Чмола. Вечором 8-го квітня 1945 р. наша сотня відійшла на фронт коло Фельдбаху у Стирії; на другий день я був ранений в праву ногу й мене відставили до лікарні у Фельдкірхен. По кількох тижнях я вже міг сяк-так ходити з палицею і тому, що це вже було по війні, мене перевезли до табору полонених в Італії, де перебувала Українська Дивізія.

В таборі мене було приділено до сотні Таборової Варти, звідки кількох нас переведено до Чезенатіко для повнення служби біля шпиталю. З Чезенатіко я втік до Австрії звідки в **1948** р. я виїхав до Венецуелі.

У Каракасі жило кількох моїх друзів, які мені, чим могли, допомагали, але з часом вони виїхали до ЗСА і, приїхавши до Чікаґо, повідомили про мої обставини станицю Братства к. Вояків І. УД УНА в Чікаґо. У відповідь на це я дістав листа від голови станиці п. Б. Кашуби і вслід за тим я дістаю постійну допомогу від згаданої Станиці від 1962 р. Тож цією дорогою складаю Управі Станиці та всім її членам мою найщирішу подяку за пам'ять про мене. Для самітної людини приємно знати, що колишні Друзі по зброї не забувають про мене, зокрема, коли я знайшовся в дуже несприятливих умовинах. Нехай цих кілька моїх слів будуть для Вас, Дорогі Друзі, висловом моїх почувань вдячности.

Андрій Мандзій

Hospital M. Risquez, Sala 5, Caracas-Citza, Venezuela

ОБ'ЄДНАННЯ Б. ВОЯКІВ УКРАЇНЦІВ В АМЕРИЦІ

З ДІЯЛЬНОСТИ СТАНИЦІ БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ І УД УНА У ДІТРОЙТІ

Цьогорічні Загальні Збори Станиці Братства, зокрема звіти Голови Братства, М. Трешневського та окремих членів Управи, дали присутнім ясну картину діяльности Братства та його постійного розвитку на терені Дітройту.

З обчислень голови Станиці бачимо, що поверх тридцять кол. дивізийників у Дітройті ще не зорганізовані, вони не є членами Братства. Число членів Станиці Братства у Дітройті більшає з року на рік і сьогодні нараховує 55 членів.

Відкриваючи Загальні Збори, голова представив присутнім двох нових членів, О. Гуґеля та І. Коршака; відчитав листа генерала М. Крата, який з причин від нього незалежних не міг прибути на Загальні Збори.

Група Дивізійників Станиці Братства І УД УНА у Дітройті

Сидять зліва в право: Кальба Роман, Татут Любомир — кoресп. секретар, Трешневський Мирослав — голова Станиці, Стасів Петро — містоголова, Васильќевич Зенон — фінансовий референт.

Стоять зліва в право: Кривий Ярослав, Ляш Іван, Цар Іван — референт кольпортажу, Левицький Богдан — організаційний референт, Лотоцький Іван, Сливка Іван, Юшкевич Іван, Кальба Олег, Чорній Семен — скарбник, Ворик Осип — імпрезовий референт, Ґоів Зенон — хорунжий Станиці.

До Президії Зборів увійшли: Роман Крохмалюк — предсідник Зборів, М. Трешневський — заступник предсідника та О. Рудницький — секретар. До Президії попрошено присутнього на залі ред. М. Бажанського.

Звіти з діяльности склали М. Трешневський — уступаючий голова Станиці, секретар Б. Середюк і фінансовий референт З. Василькевич. Станиця, якої діяльність стає з року на рік жвавіша, співпрацювала у біжучому році тісно з іншими місцевими комбатантськими організаціями, брала через своїх делегатів живу участь у різних зборах, нарадах та імпрезах наших громадських установ.

На запрошення Станиці прибув до Дітройту голова Братства Броди-Лев д-р Дражньовський, з вельми цікавою доповіддю про сучасний стан стрілецьких могил в Европі.

Уряджуючи різного рода імпрези, Станиця призначила з чистих приходів відповідну суму гроша, як датки на молодечі організації, стипендії для учнів школи українознавства та української середньої школи, що її ведуть ОО. Василіяни. За ініціятивою члена управи Б. Середюка створено окремий фонд "Наглої Потреби", який започатковано сумою 165 долярів.

Схвалено, що ювілейний бенкет для відзначення 80-тих уродин генерала дивізії М. Крата має відбутись невідклично дня 7-го жовтня 1972 року. У цій цілі вибрано окремий комітет, що приступив з місця до підготування ювілейного бенкету ген. М. Крата.

Управа Станиці осталася майже без змін, головою Станиці перевибрано М. Трешневського.

Ар-кий

ВЕЧЕРНИЦІ ЧЕРВОНОЇ КАЛИНИ В РОЧЕСТЕРІ, Н. Й.

Від років, кажучи без пересади, найбільшою атракцією карнавалу в нашій Українській Громаді являються Вечерниці Червоної Калини з презентацією деб'ютанток, яких урочисто впроваджують в товариське життя нашої громади.

Вечерниці, за традицією, відбуваються кожного року в першу суботу місяця лютого, так і цього року відбулися вони 5-го лютого у балевій залі одного із кращих готелів Рочестеру "Голідей Інн Давнтовн". Вечерниці почалися точно о шостій годині вечора коктейлем та товариською гутіркою. О годині 7-мій голова місцевої Станиці Братства І УД УНА, рівночасно голова Ділового Комітету Вечерниць Орест Соробей, коротким словом привітав присутніх та представив Діловий Комітет в такому складі: Д-р Лев Рубінґер — почесний голова Комітету і голова місцевого Відділу ОбВУА і п. Петро Яріш "залізний" скарбник Комітету від Відділу ОбВУА. Д-р Володимир Мотика — аранжер забави і п. Василь Білан член Комітету від Станиці Братства І УД УНА. П-ні Ярослава Зелез — презентація деб'ютанток та п-ні Міра Повх — член Комітету від Відділу ч. 18 Українського Золотого Хреста. П-ні Мирослава Приймак та п-ні Іванна Мартинець від Відділу Союзу Українок Америки ч. 46. П-ні Таня Баб'як і пані Люба Вміґель

Таня Баб'як і пані Люба Шміґель ч. 47.

Представники двох місцевих організацій — Української Студентської Громади та Жіночого Відділу ООЧСУ, які були запрошені до членства в Комітеті, як рівною були видруковані на запрошеннях, які Комітет висилав до наших громадян, з невідомих причин не були присутні та не брали жодної участи в підготовці Вечерниць...

Опісля п. Орест Соробей передав дальший провід балю в руки, так би мовити, "професійного" аранжера п. д-р В. Мотики. Під звуки оркестри п. Ореста Грицака із Сиракюз ("Континенталь Брасс"), присутні відспівали пісню "Гей, у лузі Червона Калина", чим і започатковано Бенкет.

На столи подано вечерю, панове Орест Соробей та д-р Володимир Мотика під звуки "бойового маршу" ввели на залю вісім деб'ютанток із ескортами.

До деб'ютанток виголосила відповідну і влучну до цієї урочистости промову пані Ярослава Зелез, та батьків присутнім. Ось вони: Олекпоодиноко представляла їх й їхніх син Христя, батьки Наталка і Іван — ескорта Евген Леник, Артимович Катруся — батьки Марія і д-р Теофіль — ескорта Евген Івасишин, На закінчення слід висловити при Василь, ескорта Іван Скіць, Скробач Ірина — батьки Валентина і Василь, ескорта Степан Олексин, Ривак Люба — батьки Іванна і Йосиф, ескорта Юрко Масний, Риндзяк Марійка — батьки Галина і Василь, ескорта Северко Гривнак, Лучанко Оля — батьки Анастасія і Мирон, ескорта Ярослав Глушко, Єлиїв Віра — батьки Дарія і проф. Зенон, ескорта Роман Лялюк.

Після презентації, батьки деб'ютанток попросили своїх донь до танцю, чим започатковано баль — Вечерниці.

Андрієнко Галя — батьки Паша і знання Діловому Комітетові за зорганізування справді культурної імпрези, яка не тільки дає розвагу та відпруження, але й гарний грошевий прибуток, який розподілюється поміж організації та установи. Цього року передано суму 400 (чотириста) дол. на Катедру Українознавства в Гарварді, по двадцять п'ять дол. на військові журнали, для Українських Інвалідів та місцеві школи Українознавства.

Е. З.

Б. БІГУС — ГОЛОВОЮ ТОРОНТОНСЬКОЇ СТАНИЦІ БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ І-ої УД УНА

У неділю, 26-го березня 1972 р. відбулися в домівці клюбу "Сокіл" Загальні збори Станиці Братства к. вояків І-ої УД УНА в Торонті. Збори відкрив та привітав членів довголітній голова Станиці, сотник С. Гуляк і покликав на голову Зборів інж. Б. Підгайного, на секретарів — панів Б. Дусановського і М. Шаршаневича.

Після прийняття порядку нарад та відчитання протоколу з останніх Загальних зборів, приступлено до звітів Управи Станиці та Управи "Залізного фонду". Збори з великою увагою вислухали звітів. Особливо цікавий і всеобіймаючий був звіт секретаря М. Піцюри. У звіті насвіт-

леио з великою докладністю цілорічну діяльність всієї Управи.

Другий з черги звітував голова Станиці сотник С. Гуляк, який зі зворушенням підкреслив досягнення Станиці, не лише на протязі звітного року, але також за минулі 12 років, у яких він був головою Управи. Між іншими досягненнями Станиця спромоглася виплатити на потреби інших загально-громадських організацій та установ такі суми: Шевченківська фундація в Канаді 1000 дол., Український Дім ім. І. Франка 1000 дол., Український Дім на вул. Крісті 700 дол., Катедра Українських Студій в Гарварді 500 дол., Комітет Українців Канади — Відділ у Торнті 500 дол., Блаженніший Кир Йосиф Сліпий 1000 дол. і багато інших пожертв на різні цілі.

Загальні збори ентузіястично вшанували довголітнього і заслуженого голову Станиці сот. С. Гуляка довготривалими оплесками.

За Контрольну Комісію звітував О. Мудрий, який ствердив взірцеве ведення фінансових справ Станиці та взагалі діяльности Управи. Під кінець свого звіту голова Контрольної Комісії поставив внесок на уділення абсолюторії уступаючій Управі Станиці та Управі "Залізного фонду".

При Торонтонській станиці існує вже від багатьох літ "Залізний фонд", створений для допомоги інвалідам і вдовам по українських вояках з будь-яких армій. "Залізний фонд" сьогодні нараховує 31,000 доляр., які є добре інвестовані в українських підприємствах. Управа "Залізного фонду" може уділяти допомоги тільки з біжучих відсотків, а капітал має бути ненарушений.

Про діяльність "Залізного фонду" за минулий рік звітував та представив Зборам фахово виготовлені звіти голова Управи поручник Богдан Бігус.

Обширний і цікавий звіт склав делегат до місцевого відділу КУК адв. Я. Ботюк, який викликав своїм звітом широку і палку дискусію.

Після звітів та ділової дискусії над ними, уділено уступаючим Управам абсолюторію, на внесення Номінаційної комісії Збори обрали окремо голову управи станиці сотн. Б. Бігуса, а членів Управи обрано у складі: сотн. С. Гуляк — кол. голова, хор. Р. Колісник, Н. Засідко, М. Піцюра, В. Шарпанкевич Я. Слободян, М. Шафранюк, В. Бибик, М. Пазій, А. Семанишин, П. Гижка, Б. Костирка, П. Кудла, В. Савіцький, хор. В. Тивонюк.

Делеґати до КУК: адв. Я. Ботюк, І. Церковник.

Контрольна Комісія: О. Мудрий, мґр. В. Верига, Б. Дусанівський.

Капелян Станиці: о. В. Шараневич.

Збори відбулися в діловій та товариській атмосфері.

М. Шафранюк
прес. референт.

ҐРАТУЛЮЄМО ПОБРАТИМОВІ

Петро Саварин, адвокат з Едмонтону є першим українцем в Альберті, що покликаний до Ради Альбертійського Університету.

Він прибув до Канади в 1949 р. На початку працював як фізичний робітник, відтак пішов на студії, які закінчив успішно й у 1960 р. відкрив свою власну адвокатську канцелярію. Він є також активним

членом станиці Братства Дивізії, Клюбу Українських Професіоналістів, який рекомендував його до Ради Албертійського Університету; він є теж активним членом консервативної партії, в якій занимає відповідальне становище.

Редакція "В. К." щиро ґратулює побратимові Петрові Саваринові з нагоди нового призначення та бажає успіхів у його праці.

НОВА УПРАВА СТАНИЦІ ДИВІЗІЙНИКІВ В НЮ ЙОРКУ

Ню Йорк. — В четвер 18-го травня 1972 р. відбулися річні загальні збори "Братства кол. Вояків І-ої Української Дивізії УНА" в Ню Йорку. По звітах старої Управи з діяльности за минулий рік та дискусій над звітами одноголосно уділено абсолюторію уступаючій Управі.

До нової Управи увійшли: голова Я. Балабан, заступники — Р. Гаєцький й А. Закревський, секретар — Б. Семенюк, скарбник — Р. Данилюк, імпрезовий референт — Ст. Шепарович, вільні члени Управи — А. Боднарчук, М. Яремко, Л. Вербенець, Р. Дражньовський. Контрольна Комісія — П. Салик, М. Виноградник й Гр. Яремчук, а прапороносці — В. Сидор, П. Надольський й П. Згоба.

Присутніх на зборах було 20 осіб.

Богдан Семенюк
секретар станиці.

Станиця Братства І УД УНА
в Рочестері, Н. Й. **30-го квітня, 1972**
До Хвальної Адміністрації
журналу «Вісті Конмбатанта»,
Торонто — Канада

Вельмишановні Панове,

З приводу смерти голови Крайової Управи Братства І УД УНА в ЗСА, бл. п. хор. Богдана Лисяка, Управа Станиці, на свойому засіданні в дні 30-го квітня 1972 р. вирішила, замість квітів на могилу Покійника, зложити пожертву в сумі 50 дол. на Видавничий фонд «Вісті Комбатанта» та започаткувати збірку на пам'ятник Покійному, жертвуючи на цю ціль 50-ть дол.

На цьому місці звертаємось із гарячим апелем до Краєвих Управ Америки і Канади, щоб піддержати нашу ініціятиву.

За Управу Станиці Братства
Орест Соробей, голова.

Мк

ПРОЩАННЯ ПОБРАТИМА

Бориса Ґрінвальдта, сонт. А. УНР

Лос Анджелес, Каліф.,
помер 26 квітня 1972

Засмучена Родино і Українська Громадо!

Стоїмо біля домовини вояка Визвольних Змагань і одного з рідкісних діячів української сцени, театрального мистецтва. Стоїмо біля особи Покійного з якої, по його волі, завтра останеться жмінька попелу. Нестане людини. Але слово його і згадка про його діла ще довго житимуть між нами і по нас у наших дітей та внуків не лише тут, але й далеко в нашій діяспорі.

Покійний вже ззарання віддав себе всеціло, своє молоде життя Батьківщині і про це він сам найкраще оповідає у своїй збірці поезій, що появилася друком перед вісьми роками. Саме про цю його збірку, на його бажання я написав тоді рецензію, яку почав саме з його знимки на першій сторінці книжки, де він з люлькою в зубах кидає своїм допитливо-задуманим зором ось як: «Так воно було, але чи воно мусіло так бути?» Бо ж автограф в першій його поезії з 1919 року, коли кипіла визвольна боротьба на наших землях, показує, що треба було бути інакше. Треба, щоб були тоді сприятливіші обставини, то не гуляв би нині червоний кат по Соборній Україні.

У героя цих поезій Ґрінвальдта «дротом до мокрого чобота прив'язана підошва, а з чобота сторчить кровава замерзла онуча». Це образ тодішнього вояка Визвольних змагань, а було ще й гірше. Та всетаки в нього бадьорий дух і сильна надія на невміручість Батьківщини, на її долю.

Червоною ниткою поезій автора, Покійного Бориса, — це Визвольні Змагання, затяжна боротьба за волю України. Його любов ближнього, це правдива, дружня, вояцька любов, рівна із самопожертвуванням, це тверда козацька любов. А понад все стоїть пошана до Отамана, як доброго батька козаків і вірність Вітчизні. Навіть сарказмом підшмінкована Вітчизна ось яка гарна:

«Ой, Ти моя пісневo-шароварна
кармазинова, розбандурена вітчизно!
Вишневоцвітна!»

І в очах Покійного, як поета, ця вишневоцвітна вітчизна остане назавжди героїчною, непобідимою, бо

«Залізним пястуком ухопиш зброю,
Ворожу повінь — ворогом таки загатиш».

Та й лірика в його поезіях, це щирий патріотизм. Вся дія відбувається на тлі природи в Україні, за якою поет так дуже тужив і пише він:

«Стужився вже за соловієм,
васильком і роменом
І за Дніпра маєстатичним чаром.
Вернусь!..

Ось так Покійний був певний про свій поворот на Вкраїну, ніколи не думав загибати на чужині. Та доля судила іначе.

Покійний завше був активним діячем. Як вже тяжко було жити нашим воякам в Польщі в таборах інтернованих в Каліші Щепіорно, то всетаки й там вони видавали журнал «Веселка» і до того гуртка співробітників як Дараган, Маланюк, належав і Покійний Борис Ґрінвальдт. Це було молоде, бадьоре покоління еміграції.

В нас в Лос Анджелесі особа Покійного була нам відома як доброго режисера театральної групи, яка спочатку змагала до того, щоб виробитися в правдивий український театр. Перший раз ми побачили його тут на сцені на Академії в 150-річчя з дня народження Тараса Шевченка. В програму входила поема «Відьма» і на цьому святі ми почули і мистецьке його читання поеми «Кавказ». І через цілий час перебування Покійного тут, ми бачили його на сцені чи то у виставці «Назар Стодоля», чи в інших театральних п'єсах та в багатьох інсценізаціях на національних святах, як «Отаман Пісня» на святі УПА, а останньо на святі сторіччя народження Лесі Українки, але тоді діяла активно вже лише «його рука», він сам вже був в лікарні.

Нам жаль людини, що покидає нас, нам жаль нашого Побратима, нам жаль, що ось вчора відправили панахиду по другім нашім Побратимові А. Рудникові, нам жаль, що вже занадто багато немає вже між нами, минулого року відійшли у вічність старшина-вояк о. Ананій Мірощенко, полковник Григор Маслівець, та сотник Віктор Пилипенко, а не так давно сотник Дешко і багато дорогих нам Побратимів.

Прощаємо й Тебе Друже в тую далеку дорогу звідки немає вже повороту. Прощаємо навіки, але пам'ять по Тобі остане живою між нами.

Д-р А. Вусик

П. С. По волі Покійного тіло його мало бути спалене.

Нюарк — Ню Джерзі

Загальні Річні Збори Відділу ОбВУА відбулися 9 квітня 1972 р. в приміщеннях Кредитової Кооперативи "Самопоміч" при поважній скількости членів. Зборами проводила президія в складі: Др. І. Карапінка — предсідник, др. О. Утрисько — заступник та В. Мартинець — секретар Зборів.

Побр. Карапінкаподякував за уділеие йому довіря та иа самому початку попросив присутніх ушанувати пам'ять померщого Побратима, бувшого члена нашого Відділу бл. п. д-ра Р. Криштальського хвилинною мовчаикою. Після звітів з діяльиости уступаючої Управи за минувший рік, як також Контрольної Комісії та уділення абсулюторії, вибрано иову управу на рік 1972 в такому складі: Др. Р. Старуха — голова, М. Лозиииський, І. Зелик заступиики, Ю. Кігічак — секретар, В. Кузик — скарбник, Е. Бедрій — Суспільна Опіка, О. Лисинецький, В. Шпирка та Ю. Кігічак прапороносці. До Контрольної Комісії: А. Змій, М. Стебельський і М. Шавала, до Товариського Суду:: А. Кашубинський, І. Карапінка і Л. Голнатий. Делегатами на Краєвий З'їзд: А. Змій та Л. Голінатий. Делегатом до імсцевого УККА — побр. А. Гречак.

На превеликий жаль, нововибраний голова, побр. др. Р. Старуха не довго був головою нашого Відділу, бо 14 квітия 1972 р. ненадійио помер.

Тепер обов'язки нашого Відділу виконує заступник голови побр. М. Лозинський.

Юрій Кігічак — секретар

11-ий ДЕЛЕҐАТСЬКИЙ З'ЇЗД ОБВУА

В неділю 28 травня 1972 відбувся у Філядельфії 11-ий з черги делеґатський З'їзд центральної української ветеранської організації, Об'єднаиия бувших вояків українців в Америці (ОбВУА). Молитвою вшаиовано померлих у звітиому часі колишніх українських вояків. І. Порнтко відчитав довгий список померлих 34-ох колишніх військовиків та окремо 20-ох колишніх Українськнх Січових Стрільців, разом 54-ох осіб. До Президії були обрані: П. Постолюк — голова, С. Гнатківськнй — заступник та секретарі С. Конрад і Ю. Тамарськнй. До Почесної Президії запрошено приявиих генералів А. Валійського і П. Самутиив. Обширний звіт від Екзекутиви склав заступинк голови І. Порнтко, що його наводимо окремо.

Заступник голови д-р І. Козак ствердив, що він репрезентував організацію 40 разів, на різиих з'їздах, імпрезах і похоронах. Ред. І. Кедрин звітував, що видаиня "Вістей Комбатаита", 6 чисел у 5-ох або 6-ох зшитках річно, продовжується у гармонійній співпраці з Братством кол. Вояків І УД УНА. Скарбник Й. Вишиевецький подав стан каси, наведений окремо. Існує ще окремий спеціяльний фонд на надзвичайні потреби. В заступництві голови Контрольної Комісії д-ра В. Рудницького, який в міжчасі зрікся, В. Луцишин склав звіт Коитрольиої Комісії, в якому зголосив внесок на вотум довір'я голові й Головній Управі. Звітували ще господарський референт І. Данківський, референт відзнак, могил і архівів А. Алексевич

і організаційиий референт І. Третяк. У дискусії найшнрші завваги подав голова Відділу з нкаґа О. Городницький, який м. ін. вручив скарбннкові Й. Шишиевецькому чек на 250 дол. на "Вісті Комбатаита" иа рахунок суми, обіцяної за окреме "чнкагівське" число того журналу. Він заторкиув коиечність збирати матеріяли до книги про українські військові могнли у шнрокому світі, — справу труднощів духового коитакту з молоддю, потребу тіснішого контакту централі з Відділами, і т. п. — Ген. П. Самутнн поручав створення дослідного центру для військових справ СССР. С. Гнатківський наполягав на актнвізування Відділів.

Зміна статуту

Прийнято зміну статуту, що їх доповідав І. Кедрин в імені Статутової Комісії, до якої входили ще д-р І. Козак і І. Поритко. Відкинеио внесок на зміну иазви на "Об'єднання кол. вояків Українських Армій", з указанням, що власне існування в дальшому українського комбатантського руху вимагає участи українців, які стоять на українських иаціоиальио-державницьких позиціях, а служили в різних арміях.

Новий статут буде надрукований і розісланий всім Відділам.

Після одноголовного схвалеиия абсолюторії голові й Головній Управі иа внесок В. Сімянцева, голови Номінаційиої Комісії, до якої входили ще І. Виннник, І. Зелик, М. Суржко і С. Гула-Шеремета, обрано нові керівні органи.

Нові керівні органи

В. Ґалан — голова, д-р І. Козак — 1-ий заступник голови, І. Поритко — 2-ий заступник, С. Гула-Шеремета — третій заступник, секретар — С. Конрад, скарбник — Й. Вишневецький, господарський референт — І. Данківський, архів-відзнаки й могили — М. Алексевич, культурно-освітній референт В. Сімянців, члени Управи: проф. І. Зелик, О. Городнський, І. Кедрин і П. Постолюк. Контрольна Комісія: І. Третяк, Марія Велнчко, М. Суржко та заступники Ю. Тамарський і М. Спаньчак. Товариський Суд: голова — ген. П. Самутин, члени — С. Гнатківський і І. Виннник, заступники д-р О. Утриско і Я. Фартушний.

**
*

Прийнято резолюції, що їх доповідав І. Кедрин в імені Резолюційної Комісії, до якої входили ще С. Кондрад і Ст. Кульчицький. (Текст — окремо).

Кінцеву молитву провів о. д-р І. Сохоцький, після чого відспівано Національний Гимн. Приявиих було 20 делеґатів з управлениими 28 голосами і 10 членів Головиої Управи.

ЖУРНАЛІСТИЧНА СТИПЕНДІЯ

Управа Спілки Українських Журналістів Канади проголошує конкурс на стипеидію у висоті 500 долярів для студента чи студентки журналістики в Каиаді на рік 1972-3. Подання иадсилати на адресу Спілки враз із відповідними інформаціями про кандидата чи кандидатку, а також рекомендаційний лист від бодай одної українскої організації, чи установи. Подання надсилати на адресу Спілки:

не пізніше 1 липня 1972 р.

ВЕЧОРНИЦІ ЧЕРВОНОЇ КАЛИНИ В РОЧЕСТЕРІ

(До допису стор. 82)

ДЕБЮТАНТКИ І ЇХНЯ ЕСКОРТА

Від ліва до права.
Риндзяк Марійка — Гривнак Северко
Скрабач Ірина — Олекснн Степан
Андрієнко Галя — Скіль Іван
Рибак Люба — Масний Юрко
Артимович Катруся — Івасишин Евген
Лучанко Оля — Глушко Ярослав
Єлиїв Віра — Лялюк Роман
Олексин Христя — Леник Евген

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ ВІДДІЛУ ОбВУА БАЛТИМОР

5-го березня 1972 року відбулися Річні Загальні Збори нашого Відділу.

Збори відкрив і ними провадив голова Відділу, побратим Петро Самутин, секретарював побратим Данило Пісецький.

Вшанувавши пам'ять побратимів, що відійшли в кращий світ, Збори заслухали звіти уступаючої Управи та голови Контрольної Комісії.

Після дискусій над звітами уступаючої Управи та уділення абсолюторії уступаючій Управі — обрано нову Управу Відділу на рік 1972-ий в такому складі:

1) Голова — побратим Петро Самутин, 2) заступник голови — побр. Володимир Чорнодольський, 3) секретар — побр. Данило Пісецький, 3) скарбник — Василь Корж, 5) члени — побр. Антін Траска і Микола Турек.

Контрольна Комісія:

Голова — побр. Павло Калиновський, члени — побр. Андрій Лемішка і Зиновій Гой.

ВШАНУВАЛИ ПАМ'ЯТЬ КОМАНДИРА УПА

В неділю, 5-го березня 1972 р. у 22-гу річницю геройської смерти командира Української Повстанчої Армії сл. п. генерала Тараса Чупринки — Романа Шуховича була відправлена урочиста заупокійна Служба Божа у Свято-миколаївській церкві, при вулиці Квін-Белвудс у Торонті, в намірениі українського народу та спокій душі упавшого командира УПА.

В службі Божій взяли організовану участь: 5-ий Курінь Українського пластового Юнацтва ім. Тараса Чупринки з своїм зв'язковим пл. сен. Романом Копачем, обидві організації колишніх вояків УПА та представники українських організацій.

Українська Стрілецька Громада, Братство кол. Вояків І УД УНА, Товариство кол. Вояків УПА, Об'єднання кол. Вояків і 5-ий Курінь УПЮ прибули з своїми організаційними прапорами.

Після Служби Божої пластуни відбули свій апель в приміщені школи Свято-миколаївської парохії, де прочитано наказ, присв'ячений пам'яті упавшого команидра УПА — їхнього Патрона.

С. Б-к

Річні Загальні Збори постановили:

а) **Видати з каси Відділу на пресовий фонд "Вістей Комбатанта" 25.00 долярів.**

б) **На бібліотеку імени Головного Отамана С. В. Петлюри в Парижі 15.00 долярів.**

П. С.

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ ОБ'ЄДНАННЯ КОЛИШНІХ ВОЯКІВ УПА,

Торонтонської Станиці

В суботу 19 лютого 1972 р., відбулися Загальні Збори ОКВУПА в Торонті. Зборами проводила президія в. складі: В. Дашко голова, М. Мігус секретар. Після звітів управи контрольної комісії та уділення абсолюторії уступаючій управі, вибрано нову управу в складі: С. Бабяк голова, М. Федак заступник голови, А. Кордан секретар, В. Білоус скарбник, В. Дашко і А. Курис провірна комісія.

У заключному слові новообраний голова заявив, що найбільш прикрим і неприємним явищем для великої більшости колишніх вояків УПА є існування двох ветеранських упівських організацій. Слава здобута в боях і рейдах та скроплена кров'ю багатьох наших упавших друзів є притемнена тим, що ми дали себе роздвоїти маніпуляціями партійних провідників, що не принесло користи нікому, але багато шкоди усім.

Голова закликав усіх друзів спільно працювати і доложити своїх зусиль для покращання відносин, щоб усі колишні вояки УПА могли бути об'єднані в одній ветеранській організації.

Заінтересовані проводи і управи українських установ і організацій повідомляємо, що нова адреса управи ОКВУПА Торонтонської Станиці:

Ветеранс УПА

645 Віндермере Аве.,

Торонто 9, Онтаріо.

ВОЛОДИМИР ГРИНЬОХ
(1923—1971)

Дня 11-го грудня 1971 року помер у Нью Йорку адміністратор "Вістей Комбатанта", Володимир Гриньох. Покійний народився 4 жовтня 1923 р. у родині Миколи й Анни Гриньох, які були вчителями у селі Стрентів, повіту Камінка Струмілова, Західня Україна. По закінченні народної школи в родинному селі, Володимир учився у ґімназії у Львові, яку закінчив у 1941 році, вже за большевицької окупації Західньої України.

За часів німецької окупації студіював на Політехнічному Інституті у Львові (1942-1944) і закінчив шість семестрів; в між часі був арештований через Гестапо під закидом приналежности до ОУН. В 1944 році зголосився до Української Дивізії "Галичина", в якій перебув до кінця її існування. Перейшовши рекрутський вишкіл, Володимир був відкомандирований до адміністративно - господарської школи Дивізії, по закінченні якої був призначений на становище господарського підстаршини у курені Постачання.

У часі капітуляції, у травні 1945 року, В. Гриньох відійшов із Дивізією із фронту під Фельдбахом в Австрії через Альпи до зони, окупованої британськими військами та опинився разом із більшістю членів Дивізії у таборі полонених зразу в Белярії, потім у Ріміні, в середущій Італії. Вже на початку організування адміністрації табору полонених під командою ген. Михайла Крата в Белярії, В. Гриньох був покликаний на становище писаря команди табору і на тому становищі залишився аж до осени 1946 року, коли він "вибрав волю" і подався до вічного міста Риму. В Римі працював у канцелярії Архиєпископа Кир Івана Бучка, а вечорами ходив на вечірні курси Технічного Інституту. В між часі він познайомився із студенткою сольо-співу Наталкою Олексів, з якою одружився 1948 року.

В 1950 році молоде подружжя вже знаходилось у Канаді в місті Торонто. Це був час, коли колишні Дивізійники почали прибувати до Канади із західно-европейських таборів, зокрема із Англії і Володимир Гриньох був одним із членів-основників станиці Краєвої Управи Канади, головою якої було обрано полк. П. Силенка, секретарем Володимира Гриньоха.

В 1953 п-во Гриньохи переїхали на сталий побут до Ню Йорку, ЗСА, де Покійний працював як технічний калькулятор в інженерно-конструкційних фірмах. Але й тут В. Гриньох не занедбував суспільно-громадської праці, зокрема на комбатантському відтинку. Він скоро став до праці в організації Броди-Лев, яка опікується могилами упавших на фронті вояків Української Дивізії та інших, якої був місто-головою. Він далі занимався кольпортажею комбатант-

ської преси, головно дивізійними "Вістями", що появлялись у Мюнхені як орган Головної Управи Братства кол. Вояків І. УД УНА. Коли в 1961 році Головна Управа Братства в порозумінню із Головною Управою ОбВУ Америки стали видавати спільний журнал "Вісті Комбатанта", Володимир Гриньох став першим його адміністратором та разом із п. П. Постолюком від ОбВУА та п. Ю. Лопатинським із Об'єднання кол. Вояків УПА, вложив чимало праці в його розбудову, залишаючися на тій посаді аж до кінця свого життя.

Із смертю В. Гриньоха Братство кол. Вояків І. УД УНА, Братство Броди-Лев та журнал "Вісті Комбатанта" стратили відданого працівника, організатора.

Останніх кілька тижнів Покійний був хворий і перебував у лічниці, але тому, що його стан поправлявся із дня на день, він збирався уже до відходу додому, одначе доля не судила йому здійснити цього пляну і замість додому, він несподівано відійшов у Вічність.

Похорон Покійного Володимира відбувся дня 14 грудня 1971 із церкви св. Юра в Ню Йорку й похоронено Його на цвинтарі в Бавнд Брук, Н. Дж. Похоронні богослуження відправляли: парох церкви св. Юра о. д-р В. Ґавліч, о. К. Прийма, о. д-р П. Івахів із Баффало, дядько Покійного, о. д-р С. Гриньох із Олифант, Па., та о. Вол. Базілевський із Української Православної Церкви; співав хор під диригентурою п. Іх. Хомина. Серед численної української громади, що взяла участь у похоронних богослуженнях, був і цілий ряд представників українського організованого суспільства. Покійного прощали: д-р Богдан Левицький від Т-ва "Броди-Лев", п. Богдан Лисяк від КУ Америки Братства кол. Вояків І. УД УНА; редактор Іван Кедрин від Дирекції "Червона Калина" і від журналу "Вісті Комбатанта"; д-р Іван Козак від Гол. Управи ОбВУА, п. В. Забродський, як відпоручник ген. П. Шандрука, інж. Є. Стахів від Об'єднання Прихильників Збройної Боротьби України; о. В. Базілевський від Української Православної Громади та пані Євфрозина Силенко, яка зложила китицю троянд, якої син одинак згинув у рядах Дивізії в битві під Бродами.

На цвинтарі прощали Покійного — брат Богдан, який приїхав із Бельгії, також кол. Дивізійник, пполк. Ю. Лопатинський від Об'єднання кол. Вояків УПА, п. Б. Дичківський від Вільного Козацтва та особисто сам ген. Шандрук. Надгробне богослуження відправив о. митрат І. Данилевський від УПЦ.

Покійний залишив горем прибиту дружину Наталію, яка весь час допомагала йому в його суспільно-громадській праці, зокрема в адміністраційних справах "Вістей Комбатанта".

Редакція й Адміністрація "Вістей Комбатанта" та Головна Управа Братства кол. Вояків І. УД УНА разом із Гол. Управою ОбВУ Америки складають найщиріші вислови співчуття пані Наталі Гриньох, дружині Покійного, якого відхід у Вічність відчувають дуже болюче.

Вічна Йому Пам'ять!

СТАНИЦЯ БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ І УД УНА В ТОРОНТО

Коляда на Інвалідський Фонд

(Продовження із ч. 1 (57) 1972)

Листа ч. 58

(Збірщик Іл. Кушніренко)

По 10.00 дол:

Іл. Кушіренко, І. Ковальчук, Е. Гнип, В. Пальчук..

По 5.00 дол.:

В. Мартинюк, В. Цьомка, Коковський, Михальський, Дмитрів, М. Швець, І. Велигорський, Б. Дусанівський, Л. Ковальчук.

По 2.00 дол.:

А. Залуцький, П. Гуска, Яр. Малиновський.

Разом: 91.00 дол.

Листа ч. 79

(Збірщик Т. Качмарчук)

10.00 дол.: Т. Качмарчук.

5.00 дол.: А. Гуцайлюк.

3.00 дол.: Г. Сеник.

2.00 дол.: В. Драбик, Р. Демків, М. Маскулка.

Разом: 24.00 дол.

Листа ч. 84

(Збірщик Б. Костирка)

10.00 дол.: Рочестер Фирнічер, Дніпро Фюел Ойл.

5.00 дол.: Б. Костирка, Т. Ікщнзак, Гамбер Шуус, Стар Моторс, Петіт Паріс Кейк Шоп.

4.00 дол.: Вест Енд Фармасі.

3.00 дол.: Согорс Фарм Продактс, Юкреініян Арт Церамік Центер.

2.00 дол.: Роис Джувелерс, Рінелла Фрут Маркет, Лотус Текстайлс, Нечіткий.

Разом: 63.00 дол.

Листа ч. 89

(Збірщик М. Лисий)

5.00 дол.: М. Лисий, П. Пидюра, М. Клим, М. Коваль, С. Лисий.

Разом: 25.00 дол.

Листа ч. 95

(Збірщик М. Саламон)

5.00 дол.: М. Саламон, М. Ґереба, А. Драч, І. Микитюк, М. Ластівка, І. Воробель, П. Павлишин, М. Петрів, С. Василик, П. Соляр.

3.00 дол.: Я. Станґрет.

2.00 дол.: О. Шпак, Г. Шуйко, М. Брохольний, Н. Ґренда, І. Федань, М. Шиур, М. Ластівка, П. Петренко, М. Колісник, М. Савчук, І. Старущак, П. Ґрох, М. Куринець, М. Макар, Р. Левицький.

1.00 дол.: В. Садівський, А. Адамський, І. Кривенький, І. Пароскі.

Разом: 87.00 дол.

Листа ч. 96

(Збірщик І. Шостак)

3.00 дол.: І. Шостак.

2.00 дол.: М. Стізак, П. Бідас, Д. Воробець, О. Стецьків, В. Закалужний, Гр. Кліщ.

1.00 дол.: І. Гошуляк, В. Мазур, М. Боцай, М. Юрга, І. Паращак, О. Сітник, Н. Ігнатюк, М. Токарик, Д. Лазурко, В. Гамелюк, І. Мужик.

Разом: 26.00 дол.

Листа ч. 102

(Збірщик Н. Засідко)

5.00 дол.: Н. Засідко, П. Стельмах, Е. Коструба, Дюрі Міт Маркет.

2.00 дол.: А. Сорока, Д. Антонів, Ґнопко, В. Дзюбанівський.

Разом: 28.00 дол.

Поодинокі датки

10.00 дол.: Вест Арка, І. Дудись.

7.50 дол.: О. Сокольський.

6.00 дол.: М. Яцишин.

5.00 дол.: П. Гижка, М. Рудзік.

2.00 дол.: Т. Когут, В. Чемериський.

Разом: 47.50 дол.

З'ЇЗД УКРАЇНСЬКИХ ЖУРНАЛІСТІВ АМЕРИКИ Й КАНАДИ

В днях 2 і 24 вересня 1972 р. на Союзівці відбудеться 3-тій З'їзд українських журналістів Америки й Канади. Управа Спілки пляиує наймити спеціяльний автобус, що виїхав би з Торонта в п'ятницю 22 вересня після полудня. Кошти переїзду в обі сторони 25 долярів від особи. Гостей щиро запрошується. Щоб усталити величину автобуса, просимо вже тепер зголошувати свою участь у З'їзді, надсилаючи завдаток в висоті 10 долярів від особи. Адреса Спілки:

140 Бетирст Ст.
Торонто, 2-Б
Онтаріо, Канада

Загальне зіставлення:

Листа ч. 58	$91.00
Листа ч. 79	24.00
Листа ч. 84	63.00
Листа ч. 89	25.00
Листа ч. 95	87.00
Листа ч. 96	26.00
Листа ч. 102	28.00
Разом	344.00
Поодинокі пожертви	47.00
	391.00
Із лист проголошених у ч. 1 (57)	1.071.00
Разом коляди за 1972 р.	1,462.50

Управа Станиці Братства складає всім колядникам, які цього року не пожаліли труду і за старим звичаєм пішли із колядою на Фонд Українських Інвалідів, складає щиру подяку їм усім громадянам, які наших колядників прийняли із старою українською гостинністю.

Управа Станиці

Я. Слободян, скарбник

М. Бігус, голова

СЛ. П. РЕДАКТОР Б. ДОМАЗАР

Замість квітів на свіжу могилу члена Спілки Українських Журналістів Канади ред. Б. Домазара Спілка Українських Журналістів зложила 25.00 на Центральний Пластовий Видавничий Фонд ім. Сірого Лева.

За Управу Спілки Українських Журналістів —

Нестор Ріпецький

Спілка Українських Журналістів Канади

НА ПРЕСОВИЙ ФОНД ЗЛОЖИЛИ

Пан. Р. Вжесневський, Торонто	56.00
Др. Ілья Карапінка, Ірвінґтон	1.00
М. Такой, Монтреаль	4.00
Ярослав Рибалт, Клівеланд	20.00
ОбВУА, Балтимор	25.00
Станиця І УД УНА, Рочестер	25.00
А. Гончаренко	2.00
Ю. Павлюс, Бр. Кол.	2.00
В. Федорук, Бр. Кол.	1.00
Р. Кобрин, Філядельфія	4.00
Л. Рудницький, Вініпеґ	25.00
Проф. С. Музичка, Н.Ф.Л.Д	5.00
Ілля Журжа, Філядельфія	20.00
Я. Яремко, Філядельфія	3.00
О. Зачко, Ню Гавен	1.00

На інвалідський фонд проф. С. Музичка зложив 5.00 дол.

Редакція та Адміністрація складають щиру подяку.

**
*

Ділимося сумною вісткою, що після 28-літнього заслання і каторги на далекому і холодному Сибірі, упокоївся в Бозі на 43-ому році життя **Олександер Максиміліян Онуферко** вояк Першої Дивізії "Галичина", учасник боїв під Бродами і окруження. Нехай холодна та далека сибірська земля, скроплена невинною кров'ю і потом наших сестер і братів засланих туди за любов до України, буде Йому легкою!

CONTENTS

Obituaries:

H. Rudnyk (68), P. Tarnaweckyi (80), W. Hrynioch (92).

Canada: $1.50
U.S.A.: $1.50

ЩЕ РАЗ

звертаємо увагу нашим Шановним читачам, що адреса Адміністрації є:

VISTI KOMBATANTA — VETERANS NEWS
P. O. Box 279, Stn. "D", Toronto 9, Ontario, Canada

Туди просимо звертатися у всіх адміністративних справах «Вістей Комбатанта» і пересилати свої залеглості та передплати.

Давніша поштова скринка в Ню Йорку, ЗСА, є нечинна.

Адміністрація